

Ark Des

Rapport 2026

RE:purpose Förvaltningshuset

RE:purpose - Förvaltningshuset - Framtidsminne

Team Framtidsminne

I mitten av 1990-talet myntade hjärnforskaren David Ingvar begreppet framtidsminne. Begreppet refererar till människans förmåga att "minnas" framåt utifrån vad hon lärt sig i det förflutna och i nuet. Aktiviteten äger enligt Ingvar, rum i pannloben och i hippocampus och bidrar till att organisera och konkretisera abstrakta föreställningar, idéer och planer. Aktiviteten gör det således möjligt att visualisera framtiden. Aktiviteten äger dock rum i nuet, i hjärnans nervceller som binds ihop av synapser till kretsar eller kluster. Kopplingarna är inte permanenta utan möjliga att förändra, de kan både förstärkas och förtvina.

Vi utgör ett team med bakgrund i såväl praktik som forskning, som omfattar flera kompetenser och kunskapsområden och som bidrar med olika arbetssätt och infallsvinklar. Vår sakkunskap sträcker sig från arkitektur, stadsbyggnad, kulturmiljö och arkitekturhistoria, till byggnadskonstruktion och fastighetsrätt. Vi menar att specifikt dessa är nödvändiga yrkesroller i transformationsprocessen av den byggda miljön i dagens samhälle och att en korsbefruktnings av dem kan bidra till förändring av rådande praxis.

Carmen Izquierdo

Arkitekt

Mariano Tellechea

Arkitekt

Stina Hagelqvist

Arkitekturhistoriker och bebyggelseantikvarie

Kristina Thimberg

Civilingenjör lantmäteri

Robert Abrahamson

Konstruktör

Övriga medverkande i projektet:

Linda Teng, Akademiska hus

Sakkunna

Hanna Gelotte Fernandez
Riksantikvarieämbetet

Erik Stenberg
Arkitekt, lektor, KTH

Kristina Mjörnell
Affärsutvecklare, forskare, Mjörnell Konsult AB

Magnus Johansson Hessling
Partner, New Republic

ISBN

978-91-988136-9-2

Projektperiod:

2025.03.19–2025.12.20

Innehåll

Förord	05	Användare och användning	46
Inledning	07	Användare. Upplevelseperspektiv	
Syfte		Användning	
Utgångspunkt		Program. Framtida funktioner	
Resultat		Byggnaden	62
Tinget		Karaktär	
Begreppskartan		Taktilitet - Detaljering	
Berättelser och kulturhistoriskt värde		Arkitektonisk integritet	
Empiri	11	Avvägningar	
Tornet		Rumssamband	82
Platsbesök		Dagsljus	86
Intervjuer		Konstruktion	90
Arkivalier		Gestaltningförslaget	95
Sekundärkällor		Omvandlingsritningar	106
Process och metod	13	Resursbank	118
Arbetsgruppen			
Workshops			
Avstämningar			
Kvalitet, värde och resurs	15		
Värden och värdering			
Kulturvärde och kulturhistoriskt värde			
Kulturhistoriskt värde - UmU			
Upplevelsevärde			
Kvalitet och kvalitetsbedömning			
Återbruksinventering			
Resurser och resursinventering			
Värdeskapande och kvalitativa bedömningar	23		
Lämplighetsanalys			
Berättelser	24		
Ett universitet i norr			
Byggnadsstyrelsen och strukturfilosofin			
Universitetsarkitektur och parkrum			
Modernism – postmodernism			
Platsen	33		
Närmiljö och parkrum	33		
Relation till Staden	36		
Detaljplanen	38		
Allmänt ändamål			

RE:purpose - Förvaltningshuset Umeå Universitet

Förord

Praktisk kunskap, nytänkande och ett ökat fokus på de värden som kan skapas för fastighetsägare, brukare och samhället i stort. Så kan arkitekturen bidra till att accelerera omställningstakten inom byggsektorn när en byggnad får en ny funktion i stället för att rivras.

Januari 2025 genomförde ArkDes den Vinnova-finansierade forskningsutlysningen Omvandling – RE:purpose. Utlysningen riktade sig till kreativa tvärdisciplinära team av arkitekter, bebyggelseantikvarier, designers och andra relevanta kompetenser. De inkomna ansökningarna bidrog med idéer kring förvaltning och utveckling av fastigheter genom omvandling till nya funktioner.

Genom Omvandling – RE:purpose vill ArkDes tillsammans med samarbetsparterna Boverket, Riksantikvarieämbetet och Fastighetsägarna Sverige undersöka möjliga vägar att främja en omställning inom bygg- och fastighetsbranschen mot mer förvaltning och ombyggnad av det redan byggda fastighetsbeståndet.

De tre tvärdisciplinära team som valdes ut tilldelades varsin fallstudie i Göteborg, Stockholm respektive Umeå. I den första projektfasen som inleddes i mars 2025 gjordes en inventering och analys. I den andra projektfasen tog teamen fram omvandlings- och förvaltningsförslag som bygger på analysen.

Omvandling – RE:purpose är en del av ArkDes praktiska forskningssatsning där befintliga resurser utforskas för att bli en levande del av framtiden. ArkDes arbetar med praktiska forskning i syfte att utveckla och sprida kunskap kring vikten av god gestaltning av våra gemensamma livsmiljöer.

Centralt i forskningsprojekten är att teamen genom ett utforskande arbetssätt tagit fram förslag på innovativ policyutveckling, vilket kan inkludera att testa byggmetoder, arbetsmodeller, kalkyler, tekniker eller designlösningar som kan kräva justeringar i rådande arbetssätt eller befintliga policyer.

Med finansiering från:

VINNOVA

Vy ut över universitetsparken från Tornet.

Inledning

Syfte

Det befintliga byggnadsbeståndet är en värdefull resurs: klimat- och miljömässigt, socialt, kulturellt och ekonomiskt. Det betyder att hur befintliga byggnader och bebyggelsemiljöer förvaltas och utvecklas har stor betydelse för hur framtidens samhälle gestaltas, fungerar och upplevs. Ombyggnad och omvandling är därför viktiga uppgifter för samhällsbyggnadssektorn och har långtgående effekter på samhälle, miljö och klimat.

Ombyggnads- och omvandlingsprocesserna utgör både möjligheter och risker. Det finns stora möjligheter till förvaltning och förädling av värden och kvaliteter och det finns stora risker med förvanskning av detsamma, både på byggnads- och bebyggelsenivå och på samhällsnivå. Alltför många byggnader, såväl enkla som komplexa, förvanskas genom de små stegens tyranni medan bristen på helhetsgrepp om byggnaden som resurs bidrar till olämpliga transformationer. Samtidigt går normförskjutningen från nybyggnad till förvaltning och förädling för långsamt.

Vi menar att många beslut och processer idag genomförs slentrianmässigt, i stuprör och med instrumentella metoder som utgår från mätbara värden och på affärsmässiga grunder, istället för att på allvar ta tillvara befintliga värden och kvaliteter i det redan byggda beståndet. Vi vill med projektet Framtidsminne undersöka och utveckla en arbetsmodell som bejakar de kvalitativa värden som finns i befintliga byggnader samtidigt som nya kvalitativa värden tillförs. Målsättningen är att identifiera alternativa värden till de rent fastighetsekonomiska, undersöka hur alternativa värden kan produceras i en omvandlingsprocess och utveckla en modell för hur dessa kan identifieras och beaktas i omvandlingsprocessen. Projektet fokuserar på att beskriva och förmedla variationen av kvalitativa värden som kan identifieras i en befintlig byggnad – här Tornet på Umeå universitet, och vidareutveckla dessa genom en arbetsmodell som integrerar flera professioner och perspektiv.

Arbetsmodellen är tänkt att kunna användas för olika typer av byggnader, fastigheter och ägandeformer, oberoende av lokalisering och funktion. Modellen skulle kunna betraktas som ett administrativt och informativt styrmedel som ett alternativ till praxis.

Utgångspunkt

Vi lever i ett samhälle med en mängd förgivettagna förutsättningar som fastighetsvärdets företrädare, affärsmässighet och ekonomisk lönsamhet som prioriterade premisser. Samhället är till stora delar politiserat genom regler, normer och riktlinjer som mer eller mindre bestämmer hur företag, organisationer och individer ska agera och vilka egenskaper och värden som ska ha företräde. Detta gäller inte minst samhällsbyggnads- och byggsektorn vilka har betydande påverkan på klimat och miljö, ekonomi och arbetsmarknad och inte minst, livet som levs. Byggnadens och fastighetens position som investeringsobjekt behöver dock inte vara den dominerande utan utgör snarare en ”på förhand upprättad syntes” för att citera Michel Foucault i Vetandets arkeologi. Denna ordning och premiss för samhället behöver inte gälla.

Vi förstår istället byggnadsverket som ett gränssnitt för flera olika intressen och aktörer i ett nätverk av meningsskapande relationer. Vi menar att byggnadsverket är impregnerat med en mångfald värden som inte synliggörs i etablerade processer, praktiker och praxis och betraktar byggnadsverket, oavsett ålder och funktion, som en menings- och värdebärande komplexitet och summan av en mängd fysiska/materiella, sociala, kulturella, ekonomiska och ekonomiska resurser som investerats i och tillskrivits verket under dess livstid.

Projektets angreppssätt syftar till att synliggöra dessa och tar härigenom inspiration av Bruno Latours idéer om tinget. Vi tar också avstamp i begreppstriaden kvalitet, värde och resurs för att förskjuta arbetsprocessen från vedertagna metoder till en alternativ arbetsmodell som ur vårt perspektiv tar ett helhetsgrepp om särskilt det kritiska tidiga skedet i en omvandlingsprocess.

Resultat

Projektet har dels utarbetat utkastet till en metod som prioriterar befintliga kvaliteter och värden som sammanställs i en matris inför avvägning mellan olika intressen, dels ett ombyggnadsförslag med utgångspunkt i Tornets värden och kvaliteter. Förslaget innebär att Tornet byggs om till student- och forskarbostäder samt ytor för gemensamma funktioner och delningsfunktioner. En bärande idé är att utveckla en samlings- och mötesplats för forskare och näringsliv.

Tinget

Begreppet ting¹ refererar här både till ting som i objekt/föremål och till att hålla ting, som i förhandla. Begreppets dubbla betydelse signalerar att tingens betydelse inte är fixerad utan förhandlas och förändras. Här får det synliggöra att byggnaden som ett objekt befinner sig under konstant förhandling på så vis att den dels genomgår omvandlingar och ombyggnader under sin livstid, dels att dess roll, funktion och betydelse ständigt diskuteras och varierar beroende av perspektiv. Byggnaden kan således samtidigt förstås som socialt rum, scen och projektyta för vardagslivet och levd verklighet, som uttryck för professionella praktiker, som ett ekonomiskt, administrativt och juridiskt objekt, som drift-, förvaltnings- och investeringsobjekt, som historisk artefakt och kulturmiljö vid sidan av flera andra synsätt och där det ena varken utesluter eller dominerar varandra. Byggnaden kan också förstås fysiskt, materiellt och rumsligt, som arkitektur och distributionsapparat som koncentrerar och sprider aktörer i rummet, ger upphov till flöden i rums-tiden. Den är samtidigt en effekt av flera teknologier, konstruktion och uttrycker fysikens grundläggande principer. Över tid.

Angreppssättet förutsätter ett longitudinellt, eller ett livscykelperspektiv. Latour skriver tillsammans med Albena Yaneva:

”Everybody knows [...] that a building is not a static object but a moving project [sic], and that even once it has been built, it ages, it is transformed by its users, modified by all of what happens inside and outside, and that it will pass or be renovated, adulterated and transformed beyond recognition.

[...] we [...] need an artificial device (a theory in this case) in order to be able to transform the static view of a building into one among many successive freeze-frames that could at last document the continuous flow that a building always is.”²

Latour och Yaneva efterlyser här en teori för att kunna fixera byggnadens transformationer och dokumentera dessa. Också vi behöver en metod eller en modell som beaktar byggnadens långa långslängd, transformationer och komplexa betydelsestruktur.

Ur Latours perspektiv är byggnaden en aktör i ett aktör-nätverk. Aktörerna är både mänskliga som arkitekter, brukare, beställare, entreprenörer, med flera och icke mänskliga som byggnadsmaterial, funktioner, lokalprogram, entreprenadformer, produktionsmetoder, och teorier. Han gör med andra ord ingen åtskillnad mellan subjekt och objekt, inte heller ger han företräde åt någon aktör utan menar att alla bidrar till tinget och tingets betydelser.

Det betonar byggnadens hela livscykel och de mångfacetterade omständigheter som bidrar till byggnadens tillkomst, förändringar, betydelser och värden över tid.

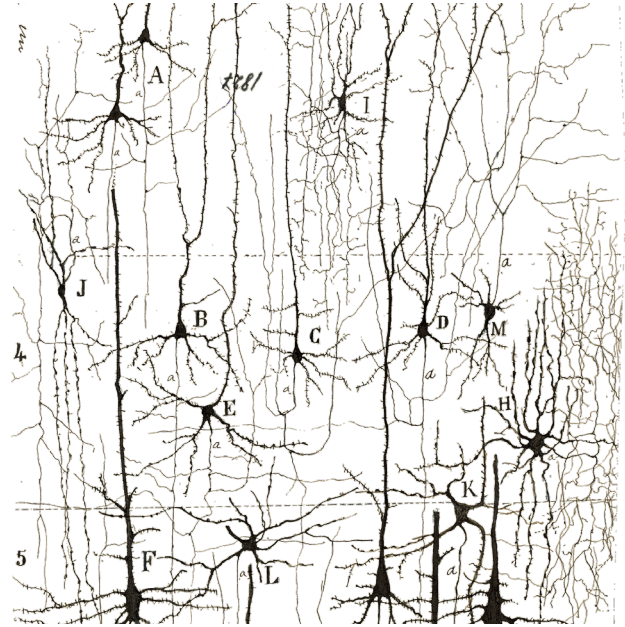
1 Angreppssättet har sitt ursprung i Bruno Latours utställning ”Making things public” från 2005 vid Zentrum für Kunst und Medientechnologie i Karlsruhe.

2 Bruno Latour och Albena Yaneva. ”Give me a gun and I will make all buildings move”: An ANT’s Guide of Architecture” i Geiser, Reto (red.), Explorations in Architecture: Teaching, Design, Research, Basel, 2008. <http://www.bruno-latour.fr/sites/default/files/P-138-BUILDING-VENICEpdf.pdf>

Begreppskartan

Vår motsvarighet till Latours och Yanevas idé om en teori som fångar tinget och tingets transformationer, är begreppskartan. Begreppskartan utgör ett centralt moment i arbetsprocessen och inkluderar ett flertal begrepp eller infallsvinklar utan inbördes prioriteringsordning, vilka syftar till att identifiera och belysa kvaliteter och värden hos tinget/byggnaden och vilka kan fungera som resurser i byggnadens fortsatta liv vid en transformation. Begreppskartan fungerar som ett öppet system, är i princip oändligt och avgränsas av nödvändighet. Vi har under processens gång fixerat ett antal begrepp vilka inledningsvis inte kategoriserats men vilka kunnat identifierats som kvaliteter, värden och resurser under arbetets gång.

Begreppen identifieras utifrån professionella, kulturella, estetiska, sociala och tekniska perspektiv och undersöks i termer av kvaliteter, värden och resurser. Fetstilta begrepp i nedanstående karta har utgjort aspekter vi undersökt närmare. Flera av begreppen förekommer i rapporten, andra är vanligt använda begrepp i samhällsbyggnads- och byggsektorn. Syftet med kartan är att visa på det öppna systemet eller det nätverk av synapser, som bidrar till förståelsen av byggnaden som ting. Urvalet är delvis rapsodiskt och kan kompletteras med ytterligare begrepp. I varje fall kan begreppen förklaras och fördjupas.

Teckning på neuroner av Santiago Ramón y Cajal, neurovetenskapens fader. År 1888 genomförde han detaljerade illustrationer av hjärnan och nervcellerna för att visa hur hjärnan fungerar.

Vi använder en av dessa teckningar som visuell analogi för att illustrera det komplexa system av relationer som uppstår mellan begrepp och dess förgreningar och de kopplingar som skapas mellan dessa.

Illustration över begreppskartan

		hiss				
	byggherre	tidsanda	livscykelperspektiv	boarea		
	livslängd	upplevelse	allmän användning	arkitektonisk kvalitet	ombyggnad	
		värde	ändamål	ändring	fönster	
	närmiljö	kvalitet	matrialresurs	byggrätt	krön	berättelse
	byggdel	materialresurs	taxeringsvärde	stadsplan	planritning	gestaltning
	användare	kulturhistoriskt värde	student	fastighet	funktion	parkrum
sockel	kontext	campus	kontor	betong	byggnadsmaterial	klimat
kontaktyta	detaljplan	taktilitet	betong	lagstiftning	karaktär	territorium
laboratorium	konstruktion	karaktär	tillbyggnad	byggnadshöjd	hantverk	ritning
analys	kulturvärde	materialitet	verksamhet	utfackningsväg	fasad	bygglov
	universitet	dagsljus	sektionsritning	plantekniskt	byggnadskultur	struktur
årsring	plats	kulturhistoriskt värde	resurs	grundläggning	stomme	fönstersättning
	tak	sockel	AMA	rumssamband	historia	färg
textur	tegel	fönsterband	volym	arkitekt	allmänt ändamål	byggnadskropp
tillfällig vistelse	bruttoarea	entreprenör	förband	sociala värden	forskare	genomförandetid
	byggnadsarea	skala	planlösning	våning	grundläggning	gård
	undertak	plåt	postmodernism	fastighetsvärde	brandklassning	karta
	filosofi	modernism	forskning	golv	relationer	egenskaper
	planbestämmelse	fastighetsägare	trappa	lokalprogram	kulturmiljö	detaljering
	takfall	vårdplan	underhåll	växtmaterial	underhåll	
	generalitet	plåt	arkitektur	biarea	utredning	
		dimensionering	frostskador	byggregler	solavskärmning	
		trivselfaktorer	styrmedel	lamell		
				kravställning		
				beständighet		

Kontext, berättelse och kulturhistoriskt värde

Enligt Latour är kontext ett överflödigt begrepp som sammanfattar alla de olika moment och företeelser som bidrar till produktionen av en byggnad. Emellertid är det vanligt att i arkitektur- och/eller kulturhistoriska sammanhang beskriva bakgrund och historik i termer av kontext. Begreppet har en helhetsskapande funktion och skapar en koherens eller en röd tråd i aktör-nätverken. Möjligen är det mer rättvisande att tala om kontexter i plural. Här används istället begreppet berättelse för att synliggöra dels överlappande aktör-nätverk som förklarar byggnaden, dels byggnadens kunskapspotential i enlighet med Riksantikvarieämbetets definition av kulturhistoriskt värde.

Berättelsemodellen är vedertagen i kulturmiljöfältet och utgör en värderings- och urvalsmetod. I strikt mening har en berättelse ett narrativ och följer vissa på förhand formulerade generella mönster. Här används begreppet mer vardagligt och karaktäriseras av att det finns en tidsmässig ram som dock kan blicka både framåt och bakåt i tiden och att det finns en röd tråd eller ett sammanhållande tema som avgränsar berättelsen i förhållande till andra berättelser. Berättelsernas tidsmässiga och tematiska ramar är enbart teoretiskt avgränsade och kan i praktiken utsträckas och expandera.

Flera omständigheter bidrar till tillkomsten av en byggnad, utformningen och förståelsen av denna. Det är bara teoretiskt möjligt att avgränsa vilka omständigheter som ingår i aktör-nätverken och som ligger till grund för en byggnad och skapar betydelse. Byggnadernas aktör-nätverk behöver identifieras och sorteras. Därefter kan omständigheterna analyseras och bedömas i vilken utsträckning de är relevanta i förhållande till den uppgift vi står inför idag – transformationen från en funktion till en annan och med den en ny form.

Flygfoto från 1955-67 över området där Umeå universitet finns idag. Källa: Lantmäteriet

Empiri

“Tornet” sedd från parkeringsplatsen i väst.

Byggnaden har ett liv menar Latour och Yaneva. Detta är utsträckt i tid till både före och långt efter färdigställande och kan inte enkelt avgränsas. Det betyder att byggnaden existerar både före, under och efter uppförandet och får materialitet, form och betydelse i nätverket. Under hela sin livslängd ger och ges byggnaden betydelse, både i sig själv och i form av dokumentation som informerar om byggnadens liv.

Vi arbetar främst empiriskt och utgår från tinget, eller objektet i sig, i vårt fall byggnadsverket ”Tornet” på Umeå universitets campus. Tornet uppfördes 1983 som en tillbyggnad till Förvaltningshuset från 1967. Även denna undersöks som ett moment i undersökningen av Tornet. Båda byggnaderna ritades av samme arkitekt, Lennart Lundström vid Coordinator, på uppdrag av statliga Byggnadsstyrelsen.

Ett flertal metoder för datainsamling har använts för att undersöka byggnaderna och betydelsefulla aspekter av dem vilka identifierats genom nämnda begreppskarta: arkivstudier, intervjuer och platsbesök. Byggnaderna i sig själva informerar med stöd i annan empiri om hur de har förhandlats under sin levnad, vilka de avgörande momenten varit och

vilka kvaliteter som haft och har värde och fungerar som resurs för framtiden.

Tornet

Tornet är vår främsta källa. Byggnaden har närstuderats med fokus på i första hand karaktär, taktilitet, rumssamband och ljusföring/dagsljus. En byggnadsanalys har genomförts där Tornets gestaltning och närmiljö, plats på campus och relation till staden har undersökts. Byggnadens olika förändringar och ombyggnader har identifierats.

Platsbesök

Umeå universitet och aktuella byggnader har besökts av hela respektive delar av arbetsgruppen vid två tillfällen. En gång under våren 2025 då projektgruppen tillsammans med Arkdes företrädare träffade Akademiska husförvaltaren, och en gång under hösten samma år. Vid första platsbesöket studerades byggnadens karaktär och närområde, placering på universitetsområdet och förhållande till staden. Vid andra platsbesöket stämdes gestaltningsförslaget av mot byggnaden och plats i detalj, samt i dialog med husförvaltaren som en iteration i designprocessen. Vissa rumsligheter

återbesöktes för att förankra tankarna under arbetet med upplevelsen på plats.

sjukhusområdet och hur detta ska knytas till stadskärnan studerats.

Intervjuer

Ett flertal användare av aktuell byggnad har intervjuats med fokus på byggnadens trivselfaktorer, funktionalitet och egenskaper samt möjliga framtida användning. Detta har varit både administrativ personal och forskare, samt representant för bostadsförmedlingsenheten vid Umeå universitet. Syfte har varit att skaffa överblick över bostadsförsörjningsbehovet för studenter och forskare, undersöka vilka övriga näraliggande behov som ges uttryck för.

Regelbundna samtal har vidare förts med Akademiska hus om behov och lokalprogram.

Vi har vidare intervjuat ett antal arkitekter med direkt och indirekt anknytning till Tornets upphovsperson Lennart Lundström, en gång delägare i arkitektkontoret A4 som tillsammans med arkitektkontoret ELLT senare bildade firman Coordinator: Anders Thalberg och Bengt Svensson, båda med anknytning till arkitektkontoret Coordinator och beställaren och byggherren Byggnadsstyrelsen. Den senaste var aktiv under 1990- talet i en av Umeå universitets expanderade tid, när en del av de ursprungliga byggnaderna fick påbyggnader. Syftet var att närma oss. Lundströms ursprungliga ambitioner för byggnaden.

Arkivalier

Vi har genom besök vid Byggnadsstyrelsens arkiv vid Riksarkivet fått tillgång till ritningar, protokoll, kontrakt och andra handlingar som producerats inför och under både Förvaltningshusets, Tornets och campus tillkomst. Dessa har också informerat om planlösningar, närområde och parkrummets utformning. Även bygglovhandlingar från Umeå kommun har undersökts för att identifiera viktiga förändringar och ombyggnader av byggnaderna.

Kommunens stads- och detaljplaner över området har också undersökts med fokus på planbestämmelsen allmänt ändamål. Vidare har stadens framtidsplaner över universitets- och

Sekundärkällor

En variation av sekundärkällor, främst i form av rapporter, artiklar och tryckt litteratur, har använts för att berätta om universitetet och byggnaderna och förklara planering och utformning samt för att identifiera byggnadens kulturhistoriska värde. och värdebärande egenskaper.

Process och metod

Arbetsprocessen har delats in i en inledande orienterande fas och en fördjupande och utvecklade fas. Under arbetsprocessen har fokus preciserats från att under den inledande fasen både inkluderat Förvaltningshuset och Tornet till att under arbetets andra fas, enbart behandla Tornet. Det var en nödvändig avgränsning av framför allt tidsmässiga skäl.

Den inledningsvisa höga ambitionsnivån att genomföra en teoretiskt färgad analys har förskjutits mot en systematiskt genomförd undersökning med avstamp i Latours idéer om tinget och aktör-nätverk perspektiv. Mot bakgrund av denna togs i ett tidigt skede begreppskartan fram. Metodologiskt har denna fungerat som raster för analysen av byggnadens kvaliteter och värden.

I arbetets första fas gjordes en orientering och analys av byggnaderna under vilken ett antal viktiga tidpunkter/moment i byggnadernas historia identifierades: 1967, 1983, 1996 och 2025, vilka utgör byggnadsår och tidpunkter för större ändringar samt nuläge. Vidare identifierades möjligheter och utmaningar med platsen och byggnaderna samt undersöktes och definierades de olika begrepp som preciserats i begreppskartan.

Under andra fasen har ett gestaltungsförslag tagits fram, begreppskartan har utvecklats och begreppen systematiserats utifrån begreppen kvalitet, värde och resurs för att bilda ett utkast till en matris. Denna kan kompletteras med vedertagna metoder för värdeanalyser, kvalitetsbedömningar och resurskartläggningar. Matrisen kan ses som en aggregering av flera metoder, modeller och checklistor.

Under andra perioden har också byggnadens upplevelsevärden, arkitektoniska och kulturhistoriska värden definierats, varav de sistnämnda har formulerats som ett urval av de möjliga berättelser eller aktör-nätverk som Tornet och Förvaltningshuset kan sägas ingå i.

Gestaltungsförslagsprocessen bygger på en syntetisk metod där den insamlade kunskapen, strukturerad genom för uppgiften identifierade relevanta begrepp, möjliggör en systematisk genomlysning av frågeställningen: hur en befintlig

byggnad kan omvandlas med ett nytt innehåll utifrån de brett identifierade värdebärande aspekterna. Vidare innebär det att förslaget genom hela processen sätts i ett sammanhang som en del av byggnadens livscykel. De idéer som prövas får stöd både i byggnadens historia och i dess byggnadsfysiska förutsättningar. Denna systematik tydliggörs även i slutrapportens disposition.

Skissarbetet under gestaltningen har bedrivits genom dubbla uppsättningar ritningar – före- och efterkollektioner – där avbildningen av det befintliga gjort det möjligt för handen att lära känna byggnadens språk och låta den föreslagna gestaltningen fortsätta tala i samma ton.

Analysarbetet har pågått genom hela processen, och även gestaltungsförslaget har fungerat som underlag för analys utifrån de valda begreppen. Dessa har fått både en diagrammatisk representation och skriftliga beskrivningar.

Arbetsprocessen kan närmats beskrivas som iterativ och växlat mellan individuellt arbete och workshops, samt en regelbunden dialog med sakkunniga inom referensgruppen och fastighetsägarrepresentanter.

Arbetsgruppen

Arbetsgruppen har en bred bas med flera kompetenser och kunskapsområden: arkitektur, stadsbyggnad, kulturmiljö och arkitekturhistoria, fastighetsrätt och konstruktion.

Den tvärdisciplinära gruppen utgör en förutsättning för det helhetsgrepp vi önskat ta om Tornet och den analys av kvalitativa värden och värdekedjor vi eftersträvat. Vi har med våra respektive professionella perspektiv, kompetenser och erfarenheter bidragit med olika infallsvinklar som bidragit till en helhetssyn på de undersökta byggnaderna, deras kvaliteter och värden, relation till Umeå, planomständigheter och konstruktion.

▪

Sammanträdesrummet på toppvåningen får en accentuerad öppning med överblick mot Universitetsparken. Fasadgaveln avslutas med ett karaktäristiskt tak som tillstyrker dess framstående funktion. Gaveln pryds även med en fransk balkong som poängterar rektorns kontor, en slags "talarstol" varifrån rektorn kan tala till studenterna.

Workshops

Arbetsgruppen har samlats vid flera tillfällen för att gemensamt diskutera metod, urval, empiri och resultat. Det var under en workshop som begreppskartan utvecklades. Vi har också tillsammans undersökt byggnadens befintliga kvaliteter genom ritningar och fotografier samt diskutera avvägningar mellan befintliga värden och förslag på om- och tillbyggnader. Tillsammans har vi identifierat upplevelsevärden hos Tornet och diskuterat potentiella kulturhistoriska värden i form av berättelser. Vi har också diskuterat egenskaper hos byggnaden med utgångspunkt för begreppen kvalitet, värde och resurs.

Avstämningar

Ett viktigt inslag i arbetsprocessen har varit de avstämningar som skett med Arkdes och referensgrupp. Dessa har bidragit med perspektiv och möjligheter till reflektion.

Arbetet har fördjupats genom regelbundna avstämningar med Linda Teng på Akademiska Hus. Akademiska Hus egna forskning och kunskap om student- och forskarbostäder, delningsbostäder och innovativa boendeformer, samt forskning kring labbmodeller för utbyte mellan akademi och näringsliv, har utgjort en viktig grund för dialog och kreativa diskussioner. Syftet har varit att utforma ett förankrat lokalprogram för förslaget. Även uthyrningsenheten och berörd förvaltning har varit involverade i processen.

Kvalitet, värde, och resurs

Värde, resurs och kvalitet är tre vanligt förekommande och förbundna begrepp i samhällsbyggnadssektorn. Begreppen har liknande omfång men används för att redovisa olika aspekter av bebyggelsemiljöer, byggnader och/eller byggnadsdelar. Dessa kan samtidigt associeras med såväl värde som kvalitet/-er samt definieras som resurser. Samtliga begrepp har positiva förtecken och bidrar med någon form av nytta.

Vid en om-/tillbyggnad och renovering aktiveras samtliga tre begrepp. I vårt projekt är det i första hand de två förstnämnda begreppen – värde och kvalitet, som är av betydelse men även det sistnämnda – resurs, är relevant. Här diskuteras de för att möjliggöra en systematisering av de begrepp som inkluderats i begreppskartan och för att skapa ett utkast till matris.

Värde och värdering

Begreppet värde signalerar att något är bra, viktigt och betydelsefullt, indirekt att det värdefulla också är något eftersträvansvärt och borde bevaras, uppnås eller efterlevas. En närbesläktad beskrivning är att värde utgör en nytta och kommer till positiv användning i olika grad. Denna beskrivning närmar sig resursbegreppet. I SAOL står att läsa om värde som både ”grad av nyttighet”, och något ”värdefullt”.

Värdeutsagor är normativa satser som kvalitativt skiljer sig från satser med sakinhåll, vilka är sanna eller falska och empiriskt går att påvisa eller vederlägga. Inom värdefilosofin anses det vedertaget att normativa utsagor/värdeomdömen, inte kan följa logiskt från enbart empiriska omdömen utan har närmast ett ideologiskt innehåll.

Samhällsbyggnadssektorn är värdeimpregnerad och bygger på en komplex mångfald normativa principer och doktriner, mål och medel, varav vissa är kodifierade i olika former av formaliserade styrmedel. Inom samhällsbyggnadssektorn definierar Plan- och bygglagen (PBL 2020:900. 1 kap, 1 §) både mål och medel:

[...] Bestämmelserna syftar till att, med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en god samhällsutveckling med jämlika, och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktig hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle

och för kommande generationer”.

Paragrafen ger uttryck för i samhället grundläggande värden vilka pekats ut som eftersträvansvärda.

Även kulturmiljöfältet är värdeimpregnerat och mellan och inom fälten råder olika värdehierarkier vilka premierar vissa värden framför andra, uttryckt i bland annat proportionalitetsprincipen och kravet på avvägning mellan enskilda och allmänna intressen. Medan allmänna intressen är väl definierade i lagstiftningen är de enskilda intressena inte lika utförligt redovisade men tar sig uttryck i rättigheter och friheter och formuleras ibland i ekonomiska termer. I Plan- och bygglagen förekommer både begreppen kulturvärde och kulturhistoriskt värde vilka får stor betydelse i händelse av en om-/tillbyggnad eller annan ändring och ska beaktas, vilket ger uttryck för en hänsyn som ska tas. Indirekt synliggör det att andra värden har vanligtvis företräde.

Begreppet värdering uppfattas till vardags som en åsikt och innebär en värdeutsaga. I professionella sammanhang inte minst i kulturmiljösektorn, betyder dock en värdering en kvalificerad bedömning och en process bestående av analyser och urval med utgångspunkt i normativa principer och doktriner som formulerats sedan 1800-talets slut och som kodifierats i bland annat PBL:s varsamhetskrav (PBL 8 kap. 17 §) och förbud mot förvanskning av särskilt kulturhistoriskt värdefulla byggnader (PBL 8 kap. 13 §). Värderingsprocessen utgör i kulturmiljösektorn en kritisk praktik och det finns ett antal handböcker som redogör för bedömningskriterier och urvalsmetoder. En central handbok i sammanhanget är Plattform Kulturhistorisk värdering och urval (RAÄ 2015) som placerar värderingsprocessen i ett större sammanhang av andra processer som bidrar till bedömningar rörande hur den kulturhistoriskt värdefulla byggnaden eller miljön bör förvaltas och kan utvecklas.

Kulturhistoriskt värde

Kulturhistoriskt värde utgör enligt plattformen en aspekt av en byggnads eller en miljöes kulturvärde som å sin sida beskrivs som en sammanfattande benämning för flera aspekter: sociala, estetiska och kulturhistoriska. De kulturhistoriska värdena har betydelse för hur byggnader och

bebyggelseområden får hanteras i renoverings-/ ombyggnadsprocessen och särskilt kulturhistoriskt värdefulla byggnader får inte förvanskas. (PBL 8 kap. 13 §)

Plattformen beskriver begreppet kulturhistoriskt värde som:

[...] de möjligheter materiella och immateriella företeelser kan ge vad gäller att inhämta och förmedla kunskaper om och förståelse av olika skeenden och sammanhang – samt därigenom människors livsvillkor i skilda tider, inklusive de förhållanden som råder idag.

Plattformens definition pekar på företeelsers kunskaps- och förståelsepotential och graden av värde bedöms utifrån företeelsens läsbarhet. Plattformen innehåller vidare förklaringar av de bedömningsgrunder vilka kan fungera som stöd för bedömningen av kulturhistoriskt värde. Här används begreppet kulturhistoriskt värde liktydigt med den definition som ges i plattformen och det är objektens kunskaps- och förståelsepotential som genererar värde.

Kulturhistoriska värden - Umeå universitet

Campus med sina byggnader, är inte formellt utpekade som ett särskilt värdefullt bebyggelseområde i den tematiska fördjupning av kommunens översiktsplan som behandlar universitetsstaden. Området behandlas inte heller i någon av stadens byggnadsordningar. Inte heller är någon av byggnaderna utpekade som särskilt kulturhistoriskt värdefulla i någon av de nu gällande detaljplanerna.

Vi bedömer dock att området och universitetsbyggnaderna har mycket höga kulturhistoriska värden. Någon värdering av campus som helhet görs inte i detta sammanhang utan vi fokuserar på i första hand Tornets potential till kunskap och förståelse och använder oss av ett antal berättelser för att synliggöra Tornets betydelse och kunskapsinnehåll. Vi tar också fasta på värdebärande egenskaper vilka specifikt berättar om och materialiserar den tid som byggnaden uppförs i.

Att peka ut eller tillskriva Tornet kulturhistoriskt

värde utgör ett värdeskapande moment i arbetsprocessen.

Upplevelsevärde

Upplevelsevärdena är relaterade till byggnadens användning och användare och härigenom till funktionalitet men också till byggnadens och platsens estetiska egenskaper och värden, det vill säga det som kan registreras via våra fem sinnen. Här får begreppet upplevelsevärde sammanfatta begreppen estetiskt värde och socialt värde, som aspekter av det kulturvärde som definieras i plattformen. I detta sammanhang har byggnadens upplevelsevärden en central betydelse. Hur vi som betraktare och brukare av en byggnad upplever och uppfattar den är viktigt för byggnadens betydelse, både i termer av innehåll och värde. Vår upplevelse här är tolkningar med utgångspunkt i vad vi registrerar vid vårt besök och utgår från vår professionella bedömningsförmåga och erfarenhet i egenskap av arkitekter och antikvarier.

Upplevelsevärde relaterar i det här sammanhanget till begrepp och egenskaper som taktilitet, rumssamband, karaktär och dagsljus, liksom till användare och användning och hur människor på olika sätt relaterar till byggnader och platser.

Begreppet används också för att ringa in byggnadens karaktär och integritet och de upplevelser som uppstår hos användaren vid mötet med arkitekturen, särskilt arkitekturens rumsligheter och materialitet samt andra visuella aspekter.

Synsinnet är det sinne som mest påverkar vår upplevelse av omvärlden och hur vi tolkar denna. Med hjälp av synen kan vi indirekt uppleva och tolka också andra egenskaper än de rent visuella, vi kan med hjälp av synen på förhand förstå en byggnads rumsligheter eller ett materials ytstruktur. Men även övriga sinnen är aktiva och bidrar till vår förståelse av vår närmiljö. Synsinnet är ett redskap som skärpts genom utbildning och erfarenhet och som kombineras med andra när vi besöker en byggnad.

Detta är en särskild form av kunskap som alltmer

Innanför partiet från sammanträdesrummet möts handen av en vacker detaljerad handledare lindad i läder.

kommit att uppmärksammas och värderas som en resurs inte minst inom politikområdet Gestaltad livsmiljö (Prop. 2017/18:110). Här lyfts arkitektens betydelse för trivsel, hälsa och välmående och beskrivs som en samlande kraft med möjlighet att motverka utanförskap och ohälsa, och främja utveckling och innovation.

I antikvariska sammanhang utgör upplevelsevärden en aspekt av kulturhistoriska värden. Innebörden utvecklades bland annat av Axel Unnerbäck i boken Kulturhistorisk värdering av bebyggelse (2002) men företeelsen har en avsevärt äldre historia och kan härledas till 1800-talets sista decennier och den då aktuella debatten om stilrestaureringar. Vanligen sammanfattar begreppet vad som kallas arkitektoniskt värde, konstnärligt värde, miljöskapande värde, symbol- och identitetsvärde, kontinuitet, tradition, autenticitet och patina.

I undersökningen ingår en analys av byggnadens upplevelsevärden. Dessa tar sig uttryck i intervjuerna med byggnadens användare och användning samt i analysen av byggnadens karaktär, detaljering, dagsljus och rumssamband.

Slits i tornets gavel mot öst.

Kvalitet och kvalitetsbedömning

Med utgångspunkt i Svenska Akademiens ordböcker kan sägas att även begreppet kvalitet har positiva förtecken och beskriver grader av ofta goda (inre) egenskaper, alternativt ett materials/objekts beskaffenhet. Begreppet används även i en utvidgad bemärkelse i förhållande till denna betydelse och används ibland nästan som en synonym till värde och särskilt högt värde. Pluralformen kvaliteter tydliggör begreppets betydelse av egenskaper. Begreppet kvalitet förekommer i flera sammanhang med delvis olika betydelser i samhällsbyggnadssektorn.

Arkitektonisk kvalitet utgör ett internationellt och nationellt forskningsfält sedan åtminstone 1990-talet och viss forskning hänvisar till begreppet som omätbart med betydelsen värde, och inkluderar en bedömning av en byggnads utformning eller estetik. Denna definition av begreppet tar fasta på betraktarens eller brukarens upplevelse av byggnaden och indikerar att kvalitet eller snarare värdet, är relationellt och uppstår i mötet mellan byggnad och betraktare. Härmed är kvalitet också något relativt som förändras över tid och rum.

Arkitektonisk kvalitet står i fokus för PBL:s krav på byggnadsnämnden att verka för ”god byggnadskultur” (PBL 12 kap. 2 §). Vid prövningen av bygglov inom detaljplan är det vidare byggnadens utformning och placering med hänsyn till stads- och landskapsbild samt natur- och kulturvärden, beskrivet som ”god helhetsverkan”, som bedöms och innebär en granskning av visuella och rumsliga egenskaper hos byggnaden och dess relation till sin omgivning (PBL 2 kap. 6 §). Arkitektonisk kvalitet är ett övergripande mål för politikområdet Gestaltad livsmiljö (Prop. 2017/18:110) och ett flertal vägledningar, guider, strategier och andra styrmedel har tagits fram sedan politikområdet etablerades. Vårt projekt tar bland annat fasta på politikområdets mål om att hållbarhet och kvalitet inte ska underställas kortsiktiga ekonomiska överväganden och att estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden tas till vara och utvecklas.

Kvalitetsbegreppet refererar också till en definierad standard som kan beräknas och bedömas genom kravställning och kvalitetssäkring och uppnås genom

att följa överenskomna procedurer och riktlinjer. I relation till byggnader och byggprodukter avses med begreppet ibland teknisk kvalitet. PBL ställer också tekniska egenskapskrav vilka preciseras i byggreglerna (BFS) och bestämmer krav på bland annat prestanda och funktionalitet.

I detta sammanhang använder vi begreppet arkitektonisk integritet för att frigöra det från kvalitetsbegreppets övriga innebörder och den kvalitetsbedömning som behöver göras inför återbruk av byggdelar/byggprodukter.

Kvalitetsbedömning och återbruk

Något uttryckligt krav på återbruk av byggdelar vid rivning och ombyggnad finns inte i PBL. Återbruk utgör dock en viktig målsättning i omställningen mot en cirkulär ekonomi och ingår som ett av de första stegen i avfallstrappan. Vid ombyggnad och renovering aktualiseras förbud mot förvanskning och krav på varsamhet och hänsyn till kulturvärden och kulturhistoriska värden som syftar till bevarande (PBL 8 kap, 13 och 17 §§) men också krav på resurshushållning som svar på klimat- och miljöpolitiska, mål och Miljöbalkens hushållningsregler, samt bygg- och anläggningssektorns mål definierade i ”Färdplan för fossilfri konkurrenskraft: Bygg- och anläggningssektorn” (2024). Färdplanen förespråkar effektiv resursanvändning, livscykelerspektiv, cirkulära resursflöden och återbruk.

I föreliggande projekt är maximalt bevarande och återbruk en strategi för att bevara befintliga värden och kvaliteter samt skapa nya värden.

PBL, Plan- och byggförordningen (PBF) och byggreglerna (BFS) lägger grunden för kraven som ställs på återbrukade byggdelar/byggprodukter. Principiellt gäller samma krav på återbrukade produkter som för nya och klara kravställning avseende bärförmåga och stadga, brandsäkerhet, fuktsäkerhet, hälsa och miljö, energieffektivitet och användbarhet. Det är dock byggdelens/produktens funktionalitet som avgör om den får användas.

Återbruksinventering - metodik

I förslaget utgår ritningsarbetet från sedvanlig praxis i omvandlingsprocesser där en särskild uppsättning

ritningar redovisar demontering eller rivning. Utöver dessa har återanvända byggnadsdelar illustrerats i parallella planlösningar. I arbetet har påverkade byggnadsdelar färgkodats i pedagogiskt syfte. Resurshushållning av återbrukade byggdelar som följer med i omvandlingen redovisas även i en illustrerad tabell.

Vidare kalkyler kan genomföras utifrån förslagets kartläggning av återanvändbara resurser.

Resurs och resurskartläggning

En resurs utgör en tillgång eller ett tillgängligt redskap som kan användas för att uppnå ett visst syfte. En byggnad i sin helhet och dess byggnadsdelar kan utgöra resurser för olika ändamål vid en om-/tillbyggnad och renovering och inför en ombyggnad kan en resurskartläggning/-inventering genomföras i vilken en kvalitetsbedömning av byggdelar/-produkter ingår. Resurskartläggningen har ett vidare omfång än kvalitetsbedömningen och har både klimat- och miljömässiga förtecken liksom ekonomiska.

RISE har tagit fram en metod för en dylik resursinventering – Resurskartläggning av byggprodukter. Denna undersöker aspekter som:

- Miljö- och hälsoaspekter.
- Möjlighet till demontering.
- Ekonomiskt potential.
- Potential för klimatbesparing.
- Kvantitet, egenskaper och materialgruppernas homogenitet.
- Tillstånd och skick.
- Prestanda, kvalitetsbedömning och provning.

Befintliga nedmonterade byggnadsdelar på mellanförvaring i byggnaden.

Till ovan punkter bör också kulturvärde och/eller kulturhistoriskt värde läggas. Byggnaden, här Tornet, med sina ingående byggnadsdelar, i första hand in situ, i andra hand återbrukade i samma byggnad och sista hand, återbrukade i annan byggnad, har kulturhistoriska värde och upplevelsevärden som bidrar till förståelsen av bland annat utvecklingen av Umeå universitet och campusområdet som helhet.

I Räkna med kulturarvet (RAÄ, 2017 och 2023) beskrivs hur kulturarv, kulturmiljöer och kulturvärden kan bidra ekonomiskt, socialt och miljömässigt till samhällsutvecklingen och hållbar utveckling. Publikationens målsättning är att visa på nyttan av att bevara, använda och utveckla kulturarvet såsom det formuleras i de nationella kulturmiljömålen och inkluderar flera exempel på hur kulturarvet har används i syfte att uppnå bland annat samhällliga mål som demokrati, integration och skolans kunskapsmål. Publikationen tas fasta på kulturarvets instrumentella värde (att jämföra med kulturarvets egenvärde).

Värden, kvaliteter och resurser- utkast till matris

I projektet har vi med utgångspunkt i en begränsad uppsättning begrepp analyserat Tornet och till del även Förvaltningshuset. Fokus har legat på de befintliga byggnadernas egenskaper och värden med målsättning att identifiera ett bredare spektra kvalitativa värden och värdekedjor. Ett sätt att systematisera arbetet och ta ett helhetsperspektiv på byggnaden har varit att differentiera och kategorisera begreppen.

Nedan följer en sammanställning av de begrepp och den analys vi gjort av Tornet och Förvaltningsbyggnaden utifrån begreppen kvaliteter, värden och resurser enligt ovan resonemang. Matrisen är tentativ och inkluderar både begrepp från vår analys och från vedertagna metoder för återbruksinventering och resurskartläggning. Matrisen kan anpassas, expandera och krympa beroende av objekt. Flera av de ingående egenskaperna/begreppen i matrisen kan specificeras och beräknas.

Utkast till matris

TORNET	KVALITETER	VÄRDEN	RESURSER
		Upplevelsevärden	Värdebärande berättelser
Byggnad	Karaktär	Arkitektonisk integritet	Ett universitet i norr
	Detaljering & taktilitet	Värdebärande egenskaper	Byggnadsstyrelsen & strukturfilosofin
	Rumssamband	Ändamål & funktionalitet	Universitetarkitektur, campus & parkrum
	Rörelse		Modernism - postmodernism
	Avskildhet		Föränderbarhet
	Dagsljus		
Stomme	Närmiljö		Beständighet
Byggnadsdelar			Livslängd
	Tekniska egenskaper		
	Kvantitet		
	Mått		Möjlighet till demontering
	Skick		Klimatpotential
			Ekonomiskt potential
			Miljöhänsyn
			Hälsospekter

Vy från Universitetsparken över sjön, Förvaltningshuset och Tornet 2025.

Värdeskapande och kvalitativa bedömningar

Lämplighetsanalys

Vi föreslog i ett tidigare skede av projektet en lämplighetsanalys av byggnaden för att möjliggöra avvägningar mellan befintliga värden som identifieras och analyserats i värdeinventeringen. Alla ingående värden skulle initialt ha lika vikt och funktioner och lokalprogram skulle bestämmas med utgångspunkt i lämplighetsanalysens resultat. Syftet var att funktioner och lokalprogram skulle anpassas efter byggnaden snarare än tvärtom – att byggnaden genom ombyggnader anpassades till nya funktioner och lokalprogram.

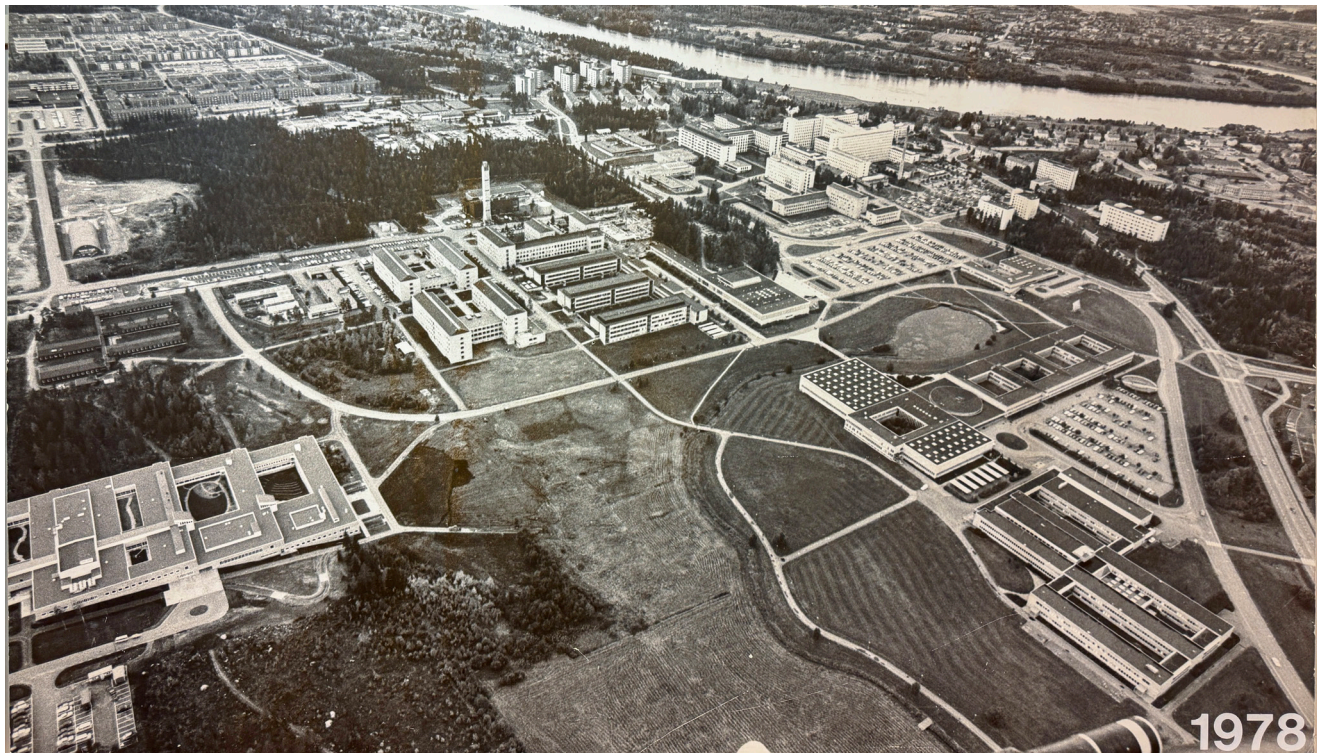
Det finns en historia i staten genom Byggnadsstyrelsen att inte bara bygga in flexibilitet och föränderbarhet/ombyggnadsbarhet, utan också utveckla redskap för att undersöka i vilken utsträckning en byggnad var användbar för vissa ändamål. Som ett led i Byggnadsstyrelsens uppdrag att medverka till statens lokalförsörjning initierades 1972 undersökningen "Om lokalers användbarhet". Medan vissa lokaler friställdes i samband med utlokaliseringen av statliga verk under 1970-talet, skulle andra få nya hyresgäster och anpassas. Målsättningen med utredningen av att utveckla en systematiserad metod att dokumentera och analysera å ena sidan den nya verksamhetens krav, å andra sidan byggnadens egenskaper.

Utredningen inkluderade intervjuer med användare, analys av lokalprogram, krav på rumsdimensioner och lokalkvaliteter samt en redovisning av byggnadens tekniska och funktionella egenskaper. Vidare utvecklades ett system för bedömning och gradering av byggnadernas så kallade föränderbarhet. Metodiken utvecklades och publicerades i Byggnadsstyrelsens rapportserie 1982 under rubriken "Värderingsmetod: lokalers funktionsduglighet".

Vi menar att Byggnadsstyrelsens angreppssätt i modifierad och expanderad form är användbar även idag och kan i expanderad form ta ett helhetsgrepp om byggnadens kvaliteter och värden för att undersöka lämpligheten av nya verksamheter av skilda slag. Såväl en återbruksinventering som resurskartläggning och en kulturhistorisk värdering bör ingå, liksom en analys av arkitektonisk integritet och upplevelsevärden. Kvaliteter och värden enligt matrisen bör ingå och vägas mot föreslagna lokalprogram.

En lämplighetanalys bör genomföras i ett mycket tidigt skede inför en transformation, till och med redan under förvaltningskedet, för att ha en beredskap. Genom att identifiera och sammanställa en matris med befintliga värden och kvaliteter synliggörs dessa och kan vägas mot dels varandra, dels mot verksamhetsbehov och uppdaterade krav enligt exempelvis branschstandarder.

Berättelser

Flygfoto över Campus Umeå från 1978. Fotografi monterat på vägg i byggnadens källare, okänd fotograf.

Tornets historiska kontext kan formuleras i en mångfald berättelser med utgångspunkt i byggnaden, dess belägenhet på campus, tillkomst och gestaltning, användning och förändring. Kontexten kan expandera och krympa beroende av vilka egenskaper som identifieras som mest signifikativa för byggnaden och platsen, och mest läsbara i sammanhanget.

Den historiska kontexten har i detta sammanhang bestämts till tiden för bildandet av Umeå universitet och Tornets tillkomst, men skulle kunna utvidgas till att omfatta byggnadernas efterliv under förvaltning och förändringar. Det är berättelser om utvecklingen av den högre utbildningen i norr och den offentliga sektorns expansion, om staten som beställare och strukturfilosofin, om universitetsområdets gestaltning och om modernismens förändring mot postmodernism.

I centrum för berättelsen hittas Byggnadsstyrelsen som i egenskap av ansvarig för statens fastigheter, leder utvecklingen av modulära byggsystem och förändringsbara byggnader. Byggnadsstyrelsen hade stort inflytande över utformningen av campus

och universitetshuset genom programarbete och samarbete med arkitekter som Hans Brunnberg och Lennart Lundström/A4 arkitekter.

Förvaltningshuset och Tornet uppförs inom loppet av drygt femton år, mellan 1967 och 1983, en dynamisk period i svensk arkitektur då de idéer som legat till grund för välfärdsstatens uppbyggnad och utbyggnad börjar vackla och både samhälle och arkitektur får andra förtecken. Perioden upplever skiftet modernism – postmodernism, vilket går att utläsa av Tornets gestaltning.

Avgränsningarna för kontexten är principiellt förhandlingsbara. Varje berättelse kan förgrenas, förlängas och fördjupas och varje avgränsning och definition, är således tentativ och tillfällig. Av pragmatiska skäl har följande värdebärande berättelser prioriterats:

- Ett universitet i norr
- Byggnadsstyrelsen och strukturfilosofin
- Universitetsarkitektur, campus och parkrum
- Modernism – postmodernism på Umeå universitet

Ett universitet i norr

Umeå stad har sedan 1800-talets slut i hög utsträckning varit en tjänstemannastad med en stark bildnings- och utbildningstradition. När Umeå expanderade slut karaktäriserades inte stadens näringsliv av industrin, trots närvaron av massa- och trävaruindustri, utan av garnisonen, administration och utbildning. Även vid 1900-talets mitt var andelen anställda inom offentlig sektor större i Umeå än i den genomsnittliga svenska staden. Två tredjedelar av stadens invånare sysselsattes inom offentlig sektor och informella diskussioner om ett universitet i norr inleddes under 1940-talet (Ödman & Orrskog, sid. 21). 1950 ansökte stadsfullmäktige om att ett filosofiskt fakultet skulle inrättas i Umeå.

Planerna på en ny högskola eller ett nytt universitet i norr konkretiseras på 1950-talet när en odontologisk klinik inrättas 1956 (riksdagsmotion 1947) och en tandläkarutbildning, filial till Tandläkarhögskolan i Stockholm, etablerades här som en direkt följd, året därpå. Ett sjukhus fanns redan i staden. 1784 hade ett lasarett uppförts i staden såsom det anstod en större stad. År 1907 hade ett nytt sjukhus uppförts efter då moderna principer på Ålidbacken. Detta växte gradvis med nya avdelningar. 1957 utsågs Umeå lasarett till regionsjukhus för övre Norrland och 1858 inrättades en medicinsk högskola.

1950- och särskilt 1950-talet innebar en stark expansion av den högre utbildningen. Akademiker efterfrågades av arbetsmarknaden och flera statliga utredningar undersökte hur universiteten och högskolorna kunde reformeras och expandera för att bättre svara mot samhällets och arbetsmarknadens behov. Universitets- och högskolesektorn byggdes ut med fler fakultet, fler studenter och fler lärartjänster. Utbyggnaden innebar också att universitetsförvaltningen vid de olika universiteten växte. Expansionen var främst tänkt att ske inom den rådande universitetssystemet med några undantag. Umeå universitet utgjorde ett av dessa undantag.

1962 tillsatte regeringen en utredning för att undersöka vilka ämnen och fakultet som skulle finnas på det nya universitet och 1963 beslutades att universitetet främst skulle bedriva undervisning och forskning inom naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga ämnen och 1965 blev den befintliga medicinska högskolan universitet. Staden

åtog sig att ordna med bostäder åt lärare och studenter och mark reserverades för utbyggnaden (Ödman & Orrskog, sid. 23). Nyetableringen skedde såsom vid andra nya universitetsområden (ex. Stockholms universitet i Frescati) under 1960-talet på billigare mark i stadens utkant vilket möjliggjorde att en större yta kunde tas i anspråk och användas för framtida utbyggnad. Härigenom var det möjligt att skapa ett större sammanhängande område, ett campus, ägnat högre utbildning (Holmqvist-Sten, sid. 31).

När ett nytt universitet i norr kom på tal var Umeå liksom många andra svenska städer, en stad i expansion. Tillväxten kan förklaras med välfärdssamhällets utbyggnad i form av offentliga institutioner och avflyttningen från glesbygd och mindre tätorter. Umeå hade en snabb tillväxt, mycket på grund av universitetslokaliseringen, men också på grund av expansionen av övrig offentlig sektor. Den kommunala förvaltningen växte liksom sjukhuset.

Området där universitet ligger var vid tiden för den odontologiska kliniken etablering, i princip obebyggd och använd som betesmark men under planering 1958 och 1959 antogs flera stadsplaner i området kring den odontologiska kliniken med utrymme för lasarett och medicinsk högskola att expandera.

Parallellt med utbyggnaden av offentlig sektor förändrades också plan- och bygglagstiftningen för att kontrollera stadsutbredningen och tätbebyggelse utom plan, men också för att göra det offentligas expansion möjlig och tillgodose det växande lokalbehovet. 1950 infördes planbeteckningen "allmänt ändamål" i stads- och generalplan. Beteckningen A kunde användas för byggnader av allmänt intresse och markens användning behövde inte specificeras utan lämnades öppet för ett flexibelt nyttjade av offentliga institutioner av olika slag. Samtidigt behövde staten inte ansöka om bygglov utan kunde nyttja sin byggrätt förhållandevis fritt.

Universitetet i sin helhet är värdebärande och värdeskapande och bidrar med en utbildningshistoriskt sammanhang. Närheten till sjukhusområdet, universitetsbyggnadernas olika funktioner och årsringar berättar om utveckling och expansion.

Byggnadsstyrelsen och strukturfilosofin

1960-talet utgjorde en synnerligen expansiv period, ekonomiskt, administrativt och byggnadsmässigt, för att i slutet av 1970-talet/början av 1980-talet stagnera. 1967 omorganiserades det gamla ämbetsverket och utvecklades till att bli en central aktör i byggsektorn med renodlat ansvar för statens lokalförsörjning, byggande och förvaltning. Förvaltning, projektering och produktion lokaliserades till fem distrikt, varav norra Sverige utgjorde ett med bas i Umeå. Samtidigt fick Byggnadsstyrelsen ett nytt uppdrag att tillhandahålla råd och upplysningar och verka för att effektivisera nyproduktionen allmänt i Sverige. De arbetsmetoder och riktlinjer som togs fram omsattes i den egna byggnadsverksamheten. En målsättning var att tillgodose det växande lokalbehovet hos den expanderande offentliga sektorn.

Parallellt med utbyggnaden av offentlig sektor förändrades också plan- och bygglagstiftningen för att kontrollera stadsutbredning och tätbebyggelse utom plan. Byggnadsstyrelsen var också instrumentell i framtagandet av ny lagstiftning i egenskap av sin expertroll och som remissinstans för nya lagförslag. Förändringarna i 1947-års byggnadslag möjliggjorde det offentliga expansion och det växande lokalbehovet. 1950 infördes planbeteckningen "allmänt ändamål" i stads- och generalplan. Beteckningen A kunde användas för byggnader av allmänt intresse och markens användning behövde inte specificeras utan lämnades öppet för ett flexibelt nyttjande av offentliga institutioner av olika slag. Samtidigt behövde staten inte ansöka om bygglov utan kunde nyttja sin byggrätt förhållandevis fritt vilket förenklade lokalutbyggnaden.

Högskoleplanering var en av Byggnadsstyrelsens snabbast växande uppgifter med höga krav på rationell planering och flexibilitet för en föränderlig verksamhet. På 15 år under 1960- och 1970-talet tredubblades antalet studenter vid universiteten och högskolorna och nya universitet bildades, som det i Umeå.

För att kompensera bristen på arbetskraft, inriktade Byggnadsstyrelsen byggproduktionen mot förtillverkning av byggnadselement och bidrog starkt till det industrialiserade modulbyggandet genom

Samhällsvetarhuset. Ur Brunström (1990).

dels normgivningen, dels utvecklingen av den så kallade strukturfilosofin och kontorsbyggglådan.

I egenskap av ansvarig för statens lokalförsörjning hade Byggnadsstyrelsen stort intresse av att effektivisera produktionen och användningen av särskilt kontorslokaler. Under hela 1900-talets första hälft och in på 1970-talet undersöktes lokalanvändning, lokalarea och normeringen av tjänsterumstyper. Normeringen gällde modulsamordning, stomme, ytterväggar, mellanväggar, golv och tekniska installationer och inordnades i Byggnadsstyrelsens principer om systematisering och rationalisering. Byggnadsstyrelsen utvecklade under perioden flera instrument eller verktyg för att förbättra verkets arbete varav strukturfilosofin kommer till uttryck i de många offentliga byggnader som Byggnadsstyrelsen lät uppföra under 1960- och 1970-talen, bland andra Förvaltningshuset.

Byggnadsstyrelsens strukturfilosofi är avläsbar i Förvaltningshuset som har en planlösning och fönstersättning överensstämmer med Byggnadsstyrelsens modulmått och idéer om föränderbarhet och som anlidade arkitekter hade att förhålla sig till. Medan stomme med lång livslängd var generell kunde byggdelar och komponenter med kortare livslängd bytas ut. Nyckeln var måttsamordningen och samordningen mellan funktions-, byggnads- och samhällsknutna delar.

1970-talets slut och 1980-talets början innebär ändrad policy och förändringar i arbetssätt och metoder efter åtstramningar av ekonomiska skäl. Investeringsutrymmet minskade. Byggnadsstyrelsen återgick delvis till platsbyggda stommar som i Tornet, av ekonomiska skäl samtidigt som diskussionerna kring lokalutnyttjande återupptogs.

Universitetsarkitekturen, campus och parkrum

En övergripande plan för universitetsområdet togs fram 1962 av arkitekten Hans Brunnberg på uppdrag av Byggnadsstyrelsen och med utgångspunkt i Byggnadsstyrelsens koncept. Brunnberg hade direkt erfarenhet av utvecklingen av Stockholms universitet och utvecklingen av campusområdet vid Frescati. Universitetsområdet i Umeå gestaltades från början som ett campus med varje institution, laboratorium och förvaltning förlagda i var sin byggnad grupperade i block kring den centralt placerade dammen och längs Sandabäcken vilka strukturerade området.

Idén om ett centralt parkrum på Umeå campus fanns med redan vid universitets bildande och utgör ett inslag i Brunnbergs plan men programmet för parkens utformning formulerades först 1975. Parkrummet utformades efter ett parallellt uppdrag 1975-1976 mellan tre kontor: Walter Bauer arkitektkontor, Sture Koinberg trädgårdsarkitekt AB, och den lokala ingenjörsfirman Orrje & Co genom landskapsarkitekt Matti Norell. De tre skisserna skulle ligga till grund för fortsatt projektering.

Förslagen bedömdes av Byggnadsstyrelsen efter att ha remitterats till bland annat rektorsämbetet och Skogshögskolan, vilken skulle lokaliseras till campus. Efter revideringar mot bakgrund av yttrande från Skogshögskolan vilken skulle lokaliseras till campus. Efter revideringar mot bakgrund av yttrande från Skogshögskolan som föredragit Bauers förslag, och synpunkter och rekommendation från rektorsämbetet, fick Orrje & Co uppdraget. Rektorsämbetet uppskattade att förslaget dominerades av trädplanteringar och minimerat omfattningen buskarrangemang, vilket både hade estetiska fördelar och var praktiskt ur skötselperspektiv.

Tidens rationella grundmodus framkommer

framförallt av de riktlinjer som står att utläsa av parkrummets program. Särskilt universitetets belägenhet i norr var en gestaltande faktor. Hänsyn till lokala klimatförhållanden, ett hårdigt växtmaterial, skötsel vintertid (men även sommartid) samt funktion och miljö särskilt vintertid utgjorde premisser för områdets gestaltning. Som krav framställdes även att det skulle finnas ett arboretum och att landskapsbilden skulle förstärkas liksom bäckmotivet. Samtidigt skulle parkområdet inbjuda till rekreation och utevistelse.

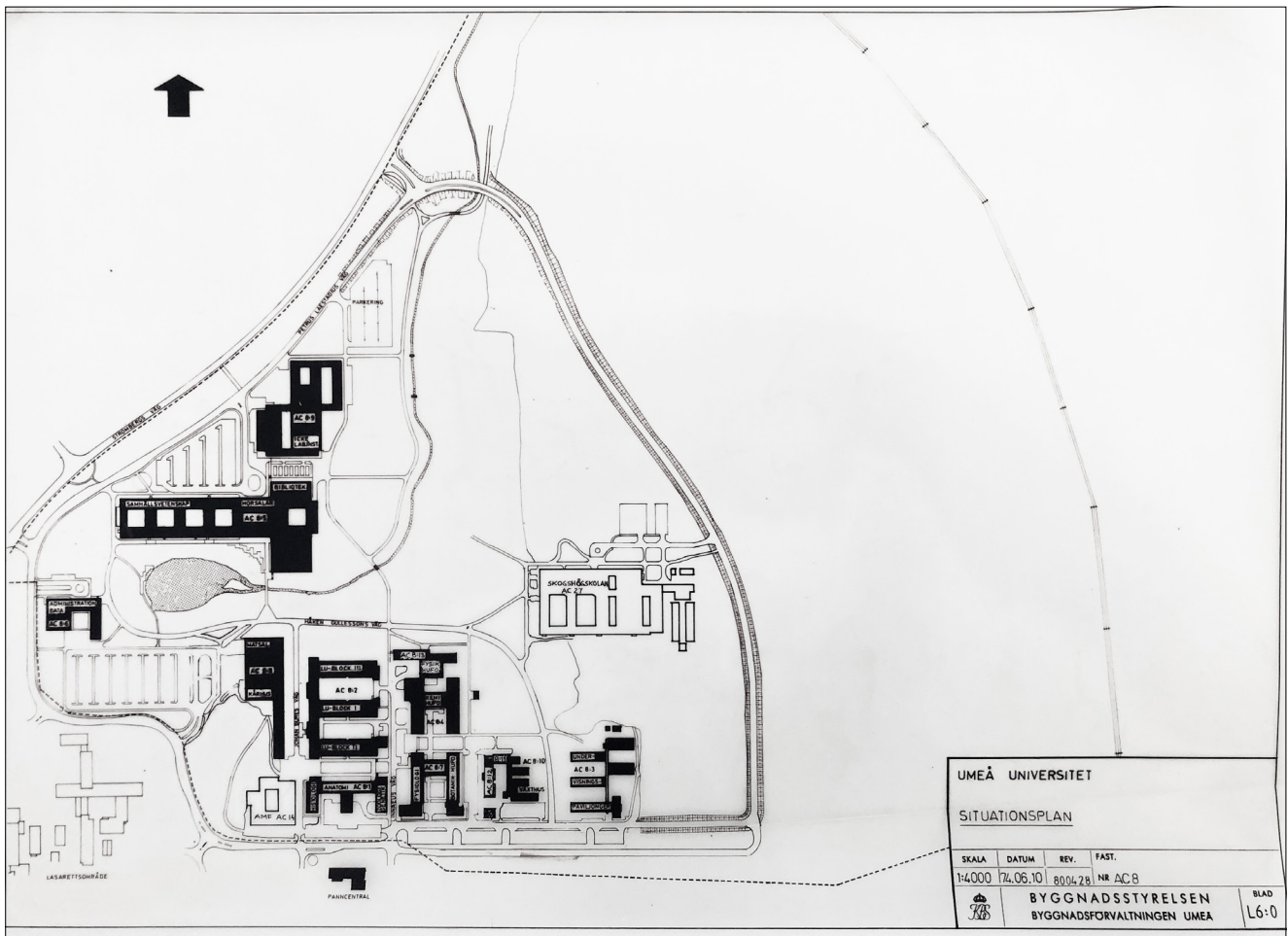
Brunnberg kom själv att rita universitetets första byggnader för de naturvetenskapliga institutionerna söder om dammen (1964) vilka i kontrast till den senare bebyggelse har en mer högre utformning.

Inspiration till universitetsområdet hämtades från Aarhus universitet som hade byggts ut under 1930-talet och genom en donation från De Forenede Teglværker i Aarhus, fått tillgång till gult tegel så det räckte till samtliga universitetsbyggnader på campus. Området präglas av en stark enhetlighet och en konsekvent användning av tegel i fasad.

Det gula teglet återkommer på Umeå universitet och bidrar till campus sammanhängande uttryck. Sedan de första byggnaderna uppfördes i början av 1960-talet stod Överklintens tegelbruk, för tegelleveranserna, fram till 1990-talet då bruket lades ned.

Med Lennart Lundström och A4 Arkitekter ändrades karaktären något på det planerade universitetet. Teglet kvarstod som fasadmateriell men byggnadsvolymer skiftade form och följer i stort de principer Byggnadsstyrelsen ställt upp för ett rationellt modulbygge. A4 tillsammans med ELLT och VBB förknippas med flertalet av Byggnadsstyrelsens uppdrag och spelade stor roll för utvecklingen av en karaktäristisk förvaltningsarkitektur baserad på standardiserade modulsystem. Systematiken och enkelheten återkommer i Lundströms arkitektur för Umeå universitet. Lundström kom under 1960-talet att rita Samhällsvetarhuset, Humanisthuset samt Förvaltningshuset, Universum med lärar- och studentrestaurang och kårhus. Vid 1980-talets början ritar Lundström också Tornet, då med ett förändrat byggnadssätt och med nytt stiluttryck.

Målsättningen var att skapa en kompakt och

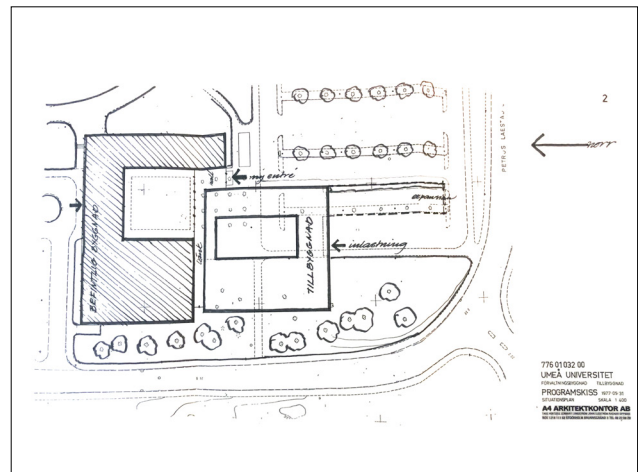

flexibel bebyggelse med så många funktioner som möjligt i markplan eller nära markplan för att underlätta samarbete över institutionsgränser och A4 sökte krympa avstånden mellan husen, särskilt bibliotek och kårhus med sin personal- och studentrestaurang. Samtidigt var öppenheten mot staden viktigt och Förvaltningshusets placerades medvetet väster om dammen med luft omkring i förhållande till övrig bebyggelse. Byggnaden med sin administrativa funktion sågs som en länk till staden.

utvecklingen av byggnadsteknik och arkitektur avläsbar.

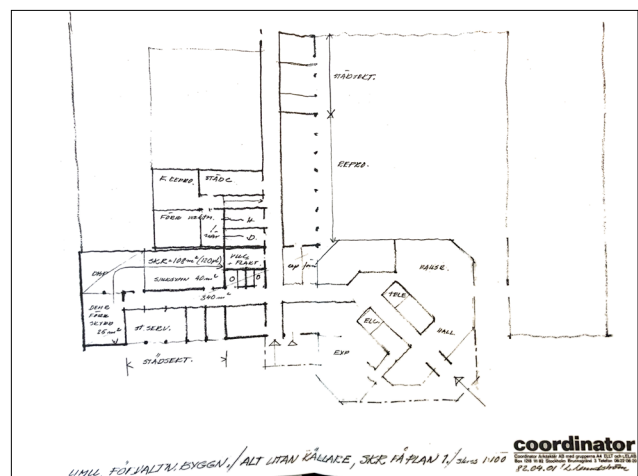
Bebyggelsen var före 1990-talets påbyggnader låg med sina två våningar, platta tak och fönsterband, horisontellt betnad och sammanhållen genom det återkommande gula tegel. Samhällsvetarhusets och bibliotekets sammanhängande volymer och placering understryker parkrummets längdriktning.

Lundströms byggnaderna utom Tornet, är organiserade kring slutna eller öppna gårdar och utgår från samma strukturerande modulsystem och antog en stramt formalistisk utformning med skarpskurna volymer. Åtskillnaden mellan funktions- och byggnadsknutna delar är mer eller mindre tydliga i universitetets byggnader medan byggnadsstommens synlighet och materialredovisning varierar. Härigenom är

Vänster: Situationsplan för Campus. Källa: Byggnadstyrelsens arkiv.

Höger: Originalskisser med alternativa placeringar av tornet framtagna 1977 -ovan- respektive 1982 -nedan- innan tornet fick sitt nuvarande vridning och relativa position och relation med förvaltningshuset. Källa: Byggnadstyrelsens arkiv.

Modernism – postmodernism

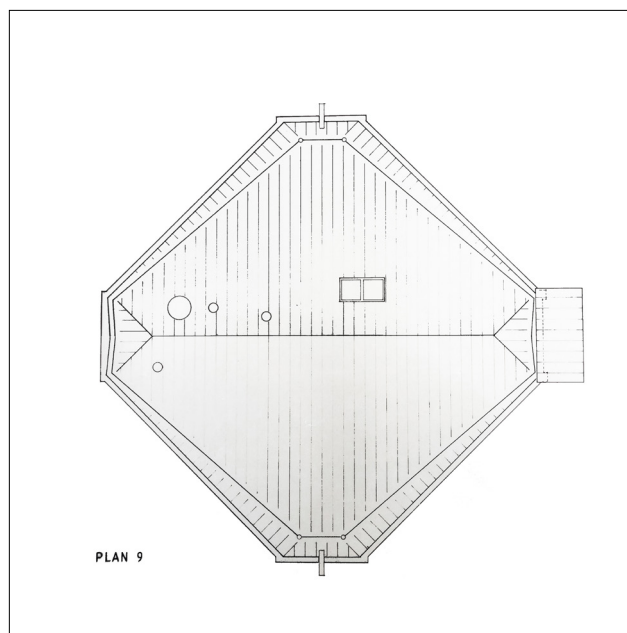
Under tiden mellan då Förvaltningshuset respektive Tornet uppfördes, det vill säga från 1967 till 1983, kom arkitekturen i Sverige att förändra karaktär. 1970-talet präglades av debatt och kritik av de idéer och system som formade välfärdsstatens arkitektur, i historieskrivningen beskrivet som modernism och som Byggnadsstyrelsen genom sin strukturfilosofi materialiserade.

1970-talet karaktäriseras av omprövning och omvärdering, bland annat av arkitekturens kommunikativa möjligheter och innehåll. Stora politiska, sociala och ekonomiska förändringar påverkade det svenska industrisamhället i grunden, av vilka oljekrisen, ”gröna vägen” och miljonprogrammets kris brukar framhåvas i historieskrivningen. Grunden för den svenska tillväxten, den tunga industrin, drabbades hårt av oljekrisen och fick dessutom internationell konkurrens som bidrog till försämrade statsfinanser

med minskat offentligt byggande som följd.

De stora programmens arkitektur kritiserades för sin storskalighet och monotoni och intresset för äldre arkitektur, byggnadstraditioner och stenstaden växte samtidigt som arkitekturen internationaliserades och fick nya idémässiga inslag och teoretiska verktyg hämtade från den internationella arkitekturdebatten. Särskilt den klassicerande arkitekturens formspråk uppmärksammades och nygamla gestaltungsprinciper kommer till uttryck åren kring 1980 i utställningar, tävlingar och tidskrifter och i arkitekturen.

Förskjutningen från modernismens enkla volymer med platta tak och fönsterband till postmodernismens formspråk med symmetri, axialitet och detaljer med historiska eller symboliska referenser, är avläsbar i Förvaltningshusets respektive Tornets gestaltning. Ursprungligen en tvåvåningsbyggnad med platt tak och repetitiv karaktär byggd på Byggnadsstyrelsens måttstatta

Takplan, Tornet 1986. Källa: Riksarkivet.

moduler, så utgör Förvaltningshuset tillsammans Samhällsvetarhuset och Humanisthuset representativa exempel på Byggnadsstyrelsens kontorsbyggglåda. I jämförelse har Tornet en individuell och friare utformning mer präglad av klassicerande symmetri, i både plan och fasad. Kontrasten mellan modernismens och den så kallade post modernismens gestaltungsidéer, är här pedagogiskt exemplifierad.

Tornet har en kvadratisk planform med fasade hörn och en kubisk volym. Trots den kubiska karaktären reste sig byggnaden över de övriga på campus genom sin relativa höga höjd och fungerar som en accent på campus. Denna kontrast i höjd har genom senare påbyggnader av Förvaltningshuset minskat.

Ett tydligt tecken på de nya idéernas inflytande byggnadsvolymens 45-gradiga vridning i förhållande till det intilliggande förvaltningshuset. Orienteringen är signifikativ och bryter mot Förvaltningshusets strikta geometri.

Taket är flackt och antar i plan, gestalten av en plattfisk, en figur som dock inte är synlig från gatan och som förvanskats av ombyggnader. Varje fasad utmärks av fönsterband som bidrar till den kubiska

karaktären genom sin horisontalitet. De fasade hörnen utgör byggnadens intressanta partier som trots sin enkelhet artikulerar volymen. De utgör kontrast till övriga fasader genom sin högre grad av slutenhet.

Varje fasad hörn eller gavel har dels en vertikal slits som ger gavlarna viss symmetri och inte minst enhetlighet, dels sin egen individuella utformning. Gaveln orienterad mot campus-parken är mest uppseendeväckande genom sitt större fönster och skärmtak som sticker ut över fönster och fasad. Skärmtaket har liknats vid en keps och det stora fönstret kan läsas som ett öga med utblick över parken. Strax nedanför befinner sig en smal fransk balkong.

På gaveln mot Förvaltningshuset fanns före tillbyggnaden av en pilformad hiss, ett högt placerat cirkulärt fönster. De resterande två gavlarna, orienterade mot staden och Universitetsvägen, är enklare till sin utformning. Det råder således viss variation inom ramen för en dominerande enhetlighet.

Förvaltningshuset och Tornet söderifrån sedda ca. 1983 ur Arkitektur i förändring A4, ELLT, Coordinator 1954-91

Värdebärande berättelser

Förvaltningsbyggnaden och Tornet har var för sig och tillsammans stort kunskapspotential, liksom campus och universitetsområdet i sin helhet. Bebyggelseområdet och byggnaderna är både värdebärande och värdeskapande och bidrar till kunskapen om och förståelsen av utvecklingen av den högre utbildningen i Sveriges alla regioner. Närheten till sjukhusområdet, universitetsbyggnadernas olika funktioner, utformning och årsringar berättar om utveckling och expansion. 1950-talets stadsplaner informerar om hur staden planerade och möjliggjorde denna. Byggnadernas gestaltning visar på Byggnadsstyrelsens stora inflytande över universitetsarkitekturen men också på förändrade ideal vid 1980-talets början.

Mot bakgrund av identifierade berättelser, vilka skulle kunna förfinas och kompletteras med ytterligare, vill vi tillskriva Förvaltningshuset och Tornet mycket höga kulturhistoriska värden.

Förvaltningshuset och tornet. Ur Brunnström (1990).

Värdebärande egenskaper

Tornets gestaltning har i förhållande till övriga byggnader på campus en avvikande utformning som bidrar att den läses som en egen årsring och därmed synliggör förändringar under perioden cirka 1965-1985: universitetets ökade lokalbehov, Byggnadsstyrelsens förändrade byggnadssätt från modulstyrt till platsbyggt och skiftet modernism-postmodernism. Tornet utgör på flera sätt en kontrast till den äldre universitetsbebyggelsen och det intilliggande Förvaltningshuset som utgör en pedagogisk motpart. Tornets egenskaper vilka kan definieras som "post-moderna" sammanfattas nedan. Det är också dessa egenskaper som är värdebärande i sammanhanget och vilka bör hanteras med varsamhet i en framtida transformation. Även interiör och planlösning bär på flera detaljer som kan beskrivas som post-moderna.

- Den vinkelställda placeringen av byggnadskroppen i förhållande till Förvaltningshuset och övrigt rätvinkliga organisationen av bebyggelsen på campus.
- Volymbehandling med kvadratisk planformen, fasade slutna hörn och den relativa höjden i förhållande till omgivande bebyggelse.
- Byggnadshöjden i förhållande till övriga byggnader på campus
- Murförband och gult sandat tegel från Överklintens bruk, teglets detaljering med en indragen fog var tredje skift.
- Fasadernas utformning med dels fönsterband av brännlackerad stålplåt respektive emaljerad stålplåt i form av "pelare" och paneler, dels gavarna med centrerade slitsar med keramik och sina få accenter högt placerade som är olika från gavel till gavel.

Platsen

Gårdsrummet, juni 2025.

Närmiljö

Byggnadens relation till sin omgivning har utvecklats i takt med universitetets förtätning. I samband med att nya byggnader tillkommit har rörelsemönster förändrats och närmiljön successivt skiftat karaktär. Även byggnadens egna om- och tillbyggnader har påverkat förutsättningarna för rörelser kring huset. Flöden som tidigare varit möjliga har stängts, samtidigt som nya har tillkommit.

1967

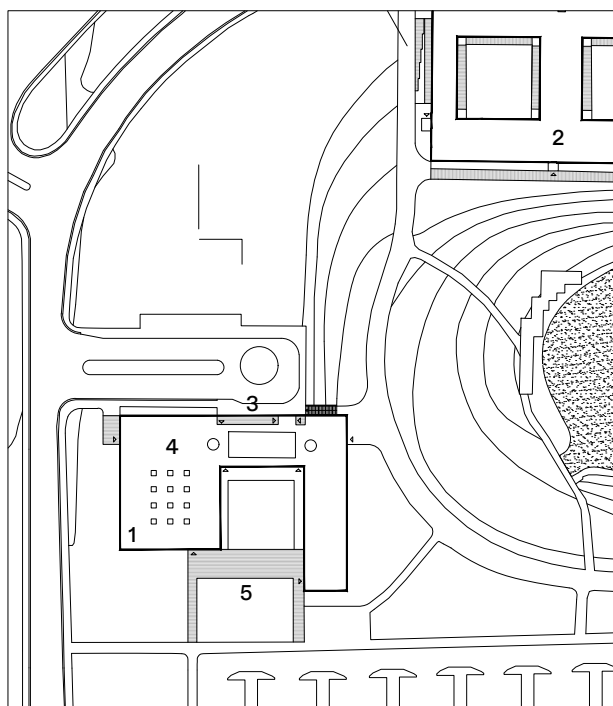
I samband med uppförandet av Förvaltningshuset anläggs en angörings- och parkeringsplats norr om byggnaden. Byggnadens placering i suterräng ger två entréplan (plan 02 och 03): ett mot öster, orienterat mot campus, och ett mot väster, orienterat mot staden. Detta, tillsammans med det öppna södervända gårdsrummet, skapar förutsättningar för flera entrélägen runt byggnaden. Norr om huset tillförs en utvändig trappa som kopplar samman entréplatsen med parken.

1983

Tillbyggnaden "Tornet" uppförs och en gemensam huvudentré för om- och tillbyggnaden skapas.

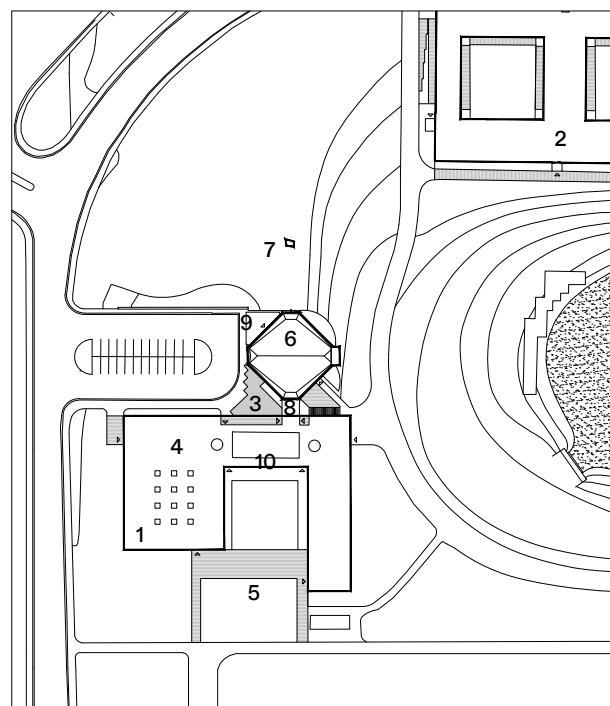
I projektets systemhandling, Allmänbeskrivning från 1982 och inlämnad i samband med bygglovsansökan, beskrivs närmiljön under rubriken "Tomtens disposition, kör- och gångvägar, parkering" enligt följande:

"Tillbyggnaden har infogats i befintligt kör- och gångvägssystem med begränsade åtgärder. Infart och angöring bibehålls oförändrade och parkeringen har utökats. Lastplatsen vid godsmottagningen har genom byggnadens form kunnat underordnas huvudentrén. Tak-, murarrangemang och vegetation avser att ytterligare reducera dess betydelse. Inlastning till papperslagret sker via UMDAC:s entré. Trafikytor har fått rymliga mått och har inte dimensionerats efter de få tillfällen då leveranser

Situationsplan 1967.

1. Förvaltningshuset, 2. Samhällvetenskap, 3. Huvudentré,
4. UMDAC, 5. Hälsovårdscentralen

Situationsplan 1983.

1. Förvaltningshuset, 2. Samhällvetenskap, 3. Huvudentré,
4. UMDAC, 5. Hälsovårdscentralen, 6. Tornet, 7. "Norra Skenet"
8. Länk, 9. Godsmottagning, 10. Pergola

sker med långträdare och släp.

Gångvägen norr om befintlig byggnad, med anslutning via trappor till Håkan Gilllessons väg, bibehålls men kommer att passera vindfångslänken genom om- och tillbyggnadens entré. Hälsovårdscentralen nås via parkeringsplats respektive gångväg söder om byggnaden.

Byggnaden ansluter i öster och väster till befintliga nivåer. I norr föreslås en terrängreglering i syfte att bättre integrera 'Norra skenet' och eliminera sänkan norr om nuvarande parkering.

Entrérummet ges torgkaraktär med hårdgjorda ytor av betongplattor och smågatsten. Sparsamt växtmaterial, bänkar och ett vådräd föreslås.

Framför café/pausrum kompletteras befintlig gård med en solavskärmande pergola."

1983-2007

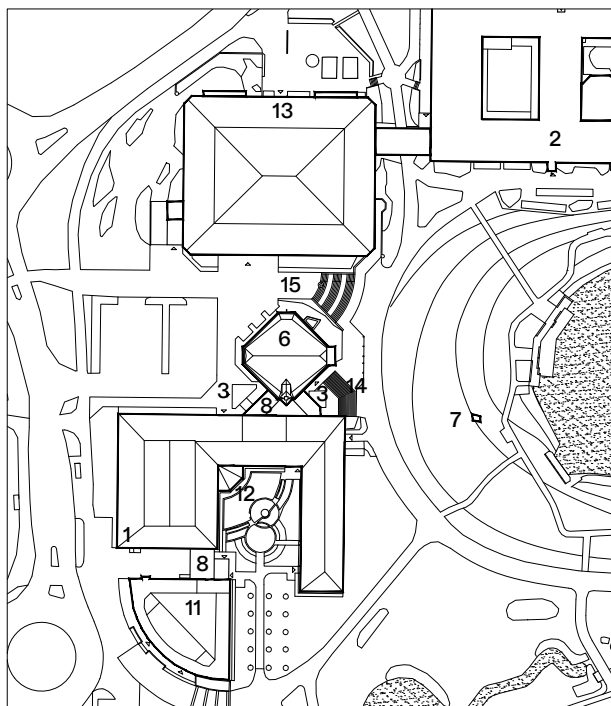
Under de följande 20 åren tillkommer två nya byggnader i omgivningen, både norr och söder om Förvaltningshuset: Lärarutbildningshuset

respektive Samverkanshuset. Norr om området skapas ett generöst och öppet trapprum som leder rörelsen mellan stad och campus och samtidigt bjuder in till parken norr om tornet. Söderut kopplas Samverkanshuset samman med Förvaltningshuset via en intern länk i förlängningen av den västra flygeln.

År 1999 utökas länken mellan 1967 års byggnadsdel och Tornet. Ytterligare vindfång och skärmtak tillkommer mot både öst och väst, vilket förstärker entréns dubbelsidighet och byggnadens genomgångsfunktion.

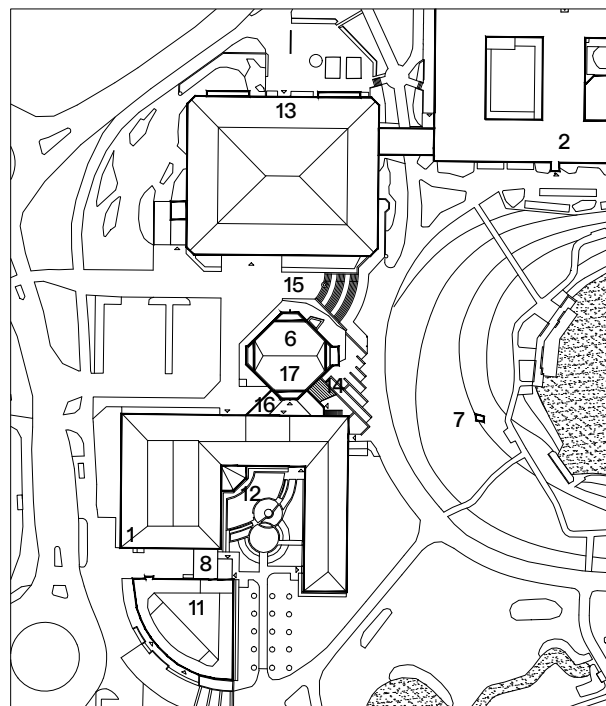
År 2003 uppförs en mindre tillbyggnad i hörnet mot gården som utökar caférummet.

År 2007 tillkommer den utvändiga gradängtrappa som finns idag. Ambitionen var att skapa en tydligare och mer naturlig koppling till entrébyggnaden från park- och campussidan. Eftersom entré, reception och mötesplats var placerade på plan 03 i nivå med stadens sida, och glaslänken delvis skymdes av kringliggande byggnader, skapades en ny, inbjudande trappa mot parken.

Situationsplan 2025.

1. Förvaltningshuset, 2. Samhällvetenskap, 3. Huvudentré, 6. Tornet, 7. "Norra Skenet", 8. Länk, 11. Samverkanshuset, 12. Tillbyggnad, 13. Lärarutbildningshuset, 14. Gradängtrappa, 15. Trapprum

Situationsplan för förslaget.

1. Förvaltningshuset, 2. Samhällvetenskap, 6. Tornet, 7. "Norra Skenet", 11. Samverkanshuset, 12. Tillbyggnad, 13. Lärarutbildningshuset, 14. Gradängtrappa, 15. Trapprum, 16. Utvändigt passage och huvudentréer under tak, 17. Påbyggnad

Förslaget

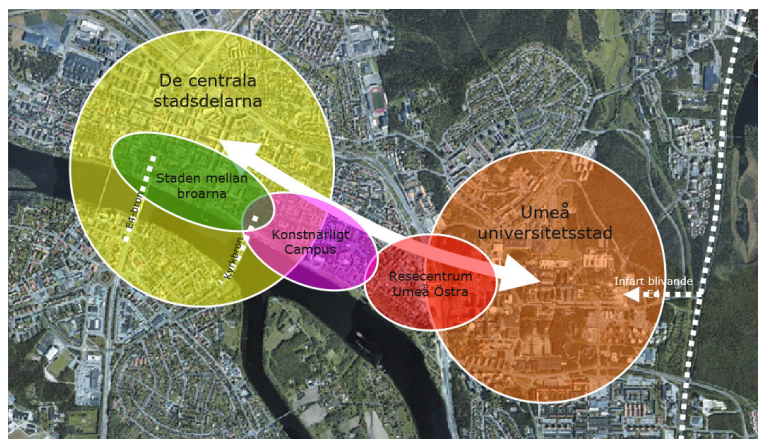
I förslaget förstärks de bärande kvaliteter som finns i närområdet, samtidigt som platsen anpassas för att bättre tillgodose de behov som uppstår genom byggnadens nya funktion som bostadshus.

Den befintliga länken mellan tornet och 1967 års byggnadsdel öppnas upp och omvandlas till ett uterum. Länkens glasfasad tas bort medan taket bevaras, vilket gör platsen till en förlängning av entréytan och tydliggör dess torgkaraktär. Det bevarade taket tillför dessutom ett väderskydd och en ny rumslig kvalitet till entréplatsen.

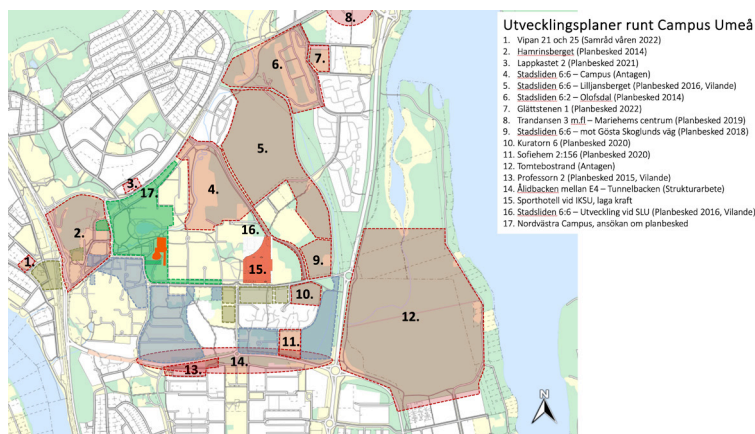
Den ökade genomsläppligheten stärker kopplingen mellan parkrummet på det nedre markplanet och entréer samt parkering på det övre markplanet, och skapar nya rörelseflöden däremellan. Det nya entrétorget under tak avskiljer samtidigt de två byggnadsvolymer, samtidigt som en koppling ovan markplan bibehålls. Detta tydliggör volymernas olika funktioner.

Den grönyta som idag finns runt delar av tornet på markplan utökas i förslaget till att omfatta hela tornets sockel. Denna förgårdsmark skapar en mellanzon mellan bostäderna i tornet och det omgivande campusområdet och bidrar till en tydligare gräns mellan privata och publika ytor, vilket förbättrar boendemiljön.

Utanför förgårdsmarken finns på det övre markplanet idag en mönstrad markbeläggning som bidrar till entréplatsens torgkaraktär. I förslaget förs denna markbeläggning även ned till det nedre markplanet. Tillsammans med den förminskade och mer intima sittgradängen förlängs entréplatsen ut mot parken. Den sammanhållna markbeläggningen skapar en tydligare koppling mellan nivåerna och förtydligar den öppna entréplatsens funktion, både som passage mellan byggnaderna och som länk mellan parken och det övre markplanet.

Översiktsplan Umeå kommun "Fördjupning för Universitetsstaden", antagen 2013, avser knyta samman de centrala stadsdelarna och Universitetsstaden genom pågående planering. Källa: Umeå kommun.

Pågående utvecklingsplaner runt Campus Umeå. Källa: Akademiska Hus.

Relation till staden

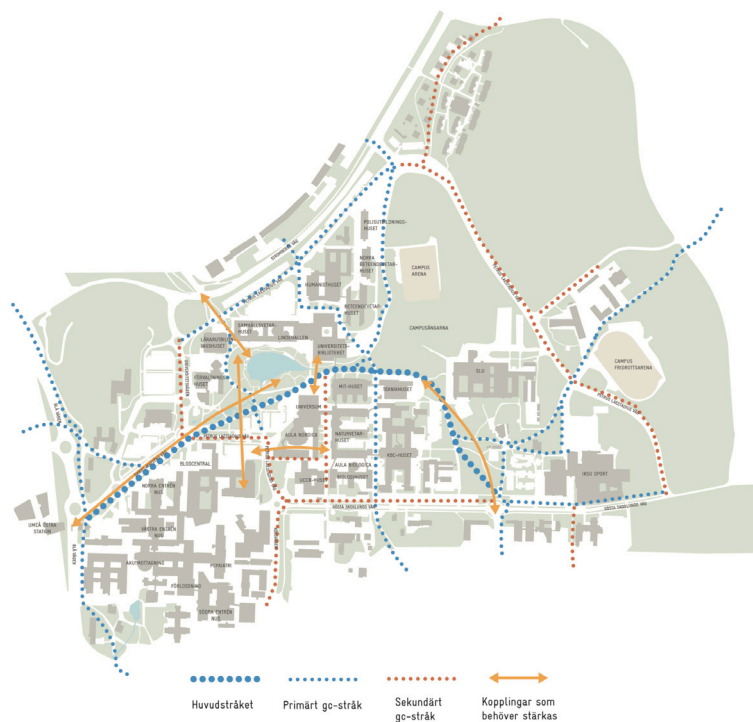
Umeå Universitets Campus växte utifrån Sjukhusområdet enligt det tidstypiska sättet att funktionsseparera. Planeringen resulterade i dagens tydliga struktur med stark institutionell karaktär. I takt med Umeås utveckling av resecentrumet Umeå Östra samt den nya sträckningen av E4 i Kolbäcksvägen och den planerade Tomtebo strands utveckling, får Campus en ny position i staden, från en perifer till en omgiven stadsdel. För att integrera området i den sammanhängande stadsväven behövs en bearbetning av Campus planering både vad gäller funktioner och utformningen av utomhusmiljöer.

I Umeå kommuns fördjupning till ÖP "Universitetsstaden", presenteras ambitionerna till en omvandling från funktionsuppdelad till blandad kvartersstad med starka kopplingar till stadens centrum. Kommunens mål är en stadsdel för boende, utbildning, forskning, sjukvård samt områdesanknuten företagsutveckling av hög klass.

En del av staden som lever dygnet runt med en hållbar, värdetät struktur genom huvudsakligen kompletteringsbebyggelse.

Umeå universitet har tillsammans med Akademiska Hus tagit fram en övergripande "Campusplan" som presenterar inriktningar och ramar för den fortsatta fysiska planeringen och fastighetsutvecklingen i linje med stadens ambitioner. Den är formulerad kring principerna helhet, långsiktighet, orienterbarhet och attraktiva studie-, undervisnings-, och forskningsmiljöer samt idrott/hälsa. Planen slår fast att planeringsprincipen med friliggande byggnader omgivna av grönska ska fortsätta gälla och att förtätningen därför ska ske i ytterområdena för att stärka denna struktur. Rörelse mellan viktiga målpunkter ska stärkas och funktionsblandningen ska ökas med bostäder och service.

De gröna miljöerna får en betydelsefull roll både som

Kopplingar och stråk genom Campusområdet. Källa: Akademiska Hus.

kopplingar med omgivande områdena och genom Campus och som målpunkt för paus och rekreation. I programhandlingarna för universumsparken redovisas strukturen för planeringen av det gröna rummet med ett parkstråk genom Campus som ryggrad, längs detta en serie platser och en central park kallad Universumsparken.

Den nya Universumsparken är tänkt att ta avstamp i den befintliga universitetsparken grammatik och struktur men formas för att bli en stadsdelspark. Den ska erbjuda en stor variation av aktiviteter och miljöer genom tydliga platsbildningar som Parkstråket, Vardagsrummet, Universumstorget och Entréplatsen i väster som blir hela Campusområdets huvudentré mot Umeå Östra och centrala Umeå.

Förvaltningsbyggnaden får en nyckelroll som ikonisk fond i campus centrala rum kring dammen. Den placerar sig vid kanten av Universumsparken och utgör en viktig entrépunkt vid Universitetsvägen. Denna väg ska omvandlas till en stadsgata kantad av byggnader med lokaler i bottenvåningarna för ett mer levande stadsliv. Gatan planeras löpa rakt i nord-sydlig riktning mellan Daniel Naezéns väg och Strombergs väg, utan dagens dominerande cirkulationsplatser. Gatusektionen inkluderar trädplanteringar på båda sidor, gång- och cykelbana

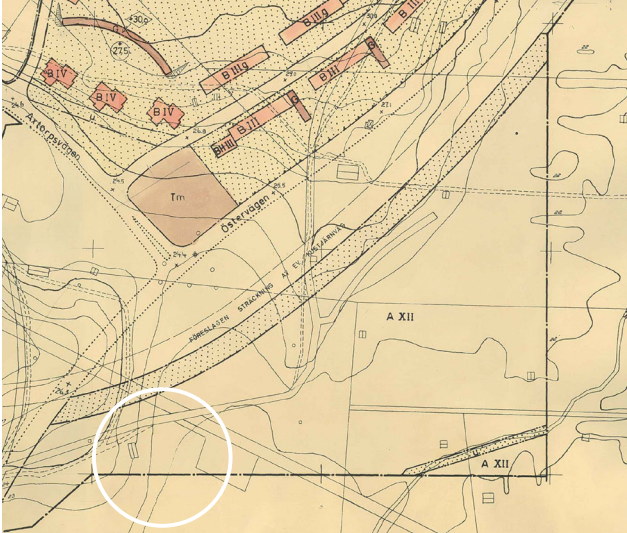
samt enkelriktade körfält.

På den västra sidan förstärks gaturummet av planerade kvarter med kontinuerliga fasader som rymmer flera funktioner: parkeringshus med livsmedelsbutik i bottenplan, kontor, förskola med kommunal verksamhet samt studentbostäder i norr. Bakom den publika fronten finns bostadskvarter samt punkthus på Hamrinsberget (Stadsliden 2:3, Hamrinsberget, se 2 på bilden med utvecklingsplaner runt Campus Umeå).

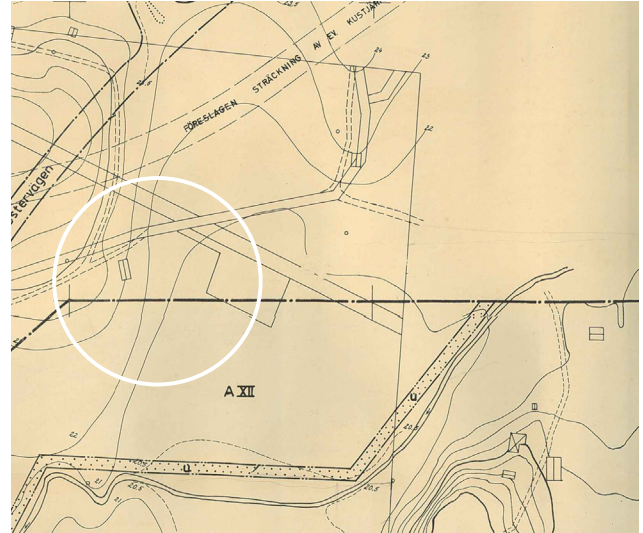
På den östra sidan skapas en annan typ av rumslighet, präglad av fristående byggnader enligt den campusprincip som området ursprungligen byggts efter. Här är mellanrummen större, vilket ger en mer öppen och permeabel gräns mot campus.

Vårt tänkta nya forskningscenter möter stadsrummet med en aktiv och inbjudande gestaltning och fungerar som en portal till hela campusområdet. Från den nya, takförsedda entréplatsen får besökare en tydlig överblick över Universumsparken och smidiga kopplingar till Förvaltningshuset och forskningscentrets entréer. Inne i byggnaden välkomnas man av en publik bottenvåning med utställningsytor och delade arbetsplatser, vilket bidrar till att stärka campus liv och tillgänglighet.

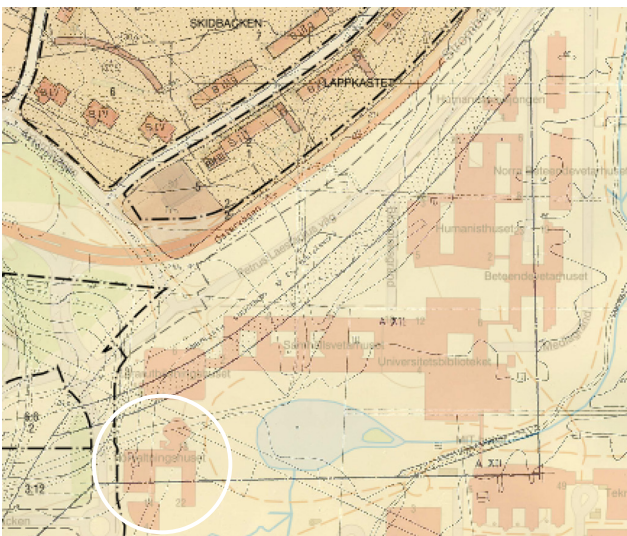
Detaljplanen

A = Allmänt ändamål, utdrag ur plankarta P173-1959.

A = Allmänt ändamål, utdrag ur plankarta P173-1958.

Utdrag ur plankarta P173-1959 med dagens registerkarta och topografiska karta som bakgrund, plangränsen skär genom byggnaden.

Utdrag ur plankarta P173-1958 med dagens registerkarta och topografiska karta som bakgrund, plangränsen skär genom byggnaden.

Objektet

Förvaltningshuset på Umeå universitets campus ligger på fastigheten Stadsliden 6:6. Fastigheten omfattas av ett antal detaljplaner och platsen där Förvaltningshuset ligger omfattas av två detaljplaner med plangräns rakt genom byggnaden. Detaljplanerna är från 1958 respektive 1959.

Enligt planbeskrivningen förutsåg man vid planläggningen att lasarettet inom överskådlig tid skulle organiseras som akademiskt sjukhus i anslutning till ett norrländskt universitet i Umeå. Området för allmänt ändamål (för lasarettet) utökades därför genom denna plan. Det skrivs om studentbostäder i kvarter som planläggs för bostadsändamål.

Båda detaljplanerna anger alltså

användningsbestämmelsen Allmänt ändamål.

Vår utredning

Utifrån platsens förutsättningar har vi valt att fokusera vår utredning på hur regleringen med detaljplanernas användningsbestämmelse i detta fall påverkar vad som går att göra med den befintliga byggnaden inom ramen för gällande styrmedel och lagstiftning samt vilka förändringar som skulle behövas för att underlätta för ombyggnation av befintliga byggnader till annat ändamål. Skälet till att vi valt att fokusera på denna del av lagstiftningen är att det är denna som är av störst betydelse vid just den ombyggnation Akademiska Hus önskar göra i det aktuella fallet. Lagregleringen kring kraven på en byggnad vid ombyggnation jämfört med kraven vid nybyggnation berörs i mindre mån i just detta fall. Då vissa förändringar, som tydligt påverkar bedömningarna i detta projekt, gjordes i plan- och bygglagen den 1 december så har vi valt att också redovisa dessa förändringar och inte bara idag gällande lagstiftning.

Begrepp av betydelse

- Detaljplan

Detaljplanen är ett av kommunens viktigaste instrument för att styra markanvändningen och bebyggelseutvecklingen i kommunen. Det är genom detaljplaner som kommunen bestämmer vad som får byggas och i grova drag också hur det får byggas. Detaljplanen reglerar rättigheter och skyldigheter, inte bara mellan markägarna och samhället utan också markägarna emellan. Vid framtagande av en detaljplan ska enskilda och allmänna intressen vägas mot varandra.

Detaljpaneläggning regleras i dag i plan- och bygglagen, men vi har en lång historia av äldre planlagstiftningar och äldre planinstitut. Äldre planer som stadsplaner och byggnadsplaner ses idag som detaljplaner.

Detaljplanens bestämmelser är bindande för både kommunen och andra och en detaljplan gäller tills den ändras eller upphävs. Det finns inga krav på kommunen att ändra eller uppdatera en detaljplan med något visst intervall vilket gör att de ofta

ligger kvar oförändrade under lång tid, oftast flera decennier.

- Användningsbestämmelse

Bestämmelser om markens användning utgör kärnan i en planreglering. Om en yta är utlagd som så kallad kvartersmark i en detaljplan ska det anges om denna mark till exempel ska användas för bostäder (markeras med B), skola (S), industri (J) eller något annat. Olika användningssätt ger olika omgivningspåverkan och detaljpanelägningen handlar om att reglera lämpligaste användningssättet för ett visst markområde.

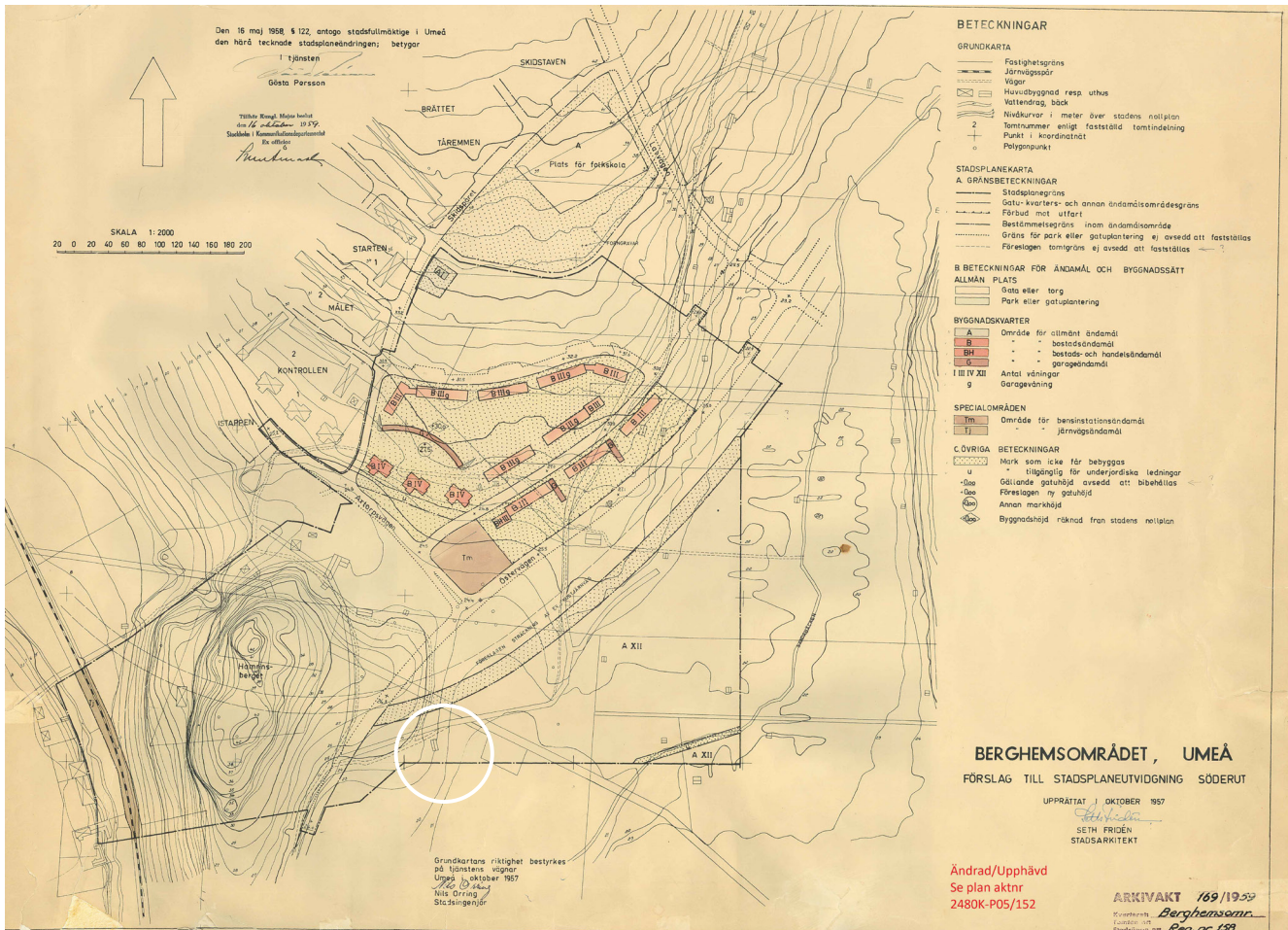
- Allmänt ändamål

Före införandet av äldre plan- och bygglagen i mitten av 80-talet var det möjligt att i en stadsplan ange att kvartersmarken skulle användas för allmänt ändamål. Avsikten var att trygga det allmännas tillgång till mark för olika verksamheter. Inom begreppet kvartersmark för allmänt ändamål rymdes en rad skiftande verksamheter och all verksamhet som hade ett offentligt organ som huvudman inkluderades. (Se prop. 2013/14:126 s. 195, prop. 2009/10:170 s. 452 och prop. 1985/86:1 s. 712 f.)

- Bostadsändamål och tillfällig vistelse

Det finns i plan- och bygglagens mening två huvudkategorier av boende. Det ena är det som kallas bostadsändamål och det andra kallas tillfällig vistelse. Med bostadsändamål avses ett boende av varaktig karaktär och med tillfällig vistelse avses verksamheter med syfte att tillhandahålla övernattningsmöjligheter utanför bostaden, t ex hotell, vandrarhem och campingplatser. Begreppet tillfällig vistelse är dock en benämning på en verksamhetskategori – begreppet ska alltså inte tolkas bokstavigt. Det är inte nödvändigtvis så att man bara övernattar tillfälligt där.

Permanentbostäder, fritidsbostäder, studentbostäder samt vissa former av gruppboende och träningsbostäder är i detaljplanesammanhang att anse som samma användning – bostadsändamål. Att i en bostad hyra ut sängar eller ett rum i begränsad omfattning kan dock i vissa fall anses falla inom ramen för det befintliga boendet och därmed vara planenligt (Boverket – PBL kunskapsbanken).

Plankarta P169-1959.

Begreppet tillfällig vistelse innefattar en rad olika typer av verksamheter som medger övernattning. Verksamheten ska ha som syfte att inhysa människor, men drivs med stöd av annan lagstiftning än de verksamheter som kallas bostäder. Speciallagstiftningar anger då exempelvis särskilda krav på utformning och disposition av lokaler, krav på organisation och personal osv. Ur ett PBL-perspektiv handlar det om att de olika tillfälliga vistelseformerna kan bedömas ha en annan omgivningspåverkan än bostadsanvändning och i många fall anses olika

typer av tillfälliga vistelser också ställa andra krav på omgivningen än normal bostadsanvändning. Beroende på vilken typ av tillfällig vistelse det handlar om ställs det också särskilda krav på den tekniska utformningen av byggnaderna som skiljer sig från de krav som ställs på en byggnad för bostäder (Boverket – PBL kunskapsbanken).

- Ombyggnation

Ombyggnation är en typ av ändring av byggnad som innebär att hela byggnaden eller en betydande och avgränsbar del av byggnaden påtagligt förnyas (1:4 PBL). Vid ombyggnation kan samma krav som vid nybyggnation komma att ställas på hela byggnaden

– även delar som inte genomgår ombyggnad (8:2 PBL). I 8:7 PBL finns undantag från kraven vid nybyggnation, som gäller vid ändring eller flyttning av byggnad.

Analys

Allmänt ändamål och huvudmannaskap för verksamheten som bedrivs.

Områden med beteckningen A- Allmänt ändamål i äldre planer är avsedda för allmänna ändamål och ska ha verksamheter med stat, kommun eller landsting som huvudman. Det allmänna ändamålet är normalt inte närmare preciserat i planer enligt byggnadslagen eller andra äldre lagar. Kravet i plan- och bygglagen att ändamålet måste redovisas innan bygglov får ges (9:65 PBL) gäller inte för dessa äldre planer (PBL övergångsbestämmelser 2025:974 punkt 4).

Tidigare var det enbart offentliga organ som fick vara huvudman för en verksamhet inom A - Allmänt ändamål. Sedan 1 januari 2015 har det dock varit möjligt även för icke offentliga organ att få bygglov inom dessa områden. Det innebär att det inte alltid har krävts planändring eller att planen upphävs för att bygglov ska kunna ges till en sökande som inte är ett offentligt organ. Bygglov har dock bara i dessa fall fått beviljas om åtgärden innebär att fastigheten eller byggnadsverket som åtgärden gäller används för samma allmänna ändamål som fastigheten eller byggnadsverket senast användes till. Om en fastighet eller verksamhet inom ett A-område som har använts till skola övertas av ett icke offentlig organ måste denne alltså fortsätta att bedriva verksamheten skola, annars har inte bygglov fått ges för bygglovpliktiga åtgärder. Om det icke offentliga organet vill använda fastigheten eller byggnadsverket till något annat ändamål har det krävts att planen ändras eller upphävs. Genom de ändringar som trädde i kraft i PBL den 1 december 2025 har möjligheten att få bygglov inom områden med A - Allmänt ändamål inom planer enligt byggnadslagen (stadsplaner och byggnadsplaner) tagits bort igen om huvudmannen för verksamheten inte är ett offentligt organ (jmf 9:65 PBL och PBL övergångsbestämmelser 2025:974 punkt 4). Sökanden av bygglovet behöver alltså inte vara ett offentligt organ, men däremot verksamhetsutövaren.

Umeå universitet är ett statligt universitet, dvs det är staten som är huvudman för verksamheten. Akademiska Hus som inte är att anse som ett offentligt organ (även om bolaget ägs av staten) har alltså i fortsärande möjlighet att få bygglov inom områden med allmänt ändamål inom stadsplaner eller byggnadsplaner där Umeå universitet bedriver sin universitetsverksamhet.

Student- och forskarbostäder – bostadsändamål

Studentbostäder anses utgöra bostadsändamål och så torde även forskarbostäder göra. För studentbostäder finns vissa undantag från de vanliga kraven på bostäder i BBR (Boverkets byggregler). Från 1 juli 2025 gäller nya bygg- och konstruktionsregler med fortsatta sådana undantag.

Student- och forskarbostäder torde alltså inte inrymmas i det allmänna ändamålet universitet och ett bygglov för denna användning skulle därmed strida mot den användning som bestämts i detaljplanerna.

Sveriges riksdag fastslog i december 2013 ett förtydligat/förändrat uppdrag för Akademiska Hus. Det förtydligade uppdraget innebär bl a att bolagets inriktning ska omfatta byggande och förvaltande av studentbostäder. Bedömningen är att Akademiska Hus förändrade uppdrag inte föranleder en förändring av innehållet i det allmänna ändamålet universitet i PBLs mening vilket innebär att student- eller forskarbostäder trots denna förändring i Akademiska Hus uppdrag fortsärande inte kan anses omfattas av detta allmänna ändamål.

Kompletterande ändamål

Enligt de nya bygglovreglerna som började gälla den 1 december 2025 får enligt den nya 9:61 2 punkten PBL efter det att genomförandetiden för en detaljplan har gått ut, bygglov ges för en åtgärd som avviker från detaljplanen, om åtgärden innebär en sådan annan användning av mark eller vatten som utgör ett lämpligt komplement till området och den användning som har bestämts i detaljplanen.

En föregångare till den nu införda bestämmelsen i 9:61 2 punkten infördes i PBL genom en lagändring den 1 januari 2015 och innebar då utökade möjligheter att efter planens genomförandetid bevilja

bygglov för planstridiga åtgärder.

Enligt bestämmelsen som infördes i PBL 1 januari 2015 möjliggjordes, efter att planens genomförandetid löpt ut, komplement till den användning som bestämts i detaljplanen som innebar att t.ex. viss mindre verksamhet kunde medges i bostadsområden om den inte är störande, t.ex. i form av kvartersbutik, frisörsalong eller motsvarande. Syftet var att få en blandning av olika funktioner och en mer levande stadsmiljö. Den kompletterande användningen fick inte vara för dominerande i förhållande till den planerliga användningen. Vid bedömningen av om lämplighetsrekvisitet är uppfyllt, får ev. omgivningspåverkan stor betydelse, t.ex. buller, trafikrörelser etc.

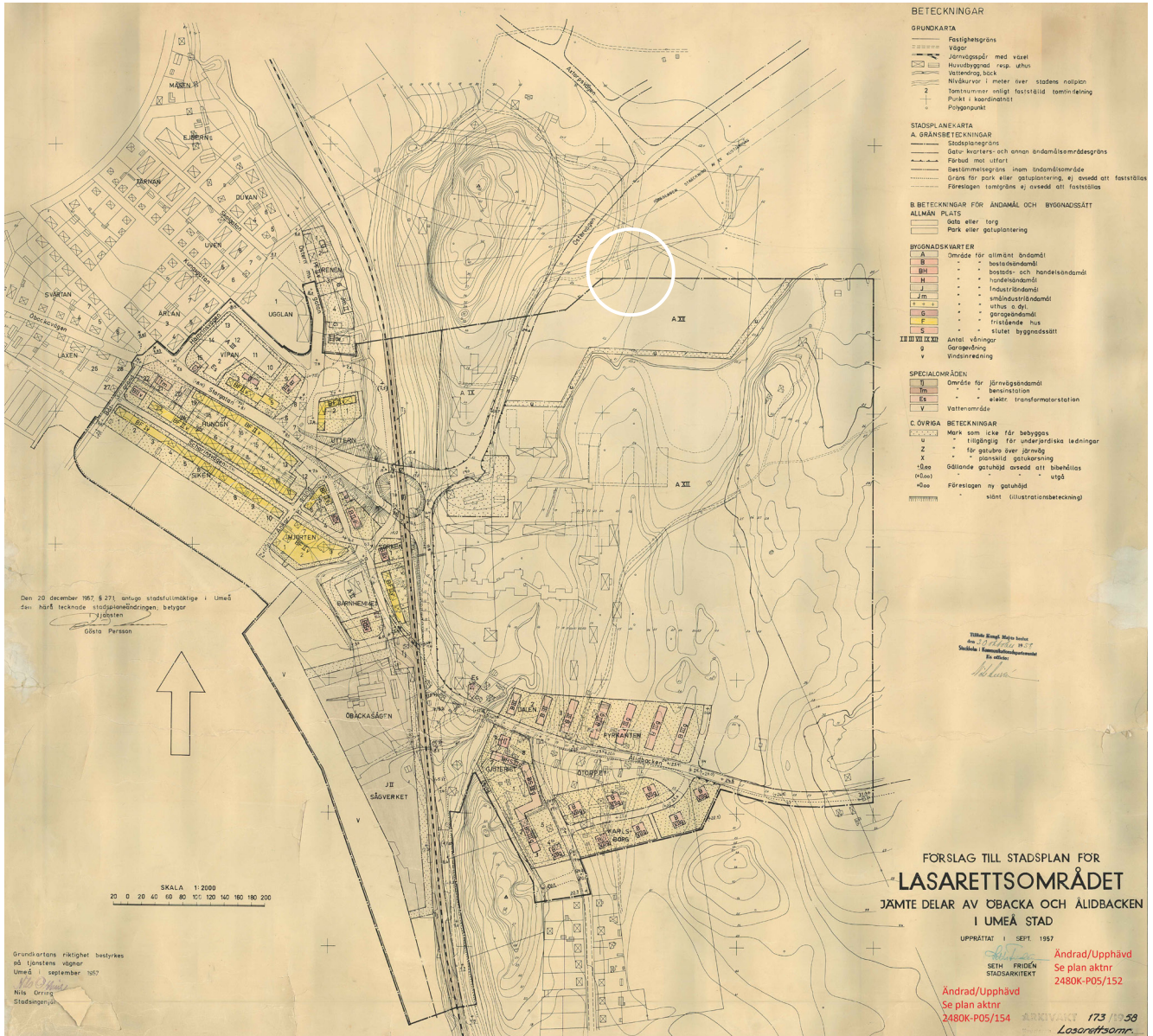
Med att "verksamheten ska utgöra ett komplement till den användning som har bestämts i planen" avsågs att den kompletterande användningen inte fick tillåtas om den var dominerande i förhållande till den användning som angavs i planen. Det var därför inte möjligt att helt och hållet ta i anspråk en byggnad som t ex var avsedd för bostadsändamål för något annat ändamål än bostäder (prop. 2013/14:126 s. 310).

Enligt förarbetena till lagändringen 1 december 2025 (prop. 2024/25:169) var de möjligheter till avvikelser som infördes 1 januari 2015 ändamålsenliga men kan genom den något förändrade formuleringen av lagstiftningen utökas. Bestämmelserna har därför förts över till det nya 9 kap., med vissa förtydliganden i fråga om tillämpningsområdet. Enligt utredningen bör tillämpningen av bestämmelsen från 1 januari 2015 som medger avvikelse från en detaljplan för åtgärder som innebär en sådan annan användning av mark eller vatten som utgör ett lämpligt komplement till den användning som har bestämts i detaljplanen, kunna utvidgas så att fler åtgärder kan godtas. Efter genomförandetidens utgång bör, enligt utredningen, byggnadsnämnden ha betydande möjligheter att godta avvikelser från användningsbestämmelser vid etableringar inom områden som inte är störningskänsliga. Till skillnad från vad som ges uttryck för i förarbetena till bestämmelsen som infördes 1 januari 2015 anser utredningen att det bör räcka med att åtgärden kompletterar den planerliga användningen av bebyggelseområdet. Om verksamheten bedrivs i en egen byggnad eller i en del av en byggnad bör således sakna betydelse

(jfr prop. 2013/14:126 s. 310). Det kan exempelvis vara fråga om mindre affärer eller försäljningsställen, idrotts- eller friskvårdsverksamheter, gatukök, restauranger eller motsvarande som önskar etablera sig inom industriområden eller småbåtshamnar, omvandling av lokaler till bostäder eller sedvanliga affärer som omvandlas till samlingslokaler eller förskolor eller vice versa. Det skulle också kunna handla om att inrätta t.ex. en dansstudio eller ett gym i bottenvåningen i ett bostadshus eller en träningslokal i ett industriområde. Sådana verksamheter anser utredningen bör kunna bedrivas i en egen byggnad i området, så länge verksamheten är underordnad, kompletterar och inte begränsar förutsättningarna för den övriga planerliga verksamheten i området (se vidare proposition 2024/25:169).

Regeringen ansåg att en sådan ändrad användning av det slaget som utredningen exemplifierade får anses vara fullt naturliga såväl för en fastighetsägare som den som bedriver en verksamhet. Regeringen ansåg också att detta kan bidra till ett effektivt användande av det befintliga byggnadsbeståndet och bidra till levande stadsmiljöer. Under förutsättning att sådan ändrad användning inte påverkar omgivningen negativt, t.ex. från bullersynpunkt, bör byggnadsnämnden kunna få godta den.

Bestämmelserna ger alltså byggnadsnämnden en möjlighet att under angivna omständigheter ge lov i strid med detaljplan eller områdesbestämmelser. Nämnden är däremot inte skyldig att göra det. Det finns alltså ingen generell rätt till avvikelser. Bestämmelserna förutsätter en samlad bedömning i det enskilda bygglovsärendet, både när det gäller åtgärdens lämplighet och i vilken utsträckning den kan anses rymmas inom planens syfte och syftet med enskilda planbestämmelser. Detta innebär att en åtgärd som i och för sig skulle kunna godtas som en avvikelse kan anses som olämplig av andra skäl och därför nekas av byggnadsnämnden eller av överinstanserna (prop. 2013/14:126 s. 185). Om byggnadsnämnden motsätter sig åtgärden och anför beaktansvärda eller legitima skäl för detta bör, enligt rättspraxis, dess uppfattning ges särskild vikt. Det gäller i synnerhet om den sökta åtgärden är av mer betydande slag. Ett beaktansvärt skäl kan vara att byggnadsnämnden anser att den lovsökta åtgärden bör avvakta en förestående planprocess eller att

Plankarta P173-1958.

åtgärden skulle komma i konflikt med någon annan åtgärd kommunen planerar. Ett annat skäl kan vara att kommunen önskar vara lyhörd i förhållande till en betydande lokal opinion (NJA 2020 s. 786).

Då genomförandetiden på de aktuella detaljplanerna har gått ut torde Akademiska Hus så länge byggnadsnämnden också är positiv till det kunna få bygglov för en sådan annan användning som utgör

ett lämpligt komplement till användningen allmänt ändamål. Den kompletterande användningen torde kunna omfatta en större del av eller en hel byggnad så länge den kan anses komplettera områdets användning i övrigt. För att få frågan slutligt prövad krävs att bygglov söks och eventuellt prövas i domstol.

Det finns goda skäl att framföra för att motivera

att student- och forskarbostäderna i detta fall utgör ett lämpligt komplement till övrig universitetsverksamhet på campus.

Tillgängliga student- och forskarbostäder är en nyckelkomponent i utvecklingen av ett framstående kunskapssamhälle. För att alla unga, oavsett bakgrund eller ekonomiska förutsättningar, ska få möjlighet att utbilda sig är en välfungerande bostadsmarknad för studenter grundläggande. Student- och forskarbostäder bidrar inte bara till att skapa levande campusmiljöer och dynamiska studentstäder, utan de är också en förutsättning för att våra universitet och högskolor ska kunna locka internationell talang. För att möta behoven är det även av stor vikt att student- och forskarbostäder tillskapas i campusnära lägen. Senaste undersökningarna från Ungdomsbarometern 2023 visar att många väljer bort utbildningar i regioner där bostadssituationen är svår. Detta påverkar regionens möjligheter till utveckling som kunskapsregion. Campusnära och lättillgängliga bostäder förbättrar möjligheterna för rekrytering av framstående forskare och studenter.

I den aktuella byggnaden kopplar vi ihop boendet med campus och tvärtom. Forskarcentrum med hörsalen på det översta planet har ett stort kök med väl tilltagna middagsutrymmen som delas med student- och forskarbostäderna. I de nedre publika planen finns även gym, bastu, gästrum, fritidsbank, co-workingytor och mötesrum som är till både för de boende i byggnaden och övriga campus. Allt detta bidrar till ett mer levande campus en större del av dygnet. De boende som är en del av campus och livet där kommer att ha tillgång till enskild och mer privat utomhusmiljö på terrasserna och även den mer allmänna utomhusmiljön runt byggnaden.

När det gäller omgivningspåverkan kommer student- och forskarbostäderna inte bidra till en större sådan än campus i övrigt.

Student- och forskarbostäderna ska blockuthyras till Umeå universitet som sedan i sin tur hyr ut bostäderna till studenter och forskare. Detta innebär att även bostadsuthyrningen sker med staten som huvudman.

Det utökade uppdrag som Akademiska Hus fick 2013 gällande byggande och förvaltande av

studentbostäder inom de campus som bolaget äger kan också framföras som argument för att de nu aktuella student- och forskarbostäderna utgör ett lämpligt komplement till områdets övriga användning.

Den typ av student- och forskarbostäder, i kombination med universitetsverksamhet med staten som huvudman inom samma byggnad, som föreslås i detta projekt torde alltså kunna få bygglov så länge byggnadsnämnden inte har beaktansvärda eller legitima skäl att neka bygglov. För att få ett tydligt ställningstagande krävs dock att frågan avgörs i domstol.

Exempel från Akademiska hus

Akademiska Hus har två andra projekt med motsvarande detaljplaneförhållanden som i det nu aktuella projektet. Ett projekt i Solna och ett i Umeå. Dessa projekt har dock varit aktuella innan 1 december 2025, vilket innebär att det då var lagstiftningen från 1 januari 2015 som var tillämplig.

I Solna meddelade kommunen att man inte kunde bevilja bygglov för ombyggnation av en campusbyggnad till studentbostäder inom allmänt ändamål (trots att byggnaden vid någon period tidigare innehållit bostäder). Kommunen ansåg inte heller att det gick att få in inom ramen för en tillåten avvikelse från planen. Planändring pågår därför här.

I Umeå har fastighetsägaren/byggherren (som inte är Akademiska Hus – avsikten är att Akademiska Hus ska blockhyra studentbostäder här) fått bygglov beviljat. Beslutet är väldigt vagt motiverat och det finns ingen hänvisning till lagrum, praxis eller annat som motiverar kommunens ställningstagande, annat än att byggnaden vid någon period tidigare använts som bostad, att det finns en fördjupad översiktsplan som stöder etablering av bostäder i området och att det är bostadsbrist i Umeå.

Har sökanden av ett bygglov kommunen/politikerna med sig kan kommunen bevilja vilka bygglov de vill, oavsett stöd i lag eller inte, och är det sedan ingen som överklagar står beslutet fast. Bedömning av fallet i Umeå är att det här beslutet inte skulle stått sig vid en ev överprövning och att Solna, som krävt en planändring först, är de som agerat korrekt utifrån den då gällande lagstiftningen.

Slutsats

Akademiska Hus vill bygga om den aktuella byggnaden till en byggnad som är kombinerad för universitetsändamål samt student- och forskarbostäder. Området där byggnaden är belägen är detaljplanlagd för allmänt ändamål. Student- och forskarbostäder utgör bostadsändamål. I det aktuella fallet torde Akademiska Hus, utifrån de aspekter som nu belysts, kunna få bygglov även för det kompletterande ändamålet bostad i det fall byggnadsnämnden ställer sig positiv till ett sådant komplement. Denna bedömning har möjliggjorts genom de förändringar som gjorts i plan- och bygglagen den 1 december 2025. Användningen student- och forskarbostäder bedöms inte medföra någon utökad omgivningspåverkan jämfört med det planenliga ändamålet men ändamålet bostad kan i sig ställa andra krav på omgivningen och innebära utökad privatisering. Bör man i denna avvägning väga in att bostäderna är till för de som studerar eller forskar på universitetet? För att få detta slutligt prövat krävs att bygglov söks och eventuellt att saken prövas i domstol.

De bestämmelser som idag finns i plan- och bygglagen gällande avvikelser från en detaljplan efter det att genomförandetiden gått ut gör ingen skillnad på ombyggnation och nybyggnation. Bestämmelserna torde dock oftare bli tillämpliga vid ombyggnation än nybyggnation då detaljplaner där genomförandetiden gått ut ofta är genomförda, åtminstone till större delen, och det därmed ofta är tal om ombyggnation och inte nybyggnation.

Ska fler och mer omfattande ombyggnationer som ändrar byggnadens användning gå att genomföra inom detaljplan behövs än mer genomgripande lagändringar än de som gjordes 1 december 2015. Det kan diskuteras om en lagändring gällande ytterligare undantag från detaljplanens användningsbestämmelse som endast gäller vid ombyggnation av befintliga byggnader är motiverad utifrån t ex en hållbarhetsaspekt. Ett sådant undantag skulle t ex kunna gälla enbart efter planens genomförandetid eller en viss tid efter det att planens genomförandetid löpt ut. Att utreda om en sådan lagändring är lämplig ur ett större perspektiv ryms inte inom ramen här utan får överlåtas åt andra att utreda i senare skede. Det tål t ex att funderas på om det ur ett samhällsligt och demokratiskt

perspektiv är önskvärt att i större grad än idag kunna göra undantag från den beslutade detaljplanen, som är framtagen utifrån avvägningar mellan olika intressen och har genomgått en rättslig process som även har en demokratisk koppling vid samråd, granskning och antagande.

För att gynna ombyggnation jämfört med rivning och nybyggnation skulle även undantagen från nybyggnadskraven i plan- och bygglagen och Boverkets nya byggregler, som gäller vid ombyggnation, kunna utökas. Det går också att ifrågasätta om det ur ett hållbarhetsperspektiv är rimligt att det vid ombyggnation ibland kan ställas samma krav som vid nybyggnation på hela byggnaden – även delar som inte genomgår ombyggnad.

Användare och användning

Kontorsrum i "tornet".

Användare. Upplevelseperspektiv

Användarnas upplevelse av byggnaderna ger en viktig inblick i upplevelsevärden som skapas under husens och miljöernas användning som annars är svåra att kartlägga.

Som en del av analysen har vi intervjuat olika personer som kan bidra med olika blickar på huset och campus. Trots den begränsade tiden för analysen vill vi få med brukarnas perspektiv av att vara verksamma i huset. För att avgränsa omfattningen har vi valt att intervjua kanslicheferna för de kanslier som idag sitter i lokalerna.

Viktigt har varit att även introducera forskarnas perspektiv. Umeå universitet har en rik forskningsverksamhet. Forskarnas användning av campusområdets olika miljöer är av intresse för husets omvandling och den efterlysta framtida funktionen som forskarbostäder.

Genom våra samtal med forskare har vi fått en tydligare bild av deras vardag, deras önskemål och de nyanser som präglar deras bostadsbehov. Forskarna vid Umeå universitet kommer från många olika länder och har varierande anställningsformer: doktorander, postdoktorer och gästprofessorer. Detta gör att behoven skiljer sig åt beroende på t ex

ålder, om partner och barn följer med, eller om man vill kunna ta emot besök.

De som flyttar till Umeå och bor ensamma uttrycker ofta en önskan om större boende än traditionella studentlägenheter, samtidigt som boendekostnaden behöver hållas låg. De vanligaste anledningarna till att vilja ha en större lägenhet är behovet av ett arbetsrum för att kunna arbeta hemifrån vissa dagar (om än inte permanent), möjligheten att ta emot besök – exempelvis familj från hemlandet eller en pendlande partner – samt att kunna ordna middagar och sociala tillställningar.

Samtidigt upplever många som idag bor i flerbostadshus för forskare och studenter att gemensamma ytor saknas eller inte håller tillräckligt god standard.

För att möta sina sociala och professionella behov önskar de flesta kvalitativa delningsytor som ökar samhörighet och flexibilitet. Exempel på detta är bokningsbara arbetsrum för distansarbete som med fördel kan ligga i samma hus men utanför lägenheten. Verkstad för att kunna syssla med möbler, cyklar eller konst. Gästlägenhet att ta emot familj och vänner. Större kök och vistelseyta för att kunna ordna ett firande eller träffa andra boende till vardags.

Användare av huset idag:

Representanter för kanslierna:

Svante Lampa

F.d. chef för kansliet för medicin (verksam 1978–2010), i dialog med Mariano Tellechea 250512.

- Från början satt de i den låga volymen där också ledningen också satt. År 1983 flyttade de till det nya huset.
- Vid slutet av 90-talet blev Tornet ett s.k. sjukt hus, vilket ledde till att alla som arbetade där flyttade till baracker. En större ombyggnad genomfördes 1999 då det byggdes en ny entréhall mellan byggnaderna. På södra hörnan av Tornet sattes det en ny hiss som landar centralt i den nya entréhallen.
- Innan ombyggnaden använde man trapporna mycket, efter den använde man mest den nya hissen.
- Från början kunde man röra sig fritt genom byggnaden men någon gång runt sekelskiftet höjde man säkerheten och införde säkerhetszoner.
- Rektorn satt på plan 7 under en period (han kommer inte ihåg när rektorn flyttade till det nya ledningshuset). Bra informella möten med henne uppstod under rökpauser kring enda balkongen i huset, vid hennes kontor.
- De har alltid varit mycket nöjda med huset och upplägget att ha en våning per kansli. Både kontorsutrymmen och gemensamma utrymmen har varit flexibla nog för deras verksamhetsbehov under alla dessa år.
- På senare år när deras verksamhet växte har de varit tvungna att sitta spridda på olika platser vilket har varit dåligt för den interna kommunikationen.

Per Höglund

Chef för kansliet för samhällsvetenskap (verksam sedan ca. 1995), i dialog med Mariano Tellechea 250514.

- Kansliet har idag 14 medarbetare och sitter på entréplanet (plan 3). Vissa sitter på andra platser på campus.
- Lokalerna fungerar bra för deras verksamhet även om rummen kan vara svåra att möblera.
- År 1999 byggdes entréhallen om och en ny hiss

sattes in på södra sidan av Tornet. Då var det mycket fokus på att kunna röra sig torrskodd genom hela Campus och norra sidan var tänkt att kopplas vidare till Lärarutbildningshuset med en spång. Vid det tillfälle byttes alla golvmattor. Visa fönster gjordes om och det fanns en generell idé att försöka släppa in mer dagsljus in i korridorerna.

- Rektorn har suttit på plan 7, Per har under en period jobbat på rektorsämbetet.
- Under pandemin ändrades säkerheten med olika zoner och huset har blivit mindre tillgänglig för folk som inte jobbar där.

Ann-Christin Edlund

Chef för kansliet för medicin (verksam sedan 2019), i dialog med Mariano Tellechea 250519.

- De är 25 medarbetare, två sitter på plan 2, en på plan 6 och resten på plan 7.
- Att driva verksamheten i de planen fungerar bra men rummens dimensionering fungerar inte idag då de skulle behöva dela dem i mindre enheter. Hon tycker också att dispositionen kring en kärna motverkar den direkta kommunikationen (visuell kontakt) och orienterbarheten.
- Hon har jobbat på den låga delen med kontor på båda sidor korridor och tycker det fungerar bättre.
- De behöver använda alla rum som kontor och har därför inga egna mötesrum.
- Hon sitter idag i rummet med den franska balkongen. Det ritades ursprungligen som kontor till rektorn.
- Ventilationen har aldrig fungerat helt tillfredställande. På södra sidan blir det för varmt när solen kommer fram.
- Anledningen att det sattes en ny hiss år 1999 är att rektorn ville ha en snabbare hiss.

Marcus Zaar

Chef för kansliet för humaniora (verksam sedan 2023), i dialog med Mariano Tellechea 250522.

- De är 11 medarbetare, som sitter på plan 4 i den låga ursprungliga byggnaden.
- Alla sitter i egna kontorsrum på ena sidan av korridoren vilket medför att det finns för lite kontakt mellan dem.
- De saknar gemensamma utrymmen. De har inte något pausrum, inte ens egen kaffemaskin, vilket

Kontorsrum i "tornet".

Dan Hultmark

Professor/Forskare vid medicinska fakulteten (verksam sedan ca. 1998), i dialog med Mariano Tellechea 250514.

- Forskargrupper organiseras oftast kring projekt inom var sin institution, det finns en viss korsfruktning mellan institutioner med liknande ämne men inte med andra vars ämnen inte är relaterade.
- Under arbetet möter forskare, doktorander och postdoktorander mest sina projektgrupper. All kontakt med andra sker mer informellt, oftast initierat av doktorander, postdok och yngre forskare i form av forskarpub på fasta dagar där det diskuteras ämnen relaterade till deras studier.
- Doktorander brukar stanna i Umeå 5 år, ibland lite längre.
- Postdok stannar max 4 år.
- Några forskare flyttar till Umeå med sina familjer.
- Forskarnas arbete och aktiviteter initieras mest på gräsrotsätt, dvs egeninitierad. T ex byggde de länge sina egna websidor (ett viktigt verktyg för deras arbete), som numera är mer

centraliserad från Universitetet.

- Det brukade vara ungefär hälften av doktoranderna som kom från andra länder, idag är de flera.
- Idag finns det mindre möjliga kontaktytor med forskare från andra institutioner. Disputationer har varit ett bra tillfälle då alla doktorander brukade gå på alla disputationer och efter det blev det alltid fest. Idag är det betydligt mindre folk på disputationer, bara bekanta.
- Arbetet i laboratoriet har också minskat, nuförtiden kan man lätt beställa delar av den typen av arbete.
- De vetenskapliga artiklarna hanteras och läses idag helt digitalt. Det rumsliga behovet för fysiska tidskrifter har praktiskt sätt försvunnit.
- Seminarier kan vara överbryggande kontaktyta. Ibland går de på seminarier från andra institutioner.
- Dan tycker att idén om att kunna röra sig torrskodd genom hela campus är dålig för livet på campus. Det är också trist att gå så långt genom många korridorer och spänger i stället för utomhus, han upplever att många tycker som han.

Generellt har vi kommit fram till att de som jobbar och har jobbat i Förvaltningshusen har varit nöjda med arbetsrummen, deras disposition och storlekar. Deras uppfattning om lokalerna har förändrats över tid och i samband med verksamhetsändringar, tillväxt och omflytt inom lokalerna.

Idag upplevs rummen i Tornet som feldimensionerade. Planernas yta har blivit för liten för de växande kanslierna som inte längre ryms på ett plan. Ytans begränsning per plan skapar ett oflexibelt nyttjande av lokalerna och ett kansli kan tvingas sitta splittrade på flera plan, inte nödvändigtvis i anslutning till varandra.

Kontorsrummen i ursprungsbyggnaden är mer flexibla då det finns utrymme som tillåter förändringar inom samma våningsplan. Dessa kan uppskattas men fungerar inte så bra när arbetsgruppen sitter enbart på ena sidan av korridoren och inte har någon visuell kontakt med varandra. I ursprungsbyggnaden har det också saknats en del gemensamma utrymnen.

Tornet har tack vare utformningen med "vistelsekorridorer" fungerande tillgång till gemensamma ytor för brukarna.

Framtida användare:

Intervjuer med forskare på Campus Umeå

Forskare på Lärarhögskolan

Lärarhögskolan, forskning om svenska skolsystemet (verksam från feb 2025, 2-års postdoc), i dialog med Mariano Tellechea 251010.

- Ursprungligen från Kanada, har bott i Stockholm där han gjorde sin doktoravhandling.
- Började sin postdok-tjänst med pendling från Stockholm till han hittade boende i Umeå. Flyttade ditt med sin fru och två barn.
- Mycket svårt att hitta boende för en familj (han har stått i kön i 6 år redan men det räcker inte)
- Byggnaden där de bor är inte fullsatt (1/3-del är tom). För hög hyra.
- Han bor i en 3:a på 62kvm.
- Han upplever att byggnaden och rumsligheterna har dåligt kvalitet.
- Lägenheten är dåligt möblerad, de var tvungna att köpa nästan alla möbler igen.
- Uteplatsen används nästan aldrig.
- Mycket dåligt barnperspektiv i hela byggnaden.
- Han skulle uppskatta en festlokal mycket och en gästlägenhet.
- Han har en arbetsplats på Beteendevetarhuset.
- Han undervisar 20%
- Hans postdok-projekt är väldigt självständigt men det finns kopplingar med andra projekt.
- Hela familjen älskar Umeås kulturutbud för barnen samt vinteraktiviteter

Adrian Bumann

Institution för informatik (verksam från feb 2025– ska stanna i Umeå i två år som postdoc), i dialog med Mariano Tellechea 251007.

- Ursprungligen från Tyskland. Bor i Umeå ensam. Han har bott i Göteborg i 7 år där hans flickvän bor. Han pendlar ditt och jobbar på distans vissa veckor.
- Han fick sin bostad (en trea på 63kvm) genom universitetet vilket gick ganska enkelt. Omöjligt

- att få bostad genom den vanliga bostadskön.
- Hans lägenhet är bra för en liten familj (hyres möblerad) men han skulle vilja ha arbetsrum hemma.
- Miljörummet är kaotiskt pga. att folk slänger olämpliga saker.
- Han bor nära både centrum och universitetet. Bostadshuset är nybyggt och har inga gemensamma utrymmen. De flesta som bor där är inte svenska, från flera olika länder.
- Han skulle vilja ha ett rum där man kan lämna saker man inte behöver längre, framförallt när man flyttar bort och hitta saker man behöver när man anländer.
- Adrian har ett kontorsrum vid universitetet som han delar med en annan forskare. Han är ofta där, gillar inte att jobba hemifrån trots att möjligheten finns.
- Hans jobb som postdok är mycket självständigt.
- Möten är mest via Zoom men han använder ett mötesrum ibland.
- Han använder både staden och naturen ganska ofta.

Nina Khairova

Institution för informatik, (verksam 2021–), i dialog med Mariano Tellechea 251009.

- Gästprofessor från Ukraina, hon känner sig inte som den typiske forskare som i genomsnitt är yngre.
- Hon fick bostad genom universitetet i ett nybyggt hus där andra forskare bor. Det finns inga gemensamma utrymmen i huset förutom en liten uteplats som inte används så mycket.
- Har en arbetsplats på campus, där hon jobbar oftast. Jobbar sällan hemifrån. Hon föreläser en del men har inte så många möten.
- Hon deltar inte så mycket i aktiviteter med övriga forskare. Hon bor med sin mor och sin man.
- Skulle vilja ha ett arbetsrum vid sitt boende, kanske ett bokbart rum i huset.
- Hon är mycket i staden på helgerna. Är mycket ute i naturen. Det första året i Umeå använde hon fritidsbanken tills hon började köpa egen utrustning.
- Älskar att det finns bra förrådsutrymme för skidor i huset.

Antoine Clarinval

Institution för informatik, (verksam jan 2025–)

- Från Belgien, har varit i Umeå i 9 månader.
- Postdok.
- Det var enkel att fixa bostaden genom universitetet. Det svåra var att hitta en lägenhet i rätt storlek (han ville ha ca 60 kvm), han ville inte ha en liten lägenhet och de stora var för dyra.
- Hittade en lägenhet utanför staden men är nöjd.
- Känner inte sina grannar
- Jobbar på kontoret på campus fem dagar i veckan. Väldigt självständig som postdok.
- Hans sociala interaktion är mest fika på jobbet.
- De sociala aktiviteterna utanför jobbtiden är beroende på några få entusiastiska personer.
- Mer social interaktion bland doktorander.
- Det finns också en viss kontakt mellan postdok och doktorander. Finns en grupp som klättrar tillsammans.
- Han är sällan i staden. Inte heller så mycket i naturen. Han gillar att vara hemma.
- Han önskar ett gemensamt socialt utrymme att hänga med sina grannar.
- Han tycker att informationen inför inflyttning var mycket dålig. Skulle önska sig mer information om bl a avfallshantering, ventilation, uppvärmningen, etc.
- Lägenheten var dålig möblerade för behoven. Borde kunna anpassas till de som flyttar in.

Raffaele Errichiello

Arkitektur, forskning om 3d printning med biologiska material (verksam från feb 2024, 4-års doktorand), i dialog med Mariano Tellechea 251106.

- Ursprungligen från Italien, har bott i Umeå under sina studier på Umeå arkitekturskola.
- Han bor i ett klassiskt studentkorridorsrum på 20 kvm hos Bostaden som har sitt eget kösystem, i Åliden.
- Han betalar hyra 10 månader per år.
- Han har planer att flytta till en större lägenhet, 60 kvm.
- Han har ett labb på A-skolan samt en arbetsplats vid en coworking space.
- Det finns ett gemensamt rum på studentbostaden som inte används så flitigt.
- Det behövs mer cykelförvaring.
- Han önskar ett bättre gemensamt kök, plats för att kunna ha workshops (utrustad med skrivare

och 3D skrivare)

- Han önskar sig också ett rum att kunna fixa saker (möbler, cykel, etc)
- Han bor nära sin arbetsplats och åker till centrum bara på helgerna. Använder mycket av naturen och publika områden kring A-skolan och längs vattnet.
- Bostaden ordnar en dag per år där man kan få möbler som folk har lämnat när de flyttar iväg.
- Han har inte behövt köpa några möbler.

Användning

Utvecklingen av funktionerna inom byggnaden är intressanta att undersöka i syfte att förstå lokalutformning, dess dimensionering och kvaliteter. Undersökningen görs genom analys av bygglovsritningar, planlösningar och beskrivningar.

Utveckling av lokalanvändning över tid

1967

Förvaltningshuset byggdes 1967, strax efter den officiella invigningen av Umeå Universitet 1965, för att hysa universitetsförvaltningen, rektorsämbetet och Umeå högskoleregions datacentral (UMDAC)

1983

År 1983 byggdes huset om och till för tre olika lokalbrukare: universitetsförvaltningen, statshälsan och Umeå högskoleregions datacentral (UMDAC).

Universitetsförvaltningens verksamhet omfattade i huvudsak administrativa arbetsuppgifter med stödfunktioner som vaktmästeri och reprocentral men även gemensamma funktioner för universitetet som godsmottagningscentral och serviceenhet för städutrustning. Rektorsämbetet var också förlagd i det nya huset på plan 7, där många officiella kontakter hölls. På högsta planet placerades sammanträdesrummet med det stora fönstret med överblick över hela campus.

Statshälsans planerade hälsocentral placerades i den befintliga byggnadens bottenvåning för att betjäna statsanställd personal inom universitetsområdet. Den placerades i östra flygeln på plan 2 med separat entré och med träningsrum med omklädnad i samma plan i tillbyggnadens skyddsrum via kulvertsförbindelse.

UMDAC fanns i husets västra del och berördes i begränsad omfattning av ombyggnationen.

2025

Förvaltningshuset har byggts om och till med bland annat en ny större entréhall och är idag kopplat till Universitetsledningshuset. I Tornet sitter kanslierna för medicin, natur och vetenskap, lärarhögskolan och samhällsvetenskap. Där finns

också lokalförsörjningsenheten, registratur och arkiv samt International Office. På plan 8 finns fortfarande de mest representativa konferensrummen kallade Docenten, Doktoranden, Professorn och Studenten.

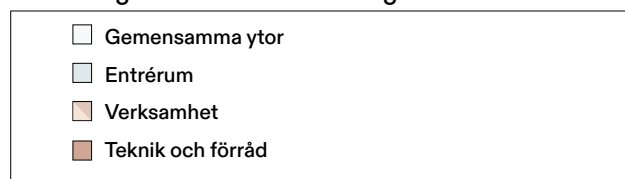
På den lägre delen sitter kansliet för humaniora, studentcentrum (examina, ladokgruppen), lokalförsörjnings- enheten, universitetsservice, internrevisionen, personal- och ekonomienheten. Här finns också ett antal bokningsbara konferens-/ mötesrum och ett kafé som huvudsakligen används av dem som jobbar i huset.

Med avsikt att undersöka den framtida eftersträlvade funktionen för byggnaden, forskarbostäder, har vi intervjuat personer som arbetar på bostadsförmedlingsenheten inom Umeå Universitet. Vi har skapat oss en överblick över studenternas bostadsförsörjningsbehov inom och utanför campus.

Lena Bohlin, Erik Blomberg Burvall, Mirja Westling Umeå Universitet, Bostadsförmedling (verksam sedan 2021), i dialog med Mariano Tellechea 250520.

- De tillhandahåller bostäder för utbytesstudenter (avgiftsbetalande, inte t ex Erasmus) och gästforskare (doktorander och postdoktorander).
- De hyr ut 340 studentrum i olika format (korridorsrum, delningsbostad, etc) som kan hyras i max. 1 år.
- De hyr ut 292 forskarbostäder som kan hyras max 2 år (vissa postdok kan få 3 år).
- Bostäderna är spridda runt hela staden.
- De vill gärna ha bostäder på campusområdet.
- Bra med blandning av bostadstyper. En bra storlek för singelrum är mellan 21-15 kvm.

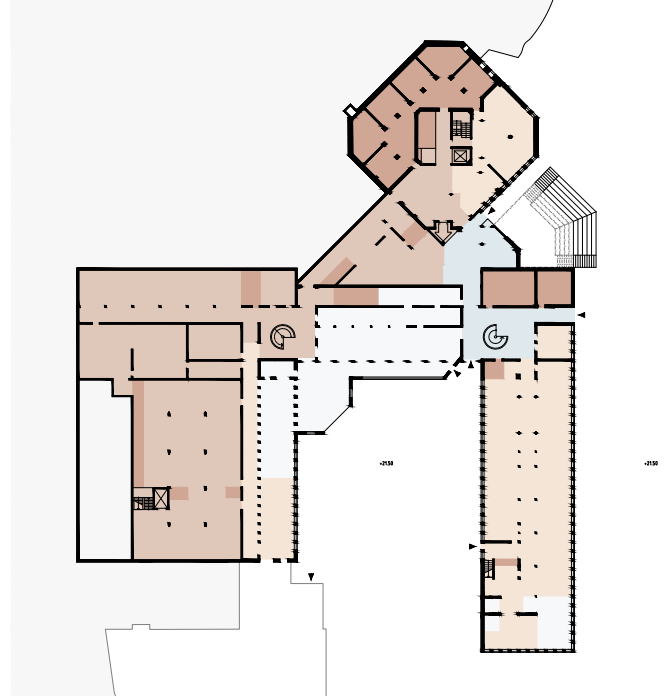
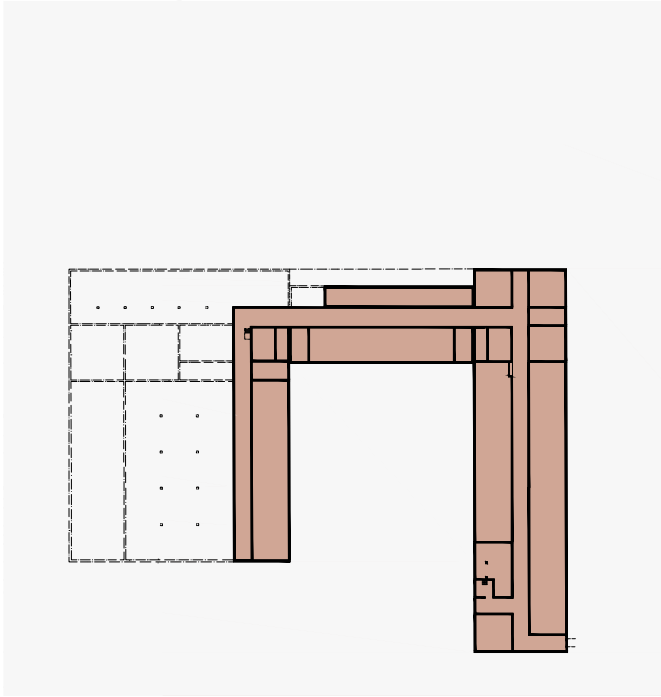
Förklaringsruta för funktionsdiagram:

KÄLLARE

PLAN 1

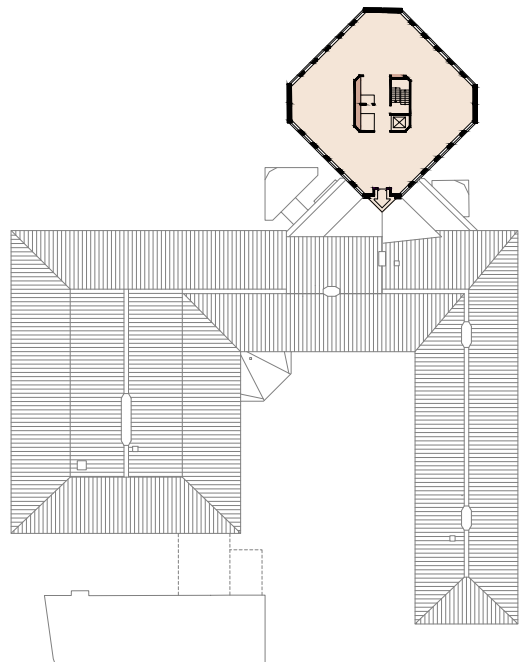
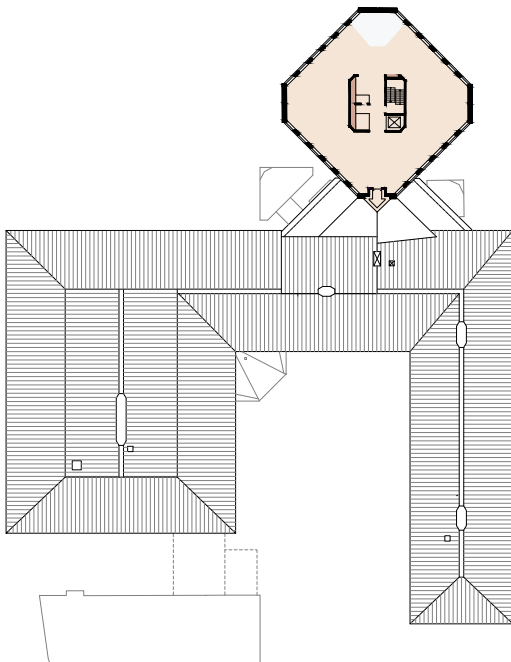
2025

PLAN 4

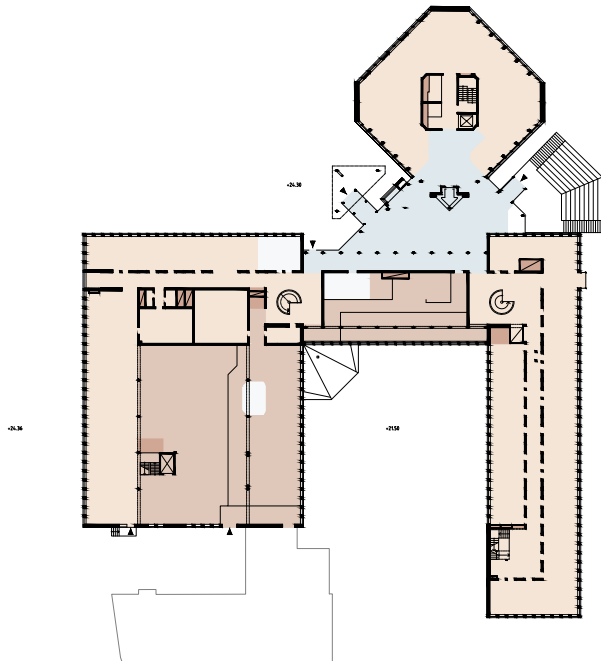
PLAN 5

2025

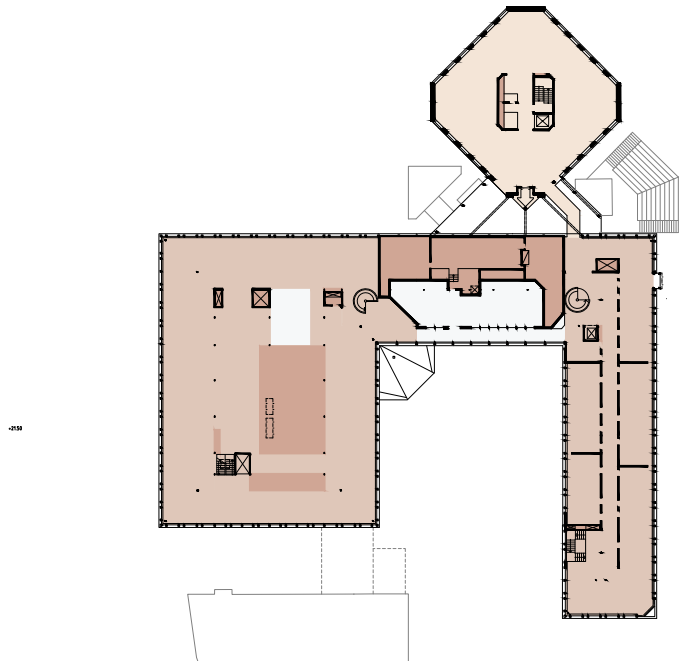

Befintlig funktion översikt

PLAN 2

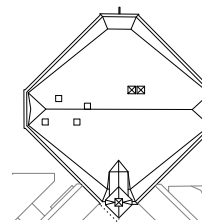

PLAN 3

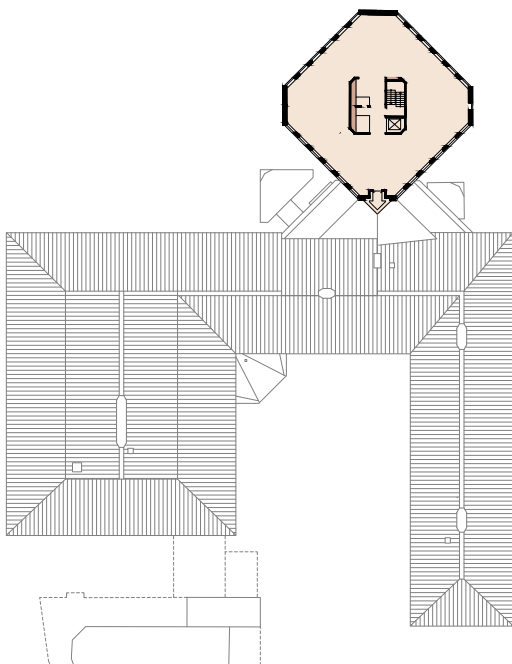

2025

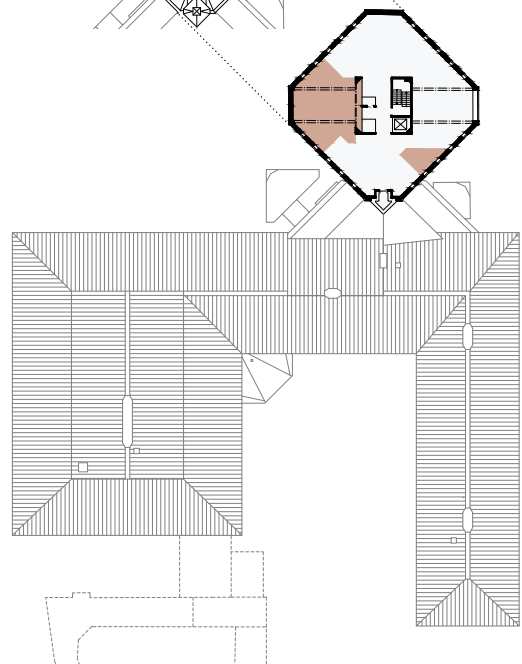
TAKPLAN

PLAN 6

PLAN 7

2025

Byggnadselementens skala och utformning: anpassningsbarhet till hemmiljö.

Program. Framtida funktioner

Från förvaltningshus till forskarnas hus

Förslaget presenterar en strategi för att omvandla ett hus, ursprungligen byggt för kontorsarbete och representation, till ett levande centrum för forskare – en miljö som kombinerar bostäder, arbetsplatser och sociala ytor. Programmet tar avstamp i vår analys av byggnadens kvaliteter, i Akademiska Hus pågående utveckling av riktlinjer och nya modeller för delat boende, samt i intervjuer med forskare verksamma på Campus Umeå. Det är framåtblickande och söker skapa synergier mellan husets unika rumsligheter och forskarnas sociala och professionella behov, med delning som övergripande princip.

Delning och samutnyttjande sker på flera nivåer: mellan forskare som delar lägenheter, mellan alla som bor i huset, mellan boende och forskare på campus samt mellan campusområdet och stadens invånare. Genom att arbeta med olika grader av delning kan byggnaden nyttjas mer effektivt och bidra till en hållbar samhällsutveckling. En hög delningsgrad innebär att fler funktioner delas, vilket ökar nyttjandegraden, skapar flexibilitet och möjliggör ett bredare utbud av tjänster. För att delade bostäder ska fungera krävs att de gemensamma ytorna utformas så att de aktivt uppmuntrar till användning, samvaro och delning. Analysen visar att denna typ av boende kan höja den upplevda boendekvaliteten, förbättra ekonomin på både kort och lång sikt samt minska klimatavtrycket.

Entréväningarna (plan 01 och 02) utgör byggnadens gränssnitt mot både staden och campus. Här placeras publika funktioner som coworkingplatser, utställningsytor och ett gym, vilket skapar arenor för såväl spontana som planerade möten mellan boende forskare, övriga forskare på campus och externa besökare. På det nedre entréplanet finns ett gym där alla som arbetar på campus kan bli medlemmar. Här introduceras även en lokal "fritidsbank" med utlån av framför allt vinteridrottsutrustning – en resurs som gör Umeås natur- och friluftsliv mer tillgängligt. En bokningsbar gästlägenhet ökar flexibiliteten för boende i mindre lägenheter eller enkelrum att ta emot besök.

Byggnadens översta våning, plan 7, utvecklas till en central nod för gemensamma aktiviteter – såväl

vardagliga som högtidliga. Den stora salen kan bokas för disputationer, föreläsningar eller större möten och erbjuder utsikt över campus. Intill finns ett socialt kök med plats för gemensam matlagning och firanden, exempelvis efter en disputation. På samma plan finns mindre mötesrum för dagar då man vill arbeta ostört hemifrån.

De mellanliggande våningsplanen (plan 3–6) rymmer bostäder i olika storlekar: singelbostäder, parbostäder och delade lägenheter för fyra eller sex personer. Här används delning som ett medel för att stärka gemenskap, tillgång till resurser och känslan av tillhörighet. Samtidigt utformas miljöerna så att spontana sociala möten balanseras med möjligheten att dra sig undan och få avskildhet, vilket motverkar isolering och stödjer återhämtning.

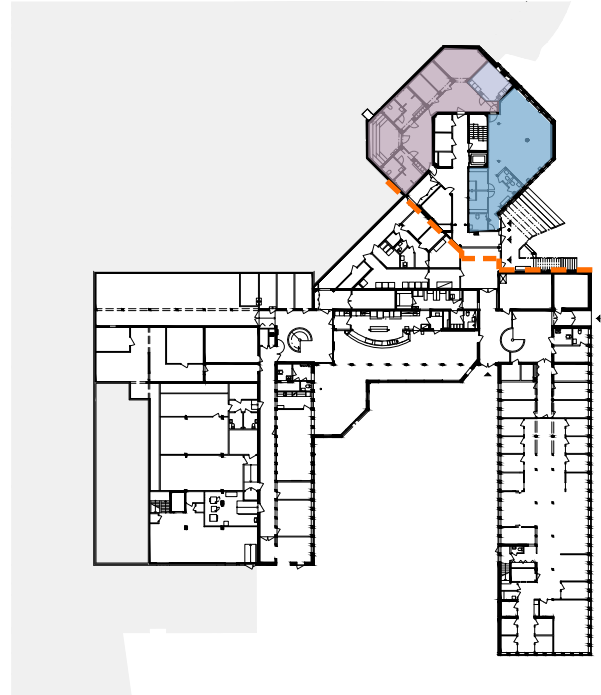
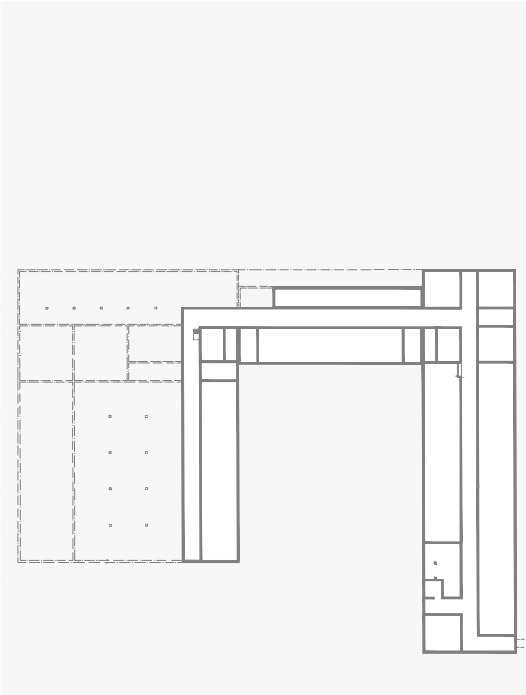
Förklaringsruta för funktionsdiagram:

	Projektets avgränsning
	1 RoK
	3 RoK mini
	3 RoK
	Delade lägenheter för sex personer
	Fritidsbank och bastu
	Boendegemensamma ytor
	Uthyrningsbara ytor

KÄLLARE

PLAN 1

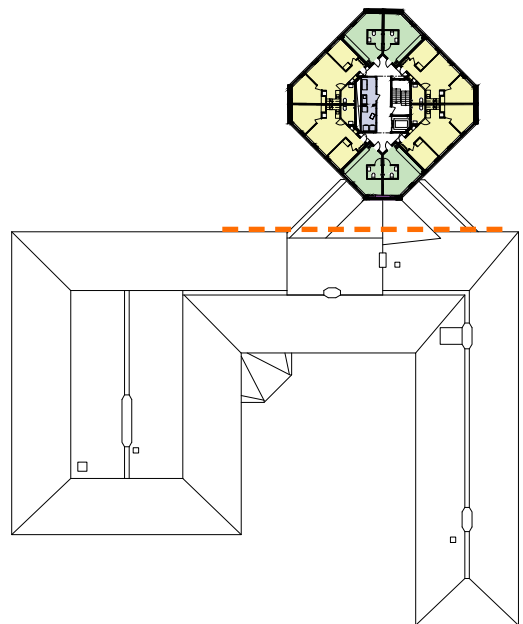
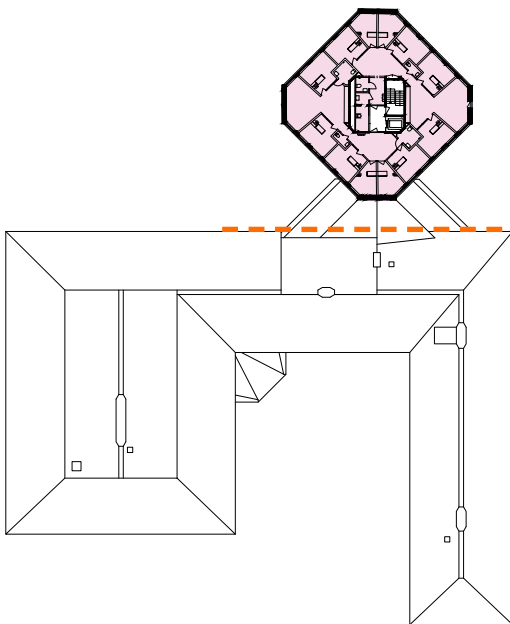
FÖRSLAG

PLAN 4

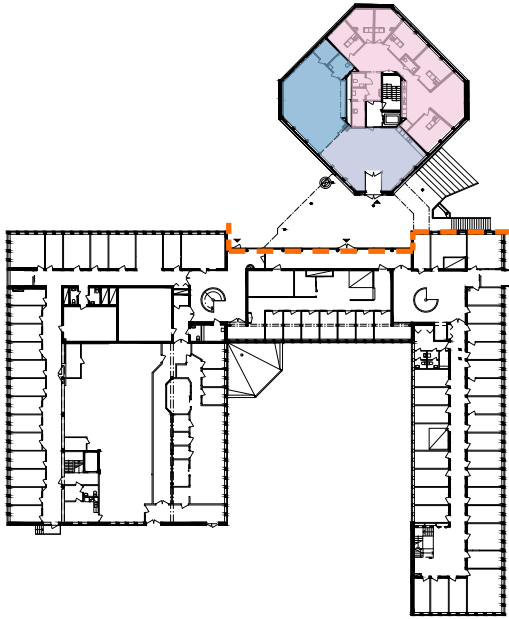
PLAN 5

FÖRSLAG

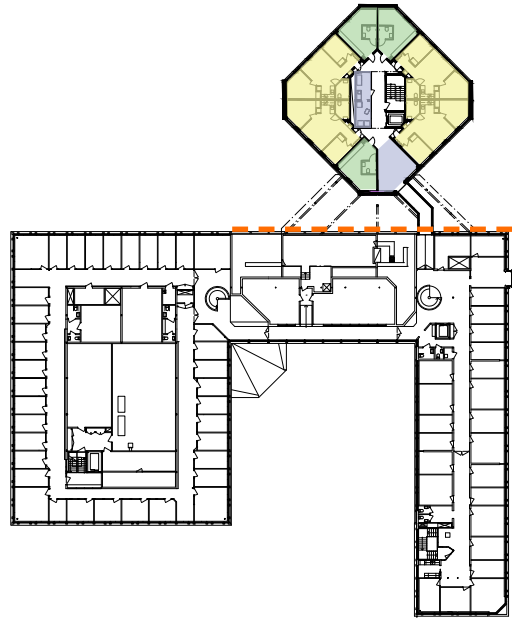

Förslag översikt

PLAN 2

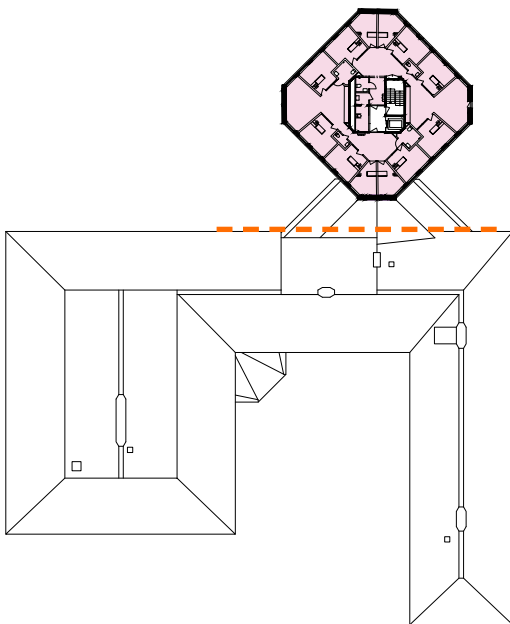

PLAN 3

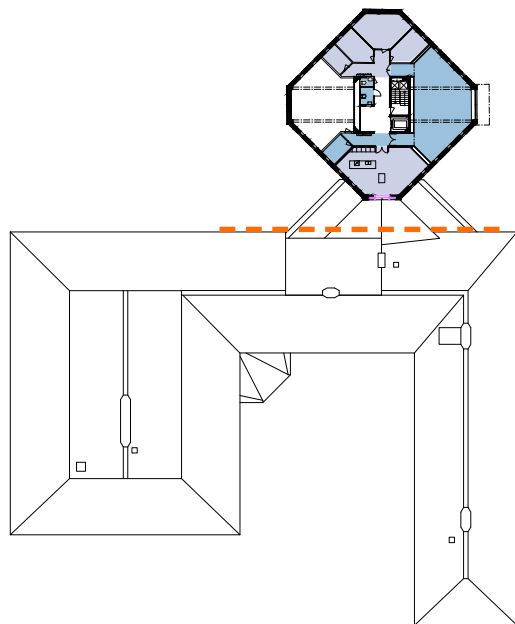

FÖRSLAG

PLAN 6

PLAN 7

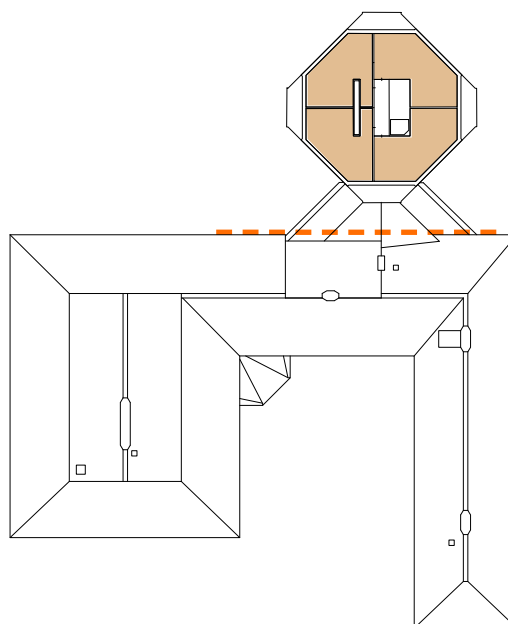
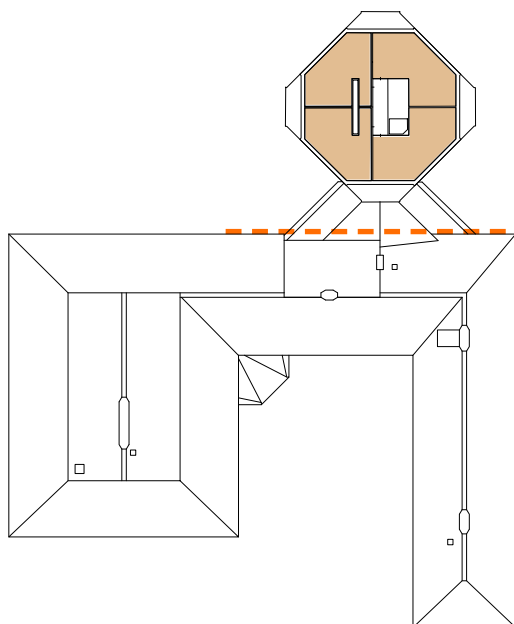

FÖRSLAG

PLAN 8 - FÖRSLAG PÅBYGGNAD

PLAN 9 - FÖRSLAG PÅBYGGNAD

FÖRSLAG

Förslaget program redovisas i byggnaden enligt följande:

Tornet har två entréplan på grund av sutterrängen mellan Universitetsvägen och parken.

Plan 1 rymmer den nedre entrén från parken. Här möts man av en förgård med omgestaltade gradänger som fångar eftermiddagssolen, samt en skyddad cykelparkering under dessa. Halva planet upptas av en uthyrningsbar lokal med egen entré, lämplig för exempelvis ett mindre gym för både husets boende och övriga campusanvändare. På den andra halvan finns ett skyddsrum som kan tas i bruk och återställas vid behov. Här ligger gemensamma funktioner för de boende: bastu med två omklädningsrum, en fritidsbank för utlån av utrustning för exempelvis vinteraktiviteter, och ett bogningsbart gästrum samt förråd.

Plan 2 nås via den övre entrén från Universitetsvägen. Här finns ett uterum under det stora befintliga taket som agerar portal till parken, Förvaltningshuset och det nya forskarhuset. Entréhallen rymmer utställningsytor och ett mindre café för boende och besökare till co-working ytorna. Från entréhallen nås lokalen för co-working med arbetsplatser, mötesrum och delade resurser. Här finns även entrén till trapphuset för de boende. På detta plan ligger även en delningslägenhet för sex personer, med utsikt mot parken en våning upp.

Plan 3 består av bostäder i två storlekar: två mini 3:or på ca. 50 kvm samt tre 1:or på ca. 24 kvm. Här finns även ett mindre gemensamt umgängesrum med en inglasad koppling till Förvaltningshuset, samt en tvättstuga i direkt anslutning till trapphuset.

Plan 4 innehåller två delningslägenheter, vardera cirka 170 kvm och avsedda för sex personer. De boende här har tillgång till tvättstugan på plan 3.

Plan 5 rymmer två 3:or och fyra 1:or. En tvättstuga finns placerad direkt vid trapphuset, tillgänglig för boende på plan 5 och 6.

Plan 6 har, likt plan 4, två delningslägenheter för sex personer vardera.

Plan 7 är ett gemensamt plan för umgänge, arbete och evenemang. Här finns forskningslabbet – ett rum för seminarier, disputationer, fester och andra event. Två förrådsutrymmen möjliggör flexibel möblering beroende på aktivitet. Planet rymmer också ett större gemensamt kök och vardagsrum för de boende, samt tre bogningsbara arbetsrum. Det befintliga fläktrummet behålls på den västra hörnan.

Påbyggnadsplan 8 och 9 innehåller tillsammans åtta 3:or. Lägenheterna på plan 8 har egna terrasser. En av terrasserna får med fördel utformas för gemensamt bruk.

YTBERÄKNING UTAN PÅBYGGNAD

PLAN	BOA	LOA	ÖGY*	MÖRK ÖGY*	MÖRK BTA	LJUS BTA	BOA+ÖGY*+LOA /BTA	ANTAL LGH
PLAN 1	-	116m ²	17m ²	145m ²	281m ²	164m ²		-
PLAN 2	178m ²	89m ²	76m ²			425m ²	0,81	1
PLAN 3	274m ²		38m ²			425m ²	0,73	7
PLAN 4	346m ²					425m ²	0,81	2
PLAN 5	298m ²		14m ²			425m ²	0,73	8
PLAN 6	346m ²					425m ²	0,81	2
PLAN 7	-	118m ²	134m ²			425m ²	0,59	-
TOTALT	1442m ²	323m ²	255m ²	145m ²	281m ²	2714m ²		20

*Övriga gemensamma ytor, hyresgrundande

YTBERÄKNING MED PÅBYGGNAD

PLAN	BOA	LOA	ÖGY*	MÖRK ÖGY*	MÖRK BTA	LJUS BTA	BOA+ÖGY*+LOA /BTA	ANTAL LGH
PLAN 1	-	116m ²	17m ²	145m ²	281m ²	164m ²		-
PLAN 2	178m ²	89m ²	76m ²			425m ²	0,81	1
PLAN 3	274m ²		38m ²			425m ²	0,73	7
PLAN 4	346m ²					425m ²	0,81	2
PLAN 5	298m ²		14m ²			425m ²	0,73	8
PLAN 6	346m ²					425m ²	0,81	2
PLAN 7	-	118m ²	134m ²			425m ²	0,59	-
PLAN 8	280m ²					364m ²	0,77	4
PLAN 9	280m ²					364m ²	0,77	4
TOTALT	2002m ²	323m ²	255m ²	145m ²	281m ²	3442m ²		28

*Övriga gemensamma ytor, hyresgrundande

Redovisning med typplan 4-6 med Alt A och 3-5 med Alt B

LÄGENHETSFÖRDELNING TORNET			
LÄGENHET	ANTAL	STORLEK	TOTAL AREA
1 RoK	7	24m ²	168m ²
3 RoK Mini	8	50-51m ²	404m ²
Delad 6 pers	5	169 / 177 m ²	870m ²
3 RoK	8	66 / 74 m ²	560m ²

LOA	3	116/89/118 m ²	323 m ²
-----	---	---------------------------	--------------------

Övriga gemensamma ytor		255m ²
Mörka övriga gemensamma ytor		145 m ²

Inritade i plandiagram s. 56-57
Utgör underlag för sammanställning av resursbank.

Redovisning med typplan 4-6 med Alt C och 3-5 med Alt B

ALTERNATIV LÄGENHETSFÖRDELNING TORNET			
LÄGENHET	ANTAL	STORLEK	TOTAL AREA
1 RoK	15	24m ²	360m ²
3 RoK Mini	8	50-51m ²	404m ²
Delad 6 pers	1	178 m ²	178m ²
3 RoK	8	66 / 74 m ²	560m ²
Delad 4 pers	4	103 m ²	412m ²

Beräkning redovisar en alternativ fördelning av lägenhetsplaner för att visa på flexibiliteten och utfall.

Översiktsvy från Universitetsparken med Förvaltningshuset och Tornet i fonden. Konstverket Norra Skenet av Ernst Nordin efter vinst i tävling 1967, byggd 1969.

Byggnaden

Översiktsvy från parken. Tornet i förgrunden till höger, länken, gradängtrappan och 67's byggnad till vänster.

Karaktär

Karaktär eller arkitektonisk karaktär syftar inom arkitektur till att beskriva ett uttryck genom byggnadens utformning och materialverkan. Begreppet refererar till egenskaper som särskilt kännetecknar objektet, här Förvaltningshuset och Tornet, och det som gör att dessa känns igen och kan skiljas från varandra och andra byggnader på universitetsområdet. Med förändringar i byggnader uppstår inte sällan förändringar i karaktär. Inför en omvandling med byte av funktion är det därför viktigt att särskilt kartlägga de karaktärsdrag som bör bevaras och förädlas.

För att få förståelse för den ursprungliga arkitekturen undersöks arkitekten Lennart Lundströms ritningar och beskrivningar. För att närma oss arkitektens ambitioner har vi intervjuat Anders Thalberg och Bengt Svensson, båda arkitekter och medarbetare

på Coordinator i ett senare skede. Originalhandlingar, bakomliggande idéer till utformning, komposition och materialval samt rumssamband, liksom ombyggnader ger vid handen vilka essentiella aspekter av byggnaden som kan vara viktiga att bevara.

1967 - Förvaltningsbyggnaden

Detta år byggs Förvaltningsbyggnaden efter ritningar av Lundström som var då del av A4 arkitekter. Byggnaden är samtida med samhällsvetenskap- och biblioteksbyggnaden, även de av Lundström.

Byggnaden är belägen i kanten av universitetsområdet, mellan det centrala parkrummet och Universitetsvägen, i fonden av dammen och bidrar till parkens rumslighet genom sin utbredning. Volymen är låg, horisontellt betonad med långa fönsterband och flacka tak. Entrén var uppglasad och belägen mot nordväst. Karaktäristiskt för byggnaden

är den liggande volymen, fönsterbanden och det sandade gula teglet från Överklintens bruk.

I boken Arkitektur i förändring förefaller Clas Caldenby kunna se en strävan hos A4 mot tätt lågt för att ge miljön en viss inåtvänd intensitet kring landskapsparken, som en nordlig utgåva av den frodiga universitetsparken i Århus med sina funktionalistiskt präglade byggnader. Denna var i sin tur inspirerad av de amerikanska campusuniversitetens hus i park.

Universitetshusen kring parkrummet utgår från en tvåvåningsskala men särskiljer sig från varandra i storlek. De skapas utifrån samma strukturella princip bestående av en upprepad struktur med ljusgårdar kringbyggda med ca 12,4 m djupa byggnadsskepp.

Samhällsvetenskapsbyggnaden består av fyra kringbyggda gårdar och en avvikande huskropp med en överbyggd gård med cirkulär volym. Här hittas bibliotek och föreläsningssalar. Förvaltningshuset utgår från samma princip men har frångått strukturen i två avseenden: skeppet västerut är djupare av programmatiska skäl och skeppet söderut, som i originalritningar beskrivs som en möjlig utbyggnad, har utgått och lämnat en öppen sida mot söder, vilket medför en annan relation mot staden och lasaretten.

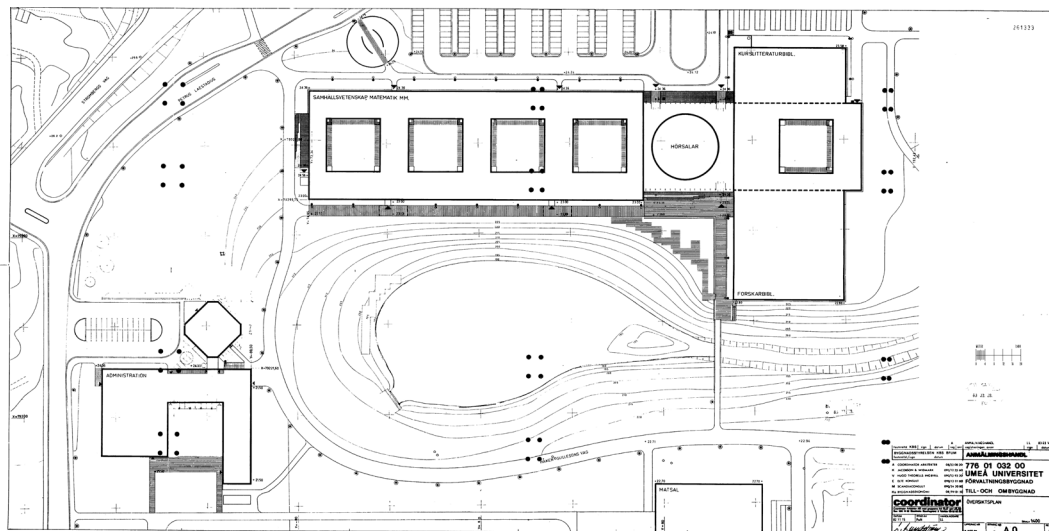
Anders Thalberg, medarbetare på Coordinator i ett senare skede men bärandes kontorets arkitektoniska

hållning beskriver arkitekturen som:

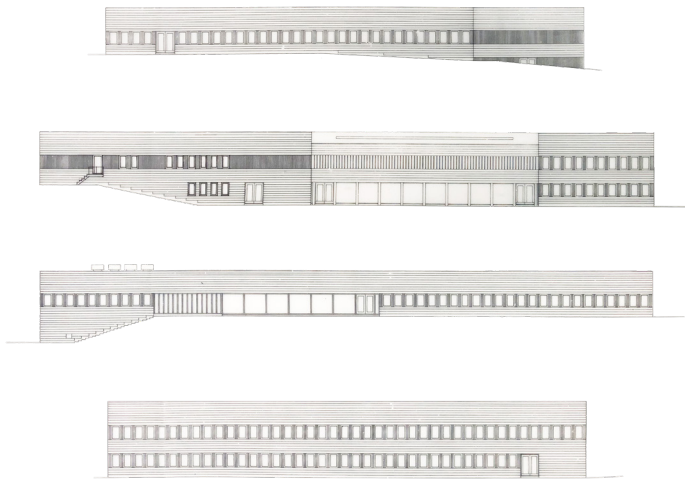
”Det radikal enkla”, “en arkitektur som är som vatten, avklarnat.”

De avskalade ursprungsritningarna visar på denna strävan, men speglar också Byggnadsstyrelsens tydliga filosofi. Bengt Svensson, medarbetare på Coordinator under 1990-talet, beskriver Byggnadsstyrelsens ambitioner att bygga generella byggnader:

“Byggnadsstyrelsen upptäckte att de hade en väldig massa byggnader från olika tidsåldrar. Och så upptäckte man att det som en byggnad ritades för, det var ju inte beständigt, utan helt plötsligt så blir det en annan funktion. Och då upptäckte man ju att om det var ingjutna kanaler för ventilation och elektricitet och allt det där så var det ju väldigt jobbigt att göra om i lokalen. Därför utvecklades då den här teorin att man skulle bygga generella byggnader, uttänkta efter ett måttssystem, och tillräckligt höga för att det skulle fungera för olika verksamheter. Placera stommen på ett sånt sätt att den inte stod i vägen oerhört mycket. Det var ganska stora spännvidden som man kunde utveckla. De styrde ju väldigt mycket hur de ville att man skulle bygga ytterväggar. Så det skulle vara gjutna ytterväggar med hål i mur. Det var en bestämd yttervägg som ingick i det generella mönstret. Sen kommer fönstersättningen därifrån också, att den är

Planens strukturella tänk. Situationsplan 1982 när “tornet” blir till.

“Det radikalt enkla”: Bygglövsritningar 1967.

placerad med tanke på vilka användningsområden. Nästa del var hur man gör installationerna. Det kan man ju se i alla de här byggnaderna, att de finns ju alltid tillgängliga. Både elen och VVS-en. Och det första som vi ritade då, vi ritade Garnisonen i Stockholm. Och det var ju liksom en del i att utveckla den här filosofin, som vi kallade bygglådan.”

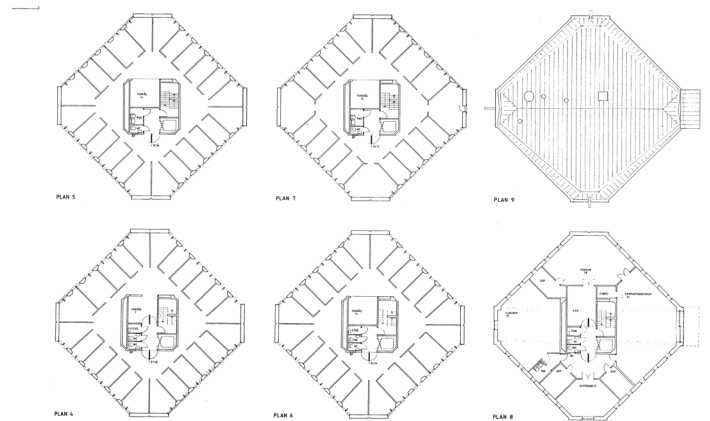
Svensson beskriver här Byggnadsstyrelsens strukturfilosofi som tydligt kommer till uttryck i Förvaltningshuset med fönsterbanden som synliggör de generella kontorsrummen.

1983 - Tornet

Nu uppförs Tornet, även det ritat av Lundström. Systemhandlingens allmänbeskrivning från 1982 bifogad bygglövsansökan, ger en bild av den eftersträlvade karaktären. Viljan till reslighet och kompositionen med sockel, kropp och krön framgår, likaså strävan efter ett uttryck för relationen mellan en tyngre murad och en lättare uppglasad materialitet:

“Tillbyggnadens fasader bör i material och färg överensstämma med befintliga byggnader. De avsteg som gjorts i frågan om höjd och orientering bör inte ytterligare betonas genom avvikelser i material.

Fasaden föreslås således i gul sandat tegel med genomförd “storskiiftsindelning”, utfackningar i fönsterband av brännlackerad alplåt respektive emaljerad stålplåt. Fönster ytterbågar likaså brännlackerad alplåt.

“Tornet” Bygglövsritningar 1982

Fasad i plan 2 och 7 ges genom avvikande detaljutformning karaktär av sockel respektive krön. I den slutna krönvåningen liksom i gavlarna betonas en tung murverkan genom kontrast mot sparsamma glasade öppningar och slitsar med färggnistrande keramik”. Keramiken i slitsarna kom att byggas av samma tegel och inte med avvikande färggnister såsom vi ser i detaljbilder idag.”

Interiören beskrivs i samma dokument:

“I första hand kommer upplevelsens av tillbyggnadens interiör att bestämmas av den koncentrerade dubbelsymmetriska planformen med sina små mått och pelarfria bjälklagsspänn, mellan det bärande ytterskalet och den slutna innerkärnan.

För att trots små fönsteröppningar ge mesta möjliga dagsljus och kontakt utåt har ytterväggarna utformats med snedställda vitmålade fönsternischer som också bidrar till att visuellt bredda fönstren. Kärnas utvändiga väggytor bör ha samma färg och textur i alla våningar, dessutom en viss tyngd och materialverkan, då det med tanke på slitage vore bra att slippa puts föreslås en laserad betongyta gjuten mot stålform.”

Tornet uppförs i fem våningar ovan mark mot gata och sex mot parkrummet. Utmärkande är den i princip kvadratiske planformen och kubiska volymen med sina fasade hörn. Av ritningar i Byggnadsstyrelsens arkiv framkommer både att olika tillbyggnader till Förvaltningshuset prövades redan under slutet av 1970-talet och att den kvadratiske

“Tornet” sett från entrénivå på plan 03.

planformen föregår placeringen. Till att börja med planerades tillbyggnaden på gården mot söder.

Våningshöjden bidrar till en viss vertikalitet i relation till Förvaltningshuset. Fasaderna är klädda med samma sandade gula tegel som på Förvaltningshuset. Även fönsterbanden återkommer men med åtskiljande plåtar och pelare mellan fönstren. En viss grad av slutenhet präglar byggnaden genom de fasade fönsterfria hörnen och krönet med sina mindre fönstergluggar.

1996 - Påbyggnad

1996 sker en omfattande påbyggnad på 1967-års byggnad som förändrar dess dominerande karaktär. Det ursprungliga takkrönet bildar bröstningshöjd för det tillagda uppglasade planet.

Påbyggnadens arkitektur utgår från en repetitiv och generell fönsterindelning med en lättare materialitet av trä och glas. Det nya taket utformas med utkragad takfot med bemålade dekorativt utformade taksparrar medan taket är klätt med bandplåt. Flera hus på campus förefaller ha byggts på samtidigt då samma takfot återfinns på andra byggnader. Härmed

“Tornet” sett från entrénivå på plan 02, med den karaktäristiska balkongen från rektorns kontor, och skärmtaket som markerar Universitetsledningens sammanträdesrum överblickande campus.

höjs alla byggnader runt det centrala parkrummet med en våning.

Förvaltningshuset genomgår ytterligare andra tillägg under perioden. Ett burspråk tillkommer ovan byggnadens entré mot parken och bekläs med skivor. Troligen är det i samband med 1996-års ombyggnad som även solavskärmning tillkommer på Förvaltningshuset. Solavskärmningen består av metallkonsoler med horisontella lameller framför fönsterbanden.

Det är sannolikt även nu som ett plåtarbete genomförs kring alla fönsteröppningar på Förvaltningshuset. Tidigare gestaltade som skarpskurna ur tegelmuren förändras nu alla omfattningar genom plåtbeklädnader, troligen föranledda av frostsador i teglet kring fönstren. Plåtbeklädnaderna återfinns även i Samhällsvetenskapshusets fasader, som med liknande ursprungsdetaljer troligen lidit av samma problematik.

Vi betraktar dessa fasadbearbetningar som ett förkläde till ursprungsarkitekturen som idag

67's byggnad med 90-tals påbyggnad och burspråk samt solskyddslameller. Till höger, 90-tals tillbyggt panoramahiss samt gradängtrappa från 2007.

Entrétillbyggnad från 1999, utökad länk och tillkommande skärmtak mot stadens sida.

Entrétillbyggnad från 1999, utökad länk och tillkommande vindfång mot parkens sida.

upplevs vara dold. Den låga skalan och strikta enkelheten som präglade byggnaden har förskjutits mot dels en högre skala som förändrat relationen mellan Förvaltningshuset och Tornet, dels en ökad detaljrikedom som förvisso förtagit den ursprungliga stramheten men bidragit med en ny tydligt avläsbar årsring.

1999 sker en omfattande ombyggnad av länken och en ny pilformad panoramahiss utförs som en tillbyggnad i glas på Tornets södra gaveln. Troligen är det i samband med denna ombyggnad som delar av Tornets krön återställs. Arbetet föränleds förmodligen av frostskaade stenar. Det finns visuella skillnader i de återställda tegelytorna på krönet.

2003 Tillkommer en mindre utbyggnad mot gården i 1967-års byggnad som utökar caféets yta invändigt.

2007 – Gradängtrappan

Nu tillkommer den utvändiga gradängtrappan mot parkrummet som vi ser idag mellan Förvaltningshuset och Tornet. Ett återkommande fokusområde i byggnaden har varit entrén som under åren har förändrat skepnad och kompletterats vid diverse tillfällen.

Tornets reception och mötesrum låg i plan 03 med entré från gatuplan mot staden medan entrén mot universitetet låg i sutturängplanet, plan 02. Byggnaderna ansågs skymma den dåvarande glaslänken mellan husen, och entrén uppfattades som otydlig. Det eftersträvades att synliggöra entrén till administrationsbyggnaderna i syfte att underlätta kommunikationen mellan studenter, personal och universitetsledningen och att förtydliga mötesplatsen för alla vid universitetet.

Bygglovshandlingen beskriver ambitionen såhär: "Genom att tillföra en generös trappa och utföra denna i samklang med Universitetets gestalt skapas

Vy från Universitetsvägen. Administrationsbyggnaden från 67 i förgrunden, påbyggnad med en våning och ett utstickande fläkrum på taket. "Tornet" från 83 i bakgrunden och dess tillbyggda hiss från 99.

en naturlig koppling till entrébyggnaden. Trappen "tar tag i" Universitetsparken och är delvis gräsarmerad tillsammans med omgivande markbearbetning. Den viktiga mötesplatsen på plan 03 ges en tydlig entré och koppling mellan Universitetsbyggnaden och staden."

2025 - Nuläge

Tornets ursprungliga karaktär från 1983 är huvudsakligen välbehållen. Åtgärderna i fasad har strävat efter att återställa snarare än lägga till. Åtgärderna interiört har handlat om sanering av golv och inredningsåtgärder som verkar fortsatt följa den ursprungliga karaktären. Det har dock skett väsentliga förändringar i gavlarna mot norr och söder såsom en igenbyggd öppning mot norr och den tillagda pilformade hissvolymen mot söder med tillkommande muröppningar vid varje hissfront i alla våningar och den glasade hisstoppen som höjer sig över taket och bryter krönets distinkta takfot och

förändrar byggnadens siluett.

Den tillagda hissen innebar att volymen förlorade sin ursprungliga karaktär, medförde en utökad inre korridorsyta och en mindre optimerad planlösning. Den tydliga ambitionen till likvärdiga hörn, där enbart det snedställda skärmtaket ovan sammanträdesrummets öppning tilläts framträda ovan takkrönet och accentuera dess symboliska vikt, har gått förlorad. Att utgå från den ursprungliga hissens placering i en framtida omvandling skulle möjliggöra en återställning av planeffektiviteten. En demontering av den sekundära exteriöra hissen skulle möjliggöra en återställningen av den vackra södra gaveln med det cirkulära öppningsmotivet och återge byggnaden dess integritet.

Karaktären i 1967-års byggnad är väsentligt förändrad då byggnaden har fått en tidstypisk

Mindre tillbyggnad från 2003 mot gården.

påbyggnad som vittnar om 1990-talets formspråk. Att återkalla denna ändring är inte aktuellt och vi behöver utgå från den förändrade byggnadskroppen. Man kan dock ifrågasätta de påbyggnader som ursprungsfasaderna har fått, liksom diverse länkar och anslutningar som bidragit till en spretighet som strider mot de ursprungliga volymernas enkelhet. Några tidigare åtgärder går att förenkla genom tillämpning av andra tekniska lösningar ägnade att återställa ursprungskaraktären.

Väsentligt förändrad är även länken mellan husen som har vuxit till sig i flera omgångar och där en viss redundans av vindfång och skärmtak förekommer. Trots sin generösa uppglasning har genomsikten och kontakten med parken vid länken gått förlorad genom den djupare kroppen mellan husen. Idag verkar inte det rummet ha en tydlig användning och dess funktion bör förtydligas i framtida förslag. Kvar finns en del av den ursprungliga markbearbetningen som avsågs skapa

en torgliknande karaktär vid entrén genom länken. Omhändertagande av markytor kan hjälpa till att skapa förbättrade relationer mellan byggnaderna mot stadens sida i framtida förslag. Övriga länkar och adderade mindre kroppar kan med fördel få en mer sammanhållen karaktär i samband med en ombyggnation.

Byggnadernas ursprungliga generalitet är en stor fördel när man funderar på att byta byggnadsfunktionen. Förutsättningar finns för att förtydliga byggnadens karaktär i samband med den omvandlingen.

Taktilitet- detaljering

Här avser vi graden av utförlighet ifråga om bearbetning av material. Detaljeringen bidrar till karaktären såtillvida att den innebär att det visuella intresset för byggnaden ökar med möjligheten att vila blicken på byggnadens olika delar. I fallet Förvaltningshuset och Tornet samt majoriteten av byggnaderna på campus så är det bearbetningen av fasaderna som bidrar till detaljeringen.

Detaljering i byggnaderna utgår från samma material, det gula teglet från Överklintens tegelbruk, Robertfors. Tornets tegel fick dock en sandad yta som bidrar till ett något grövre uttryck. Tegelbruket stod för leveranserna av allt tegel till Umeå universitetets byggnader fram till dess avveckling 1992 (Källa: A-hus förvaltare).

Materialvalet bidrar till fasadernas taktilitet. Teglet bildar en skrovlig yta som både kan upplevas med händerna och genom ögat.

Förvaltningshuset från 1967

Fasaden i ursprungsbyggnaden är murad med genomförd "storskiptsindelning". Var tredje skikt kragas ut och bidrar till en mönsterverkan, och en skuggning av horisontella linjer upplevda på avstånd.

Fönstersättningen är regelbunden och bildar ett visuellt band genom att utfackningar mellan fönstren byggs med stående tegelstenar som avviker från det övriga murverket.

Olika tidslager är avläsbara på fasaderna, dels ursprungsfasaderna, dels 1990-talets lager. Påbyggnaden från 1996 har precis som de ursprungliga fönstren en generell indelning med en rytm av breda och smala glaspartier placerade i djupa fasadnischer beklädda med målade träskivor. Ett bearbetat takkrön där klassiska element går att avläsas i abstraherad form, bildar utkragande och ventilerad takfotsdetalj. Påbyggda solskyddslameller och plåtinklädnader i alla fönsteröppningar täcker för de ursprungliga fasaddetaljerna kring fönstren.

Interiört finns några icke bärande invändiga tegelmurar kvar. Dessa har samma detaljering

av teglet som exteriören. Vissa av de invändiga väggarna har dock rivits för att skapa andra rumsindelningar, eller målats vita vilka förändrat interiörens karaktär. Det är intressant hur tegelmurarna förhåller sig till den bärande konstruktionen av betong. Tegelväggen bildar nisch kring de bärande betongpelarna istället för ansluta till dem. Härigenom definieras pelaren som framträdande ur väggens bakgrund och förtydligar dess funktion.

De bärande tegelväggarna som tidigare har tillhört exteriörer och som har byggts in genom på- och tillbyggnader är fortsatt spårbara i rummen då dessa har lämnats synliga vid anslutningar. Spiraltrapporna är findetaljerade och gediget utförda. I originalbyggnaden avslutades dessa mot tak med en cirkulär lanternin som definierades av en platsgjuten bröstning. Detta har möjliggjort för en vacker förlängning av trappan när man har byggt på med en våning.

Tornet från 1983

Arkitektens egna beskrivning av Tornets detaljering:

"Fasaden föreslås således i gul sandat tegel med genomförd "storskiptsindelning", utfackningar i fönsterband av brännlackerad alplåt respektive emaljrad stålplåt. Fönster ytterbågar likaså brännlackerad alplåt."

Fasad i plan 2 och 7 ges genom avvikande detaljutformning karaktär av sockel respektive krön. I den slutna krönvåningen liksom i gavlarna betonas en tung murverkan genom kontrast mot sparsamma glasade öppningar och slitsar med färggnistrande keramik.

Keramik i slitsarna kom att byggas utav samma tegel och inte med avvikande färggnister såsom vi ser i detaljbilder idag."

Tornet uppvisar således exteriört i princip samma detaljering som Förvaltningshuset genom murförbandet. Gavlarnas slitsar bidrar med variation

Ursprungsdetaljering för fönster finns det på några fasader på campus. I bilden ovan ser vi gaveln på Samhällsvetenskapshuset där man ser renskurna fönsteröppningar i muren. Övriga fönster i både Förvaltningshuset och Samhällsvetenskapshuset är idag beklädda med plåtomfattningar.

Förvaltningshusets hörn med den tillbyggda gradängen vid entrén mot parken..

Förlängd spiraltrappa mellan plan 03 och 04 i samband med påbyggnad.

Förlängd spiraltrappa mellan plan 03 och 04 i samband med påbyggnad.

Platsgjuten originals spiraltrappa i förvaltningshuset på plan 01.

Övergångsdetalj mellan ursprungstrappa i platsgjuten betong, och förlängd trappa med prefabricerad lösning.

Fasetterad betongpelare.

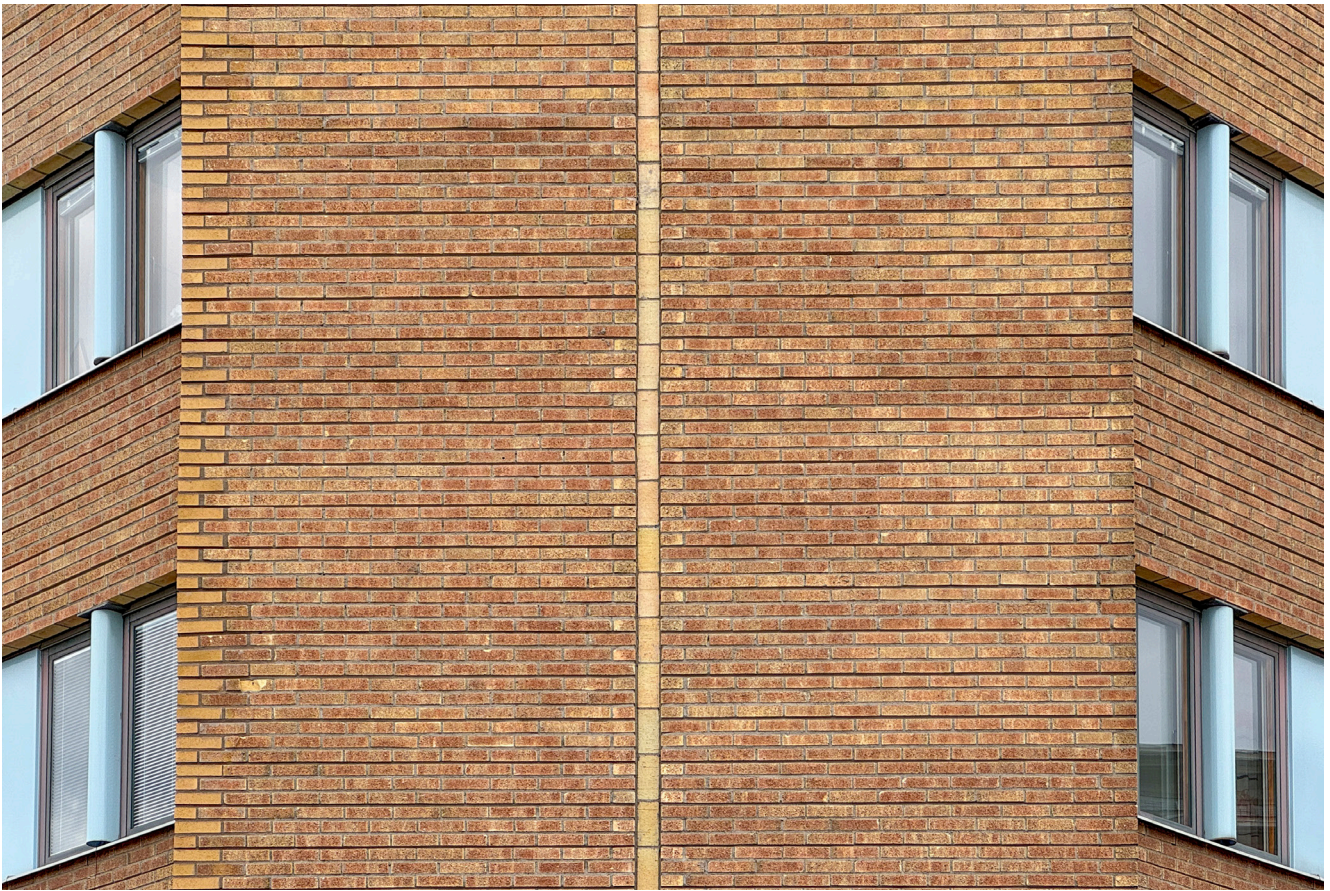
Fasetterad betongpelare.

Ursprunglig tegelvägg från 1967 i det tillbyggda våningsplanet.

Den ursprungliga tegelväggen från 1967 i det tillbyggda entrérummet i länken.

Tornet. Slitsmotiv i gavel.

Tornet. Särskild tegeldetalj i gavelhörn i sockelhöjd på plan 02 mot park där man "syr" ihop murverket med sågade stenar vartannat skikt.

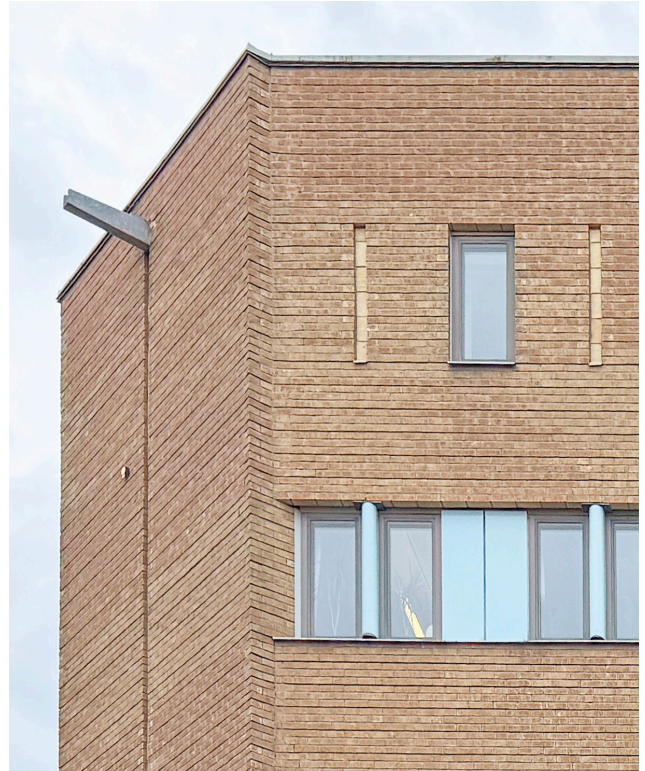
Tornet. Utvändiga plåtbeklädnader och detaljer av emaljerad stålplåt kompletterar fönsterbanden med plana kassetter och böjda inklädnader. Fönsterpartier är treglasfönster med kopplade bågar, insidan av bågen är i massivt trä, utsida i bränd aluminium med en kulör som liknar patinerad koppar.

Tornet. Fönsterbandsdetalj. Överliggaren är utformad som skuren ur tegelmuren. Mellan fönstren finns dekorativa detaljer som påminner om mindre pelare med kapital framtagna av emaljerad stålplåt i en ljusblå kulör.

Tornets sockel är utformad med tjockare ytterväggar och avvikande fönstersättning. Gradånguppbyggnad är ett senare tillägg. Se hur utformning av gavelns hörn förändras i vertikalen.

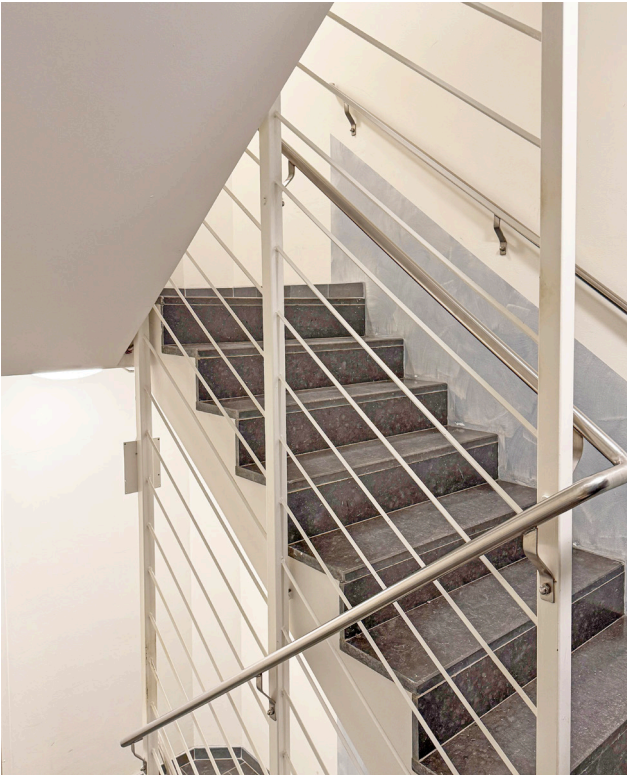

Övergången mellan tornets "kropp" och tornets "krön". Gavelfasadernas distinkta konturer genom välformade hörn och en dekorativ centrerad slits, i denna fasad sammanfallande med en skulptural vattenutkastare.

Takkronan är specialritad för huset i bockad mässingsplåt. Idag är lampan placerad i förrummet till sammanträdersrummet.

Tornets trappa.

Tornets ursprungshiss.

Mellan kontoren och den snedställda kärnan i tornet skapas rum som används bland annat som pausrum. Geometriska golvmotiv och trälistor på taket dekorerar rummen.

Invändiga partier med avrundade profiler påminner om Tornets fasaddetaljering med avrundade pelare i fönsterband.

Arkitektonisk integritet och upplevelsevärden

Förvaltningshuset och Tornet utgör delar av en gestaltad helhetsmiljö som från 1960-talets början utvecklats etappvis med utgångspunkt i en övergripande idé. Denna sattes från början ramarna för både områdets planering och byggnadernas karaktär genom valet av tegel som fasadmateriäl. Området som helhet uppvisar arkitektonisk integritet. Med arkitektonisk integritet avses här en konsekvens, koherens och konsistens som kan identifieras genom en analys av byggnadernas gestaltning.

Nämnda byggnader är båda tidstypiska representanter för sina respektive tidsperioder. De är båda också medvetet gestaltade, ger uttryck för tydliga arkitektoniska idéer och kan sägas äga arkitektonisk integritet, särskilt Tornet, medan Förvaltningshuset genom sin karaktäriserande påbyggnad fått sin kraftigt påverkad. Det är vår uppfattning att Tornet utgör en arkitektoniskt spännande byggnad med hög integritet.

Tornets volym är elementär men tillspetsad genom sin tredelning (sockel, kropp och krön) och sina fasade hörn med de vertikala slitsarna. Volymen är samlad med sin kubiska volym, enkla, raka taklinje och förhållandevis slutna med sina i princip fönsterlösa gavelfasader och krönet med sin tydliga murverkan.

Byggnaden är dubbelsymmetrisk med fyra likvärdiga fasader och fyra gavlar. Det finns en viss vertikalitet i förhållande till övriga byggnader på campus vilken dock försvagades genom 1990-talets påbyggnader.

Den relativa höjdverkan och placeringen i fonden av parkrummet och dammen gör Tornet till en tydlig accent på campus som antyder en offentlig funktion. Gavelfasaden mot parkrummet understryker upplevelsen av byggnadens avvikande ändamål i förhållande till övriga byggnader.

Likt övriga gavelfasader på byggnaden har den sin slitsade tegelfasad men också en fransk balkong och i höjd med byggnadens krön sitt stora fönster med utkragat tak. Gavelns fönster- och takmotiv bidrar till intresse och rent formmässigt till variation och ett brott mot det övergripande mönstret av likvärdiga fasader, inte enbart på Tornet utan på campus som helhet.

De fyra fasade gavlarna är i sig väldefinierade med sin slutenhet och taktilitet, sin skivverkan och distinkta kontur. Likvärdigheten fasaderna emellan framkommer av de återkommande fönsterbanden. Dessa relaterar till Förvaltningshusets dito men har en högre detaljeringsgrad genom inslagen av plåtkassetter och rundade former som refererar till äldre tiders kolonnetter.

Fasadernas detaljering bidrar till en hög känsla av taktilitet. Tegelförbandet med sina utkragade skift bidrar till en skuggning som skapar en linjeverkan vilken framhäver horisontaliteten hos Förvaltningshuset och Samhällsvetarhuset men bidrar med balans hos Tornet. Fasadmaterialet relaterar Tornet och Förvaltningshuset till övriga campusbyggnader och har en sammanhållande effekt och medför tillsammans med ursprungsvolymernas vilande utbredning, att campus upplevs som en sammanhängande gestaltad helhet.

Tornet har få årsringar och inslag som förvirrar upplevelsen av en komplett helhet, med ett undantag. Den pilformade sekundära glashissen som sticker upp ovanför den stringenta taklinjen rubbar volymens jämnvikt och upplevelsen av koherens hos byggnaden. Hissen konkurrerar visuellt med det utskjutande taket över fönstret på gaveln mot parkrummet, den tidigare enda accenten som bröt taklinjen. Också de flertalet glasutbyggnader som uppförts för att förbättra entréförhållandena till Förvaltningshuset och Tornet förvirrar upplevelsen av Tornets sammanhållna volym.

Byggnaden har flera interiöra kvaliteter som medför goda rumsupplevelser. Den centrala vridna kärnan i förhållande till skalet skapar varierade ytor och de begränsade rumsdjupen goda ljusförhållanden. Emellertid, den sekundära hissen har påverkat det ursprungliga rörelsemönstret och försvårat ett effektivt nyttjande av våningsplanen.

Avvägningar

Målsättningen att prioritera befintliga värden och skapa nya värden har inneburit flera avvägningar, mellan upplevelsevärden, kulturhistoriska värden och programmet för nya funktioner. För Tornets del innebär detta att den senast tillkomna årsringen från 1990-talet, den pilformade glasade hissen, föreslås tas bort till förmån för en renodling av byggnadens arkitektoniska integritet och för att möjliggöra en påbyggnad.

Hissen har vissa kulturhistoriska värden men i förhållande till andra, inte minst upplevelsevärdet av ett mer renodlat postmodernt uttryck med dubbelsymmetri och berättande detaljer, så bedömer vi att hissen är försumbar. Den har förvisso ett kunskapspotential men detta är relaterat till byggnadens funktionalitet snarare än de värdebärande berättelser som bidrar till förståelse för universitetets och campus tillblivelse och utveckling.

Andra avvägningar berör den glasade länken mellan Tornet och Förvaltningshuset som tillkommit i omgångar för att förbättra byggnadernas entréförhållanden. En gång var länkens inglasning relevant då förvaltningsfunktionerna sträckte sig över båda byggnaderna och det fanns ett behov av rörelse av personal mellan husen. Rummet har dock en problematisk skala och klimat som genomgående entré. Flera mindre vindfång har tillkommit och skapat en tillvuxen midja mellan husen som vi upplever som inkräktande och försvagande för båda husens karaktär.

Länken skapar idag torrskodda kopplingar i tre nivåer. När vi introducerar en bostadsfunktion i Tornet uppstår andra behov i samband med bostadsfunktionen. Närmiljön ska kunna erbjuda uteplats för de boende och tydliga entréer till bostadshuset.

Förslaget innebär en ombyggnad av länken som beaktar fördelarna med de invändiga kopplingarna mellan husen. Detta görs genom att behålla dessa i plan 01 och 03, via suterrängplanen och genom att glasa in den befintliga överhängda bron över plan 02. Ombyggnaden skapar samtidigt ett skyddat exteriört entrérum på plan 02 under det stora taket genom att demontera glasfasaderna och vindfången. Här kan vistelseytor för de boende skapas, samtidigt

som öppningen ger fri rörelse mellan husen. Denna rörelse påminner om den fria passagen som fanns innan Tornet och kopplar samman nivåerna mellan gata och park via en utomhustrappa.

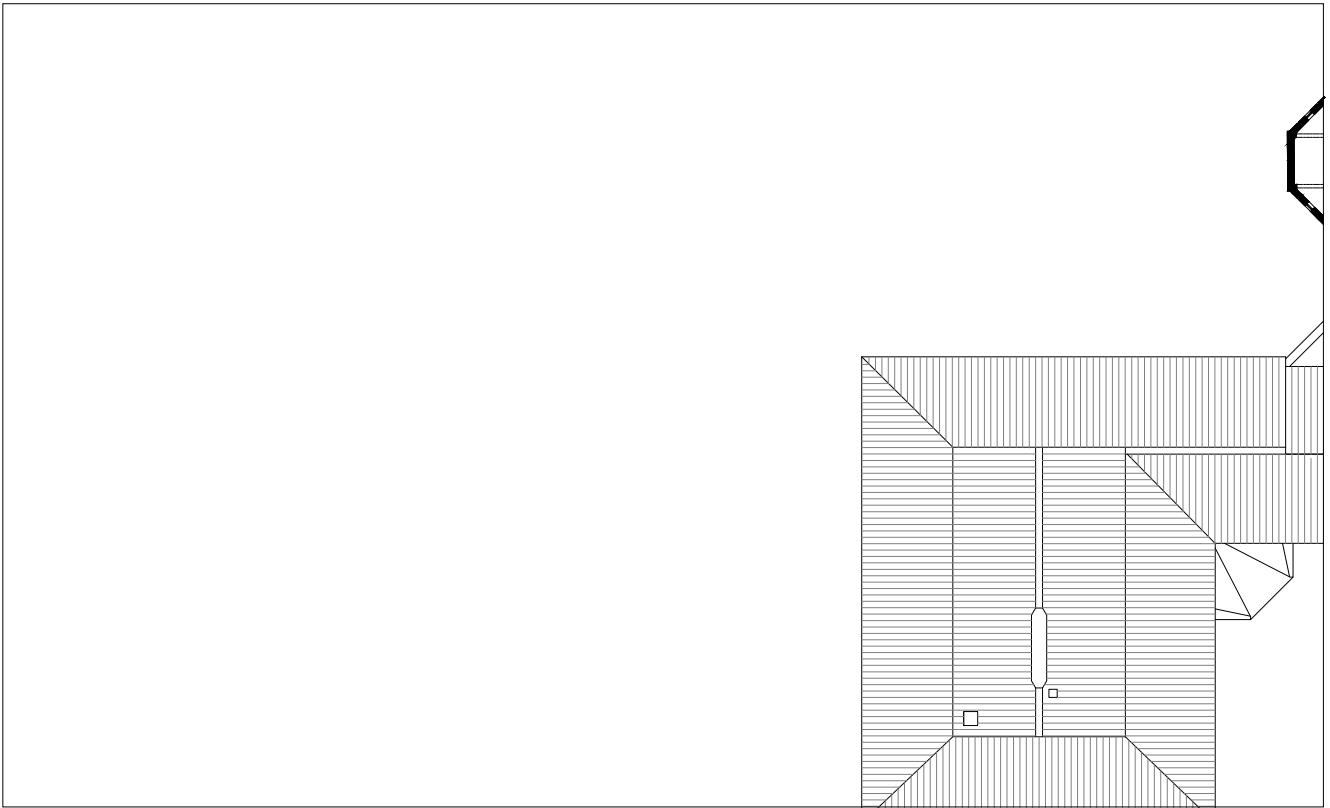
Länkens tak och rumslighet får en uppdaterad funktion samtidigt som det skapas en renodlad relation till byggnadernas arkitektoniska uttryck, vars elementära volymer åter definieras och synliggörs i mötet med marken.

Fasadens utformning med horisontella fönsterband innebär att en särskild strategi krävs för att uppfylla brandskyddskraven när nya lägenhetsskiljande väggar ansluter mot fasad med fönsteröppningar. Detta medför en direkt påverkan på den befintliga fasadens utformningen och en avvägning mellan funktionella krav och befintliga estetiska värden.

Avvägningen har handlat om att finna en detaljering som uppfyller brandskyddskraven utan att förvanska den ursprungliga gestaltningen. Två huvudsakliga alternativ har övervägts: antingen en ny utformad utkragande kassett som monteras utanpå fasaden för att tillgodose kraven, eller ett mer diskret ingrepp där en befintlig fönsteröppning anpassas. Det senare alternativet innebär i huvudsak att en öppningsbar ruta ersätts med fastruta samt att normalt glas byts mot brandskyddsglas. Detta alternativ föreslås i projektet.

Parallellt har en avvägning gjorts för att hitta rätt ton i byggnadens kompletteringar, med hänsyn till en framtida koherens i helheten. Detta omfattar både återställning av fasadpartier efter ombyggnaden av hisstillbyggnaden i gaveln, transformationen av länken med påverkan på fasaden i tre plan, samt den föreslagna påbyggnaden. I dessa ingrepp har Tornets framtida arkitektoniska integritet prioriterats, samtidigt som en nyanserad avläsbarhet av olika tidslager har beaktats genom materialval som tegelsort, format och murverkan, plåtbeklädnader, fönsterprofiler och en detaljerad utformning som är följsam mot ursprungsarkitekturen men samtidigt nyanserad.

Förhållningssättet illustrerar hur arkitektens omvandling innebär en omgestaltning, där arkitektonisk integritet och koherens bör ges större vikt i diskussioner om omvandlingar av befintliga byggnader.

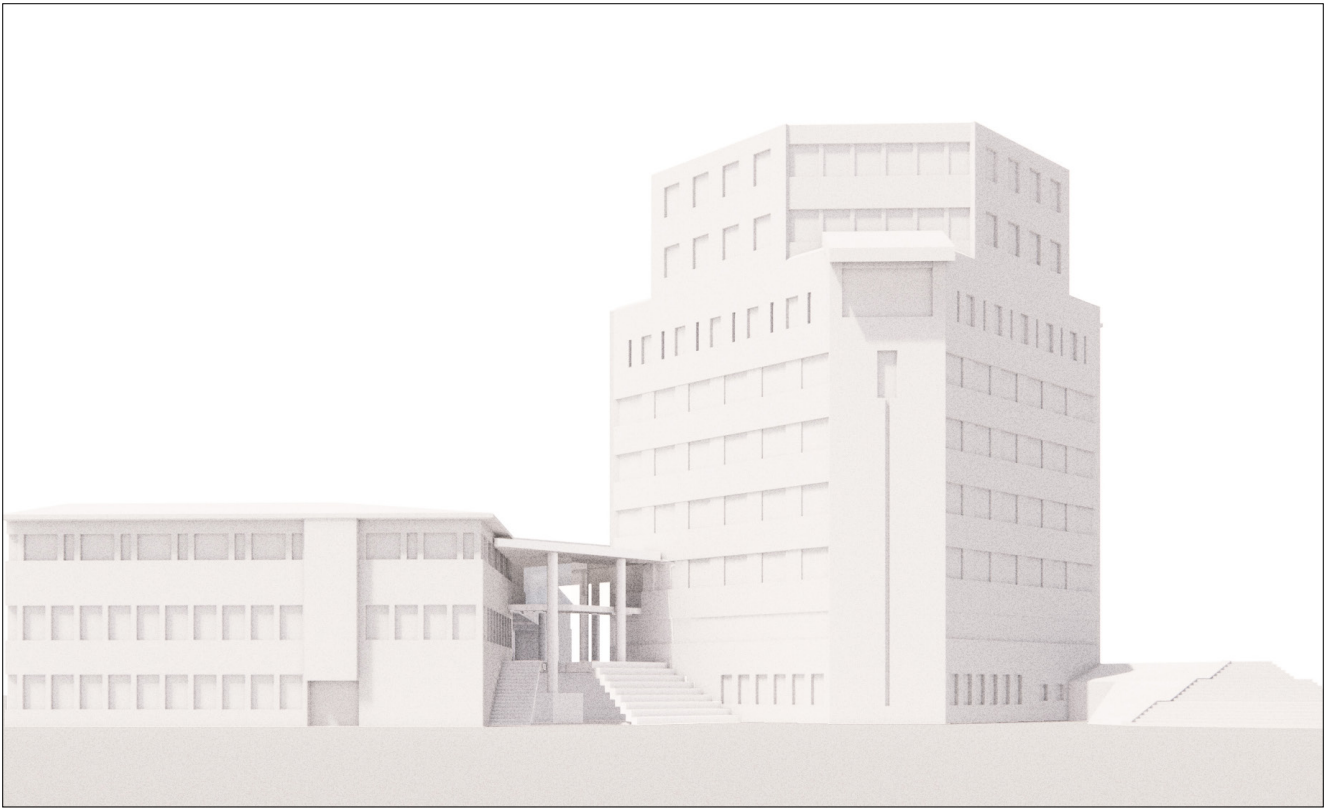
Avfärdad skiss med påbyggnad med vedertagen indragen volym.

Ett alternativ med påbyggnad indragen från alla fasader – ett vedertaget förhållningssätt för att underordna ett tillägg – har testats men avfärdats efter en bedömning av byggnadens försvagade framtida siluett, samspelet med det befintliga utkragande takmotivet, samt konstruktiva och funktionella utmaningar. I stället har påbyggnadens gestaltning utformats i kontinuitet med den befintliga arkitekturen och konstruktiva principer, som en förlängning av tornets krön – en arkitektonisk tolkning av Tornet som helvolym när det blir två våningar högre. Bedömningen om våningsantal för påbyggnaden är en avvägning mellan konstruktiva förutsättningar, brandskyddsaspekter som max. höjd för utrymning via fasad, samt påverkan på byggnadens volym, alltså mellan funktionella, konstruktiva och estetiska värden. Principiellt återställs i viss mening också relationen mellan Förvaltningshuset och Tornet.

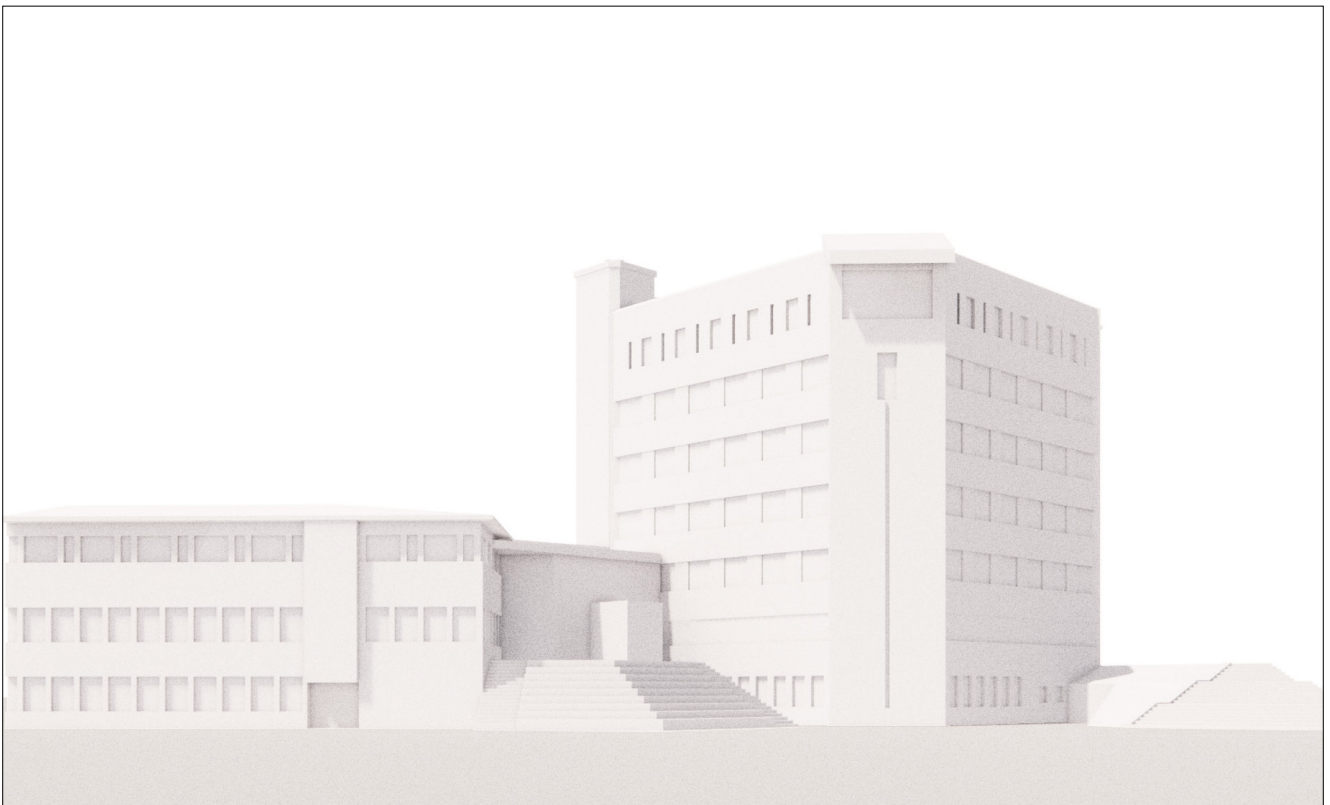
Tornets långfasader förlängs uppåt i två plan med murverk och fönstersättning enligt principen "hål i mur", i kontinuitet med det existerande krönets uttryck. De befintliga gavlarnas täta murverk och särart, med specifika motiv, behandlas annorlunda för att bevara deras framträdande tyngd i den

framtida gestaltningen. Påbyggnadens fasader är tillbakadragna och av lättare karaktär för att skapa en kontrasterande lätthet mot de tyngre gavlarna samtidigt som vi begränsar tillkommande laster.

Avvägningar utifrån identifierade värdebärande begrepp i projektet, avseende närmiljö, användning, rum samband, dagsljus, konstruktion och gestaltning, redovisas under respektive avsnitt

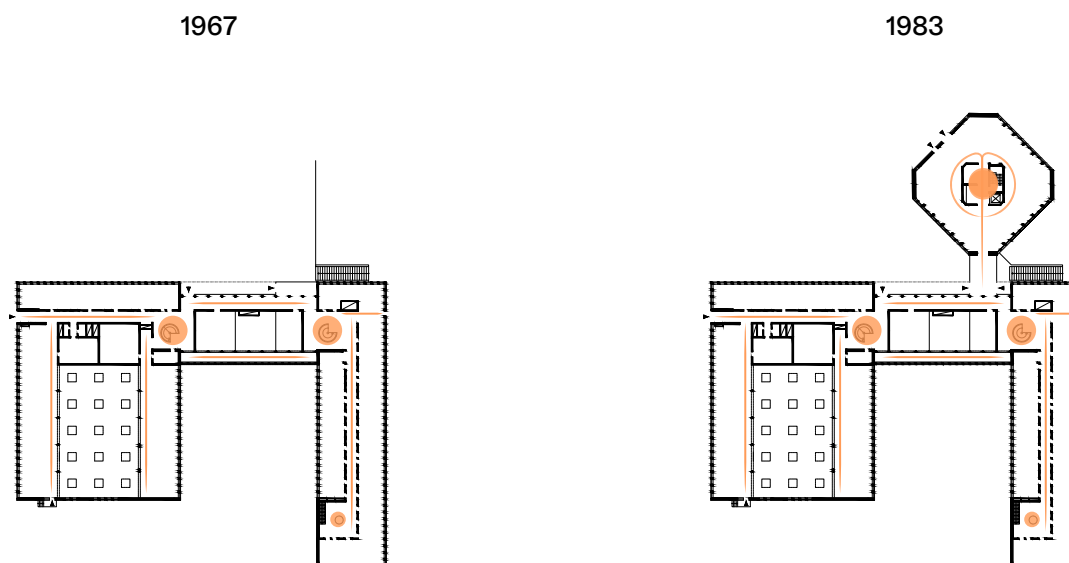

Förslag. Modellvy med skiss på utvald utformning, omarbetad länkbyggnad, demonterad tillbyggd hiss och påbyggnad gestaltad i kontinuitet med befintlig gestalt.

Befintlig byggnad. Modellvy

Rumsamband

Begreppet rumsamband beskriver de relationer som uppstår genom byggnadens rumsliga upplägg – hur planer, entréer, trapphus, rumsindelningar och öppningar formar flöden och samband. Under analysen studerade vi rumsamband utifrån två perspektiv: rörelse och grad av avskildhet.

Rörelse

1967 – Två noder

Den ursprungliga byggnaden organiserades i tre sammanhängande volymer kring en södervänd gård. I mötena mellan volymerna låg två trapphallar som fångade upp flöden från huvud- och sidoentréer och fördelade dessa vidare genom olika typer av korridorer.

Entrévolymens kommunikation löper längs fasaderna: mot norr som en långsträckt, öppen entréhall markerad av en pelarrad, och mot söder som en ljus korridor med inblick mot gården på andra våningen och ett utvidgat personalrum på första våningen. I östra vingen fungerar en rak korridor som ryggrad till kontorsrummen och avslutas i en sekundär trapphall. Denna traditionella arbetsrumsstruktur skapar flexibel gruppering och viss visuell kontakt.

I västra vingen fördubblas korridoren för att rymma en djup maskinhall, med kontorsrum placerade på endast ena sidan av respektive korridor.

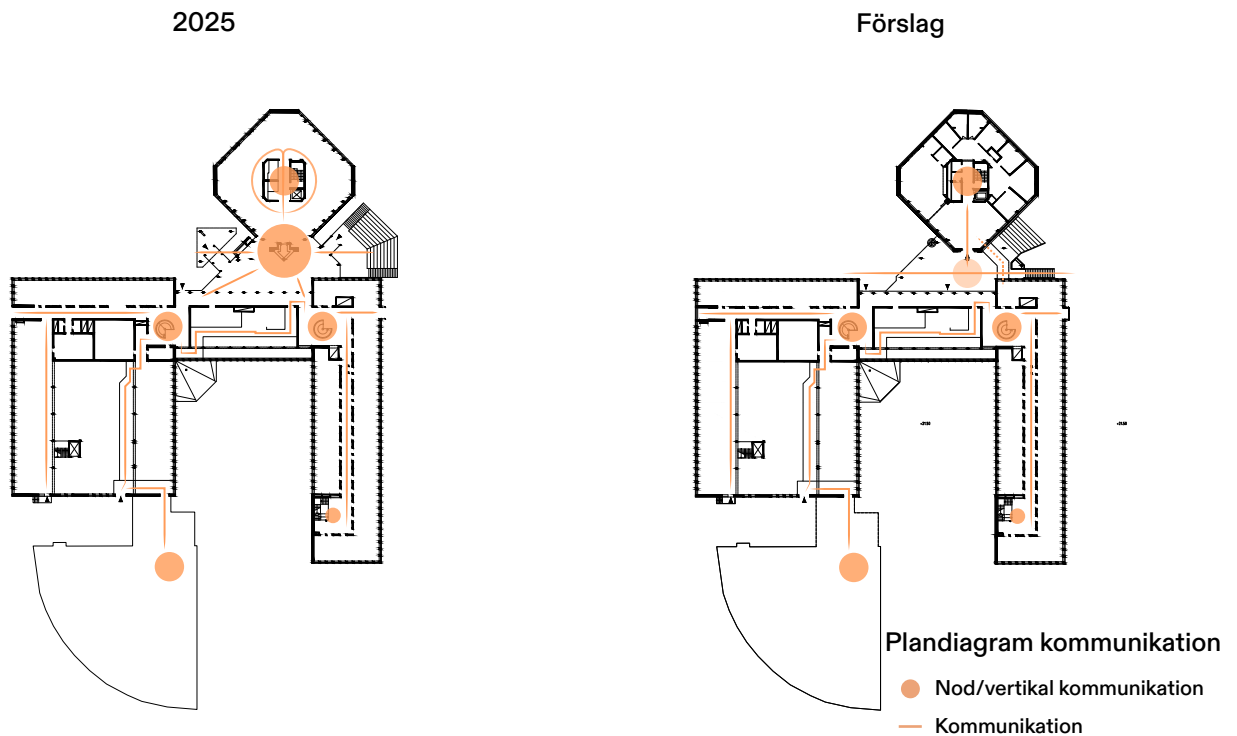
1983 – Tre noder

Tillbyggnaden, Tornet introducerade en ny rumsorganisation men knöts elegant till den befintliga strukturen. Eftersom de två tidigare trapphusen var likställda kunde ett tredje adderas och kopplas till en ny korridor typ. Alla kontorsrum placerades längs fasaderna runt en kärna med trapphus, våtutrymmen, schakt och förråd. Genom att vrida kärnan 45 grader skapades en varierad kommunikationsyta som också kunde användas för rast, möten och utställningar.

2025 – Förändrade samband

Sedan 1983 har flera om- och tillbyggnader förändrat rumsambanden i grunden. En stor omvandling skedde 1999 när den befintliga trekantiga entréhallen byggdes mellan de två husen. Centralt i den nya entréhallen sattes det en ny hiss som en komplettering av Tornets södra hörna, vilket ändrade på husets rumsliga logik och cirkulationens hierarki.

Till skillnad från 1983 års trapphus, är den nya hissen inte en likvärdig nod utan en ny huvudvertikalkommunikation samtidigt som den fördubblar

funktionen på Tornet. Vidare ändrade den nya hissen flödet vid varje våning genom att bryta den runda cirkulationen mot en central korridor med ett slags T-korsning. Borttagningen av södra hörnans kontorsutrymme har också orsakat en serieflyttning av kontorsväggar som behöver koppla an fasader mitt i fönsterpartier.

På södra sidan av västra vingen uppfördes senare Universitetsledningshuset, som nås torrskodd genom en ny koppling via en mindre volym i två våningar.

Förslag och framtida samband

Förslaget nya rumsamband på entréväningen återtar de tilltänkta rörelserna och sekvensen vid Tornets tillblivelse med anpassning till de nya funktionerna. Mellanrummet mellan Förvaltningshuset och forskarhuset blir en tydlig passage till parken och en direkt distribution till båda husens entréer. Den vertikala kommunikationen återfår sin tydliga plats mitt i huset.

Övriga planer behåller idén om rumsorganisation med ljusa utrymmen längsmed fasaden och mörkare funktionsrum mot kärnan. Kärnans ursprungsfunktion som kommunikationsyta förstärks med andra användningar med social potential som glasade tvättstugor för att gynna spontana möten.

Avskildhet

De rumssamband som har funnits i byggnaden illustreras på följande uppslag genom tidssnitt och plandiagram.

Plandiagrammen visar den rumsliga organisationen i planerna och hur den har utvecklats över tid.

Från ljusare till mörkare ton, redovisas den tilltänkta lokalanvändningens karaktär genom en gradient, från publikt - ljusare ton - till privat - mörkare ton, från utåtriktat till inåtvänt. Underordnade ytor såsom förråd och teknik redovisas i en neutral grå kulör. Detta ger en förståelse för rörelseytor och arbetsytor, och illustrerar en ordning i direkt relation till lokalanvändningen och hur den kan avgränsas för att definiera samband eller avskildhet.

Förklaringsruta för diagram:

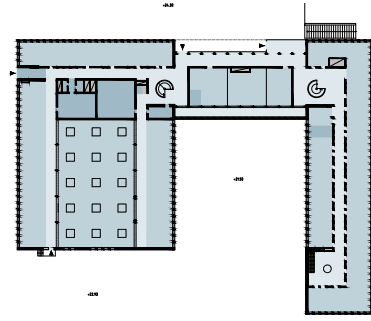
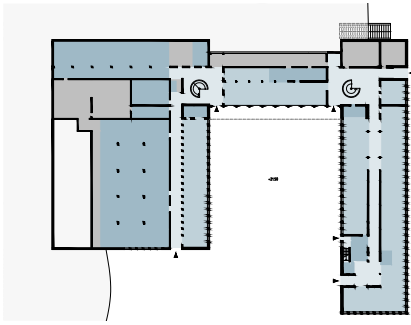
	Servering & kök
	Entrérum & reception & kommunikation
	Kontor & personalrum & verksamheter
	WC/städ/omklädningsrum & förråd & support (arkiv/tele)
	Teknik
	Bostad privat
	Bostad gemensamt
	Campus gemensamt
	Skyddsrum

RE:purpose - Förvaltningshuset Umeå Universitet

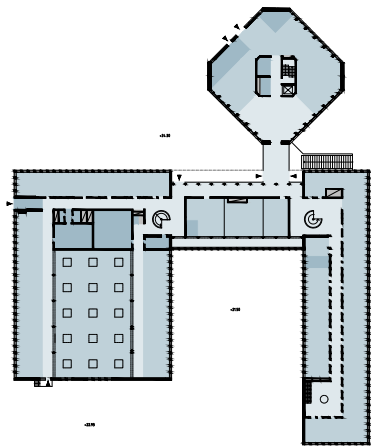
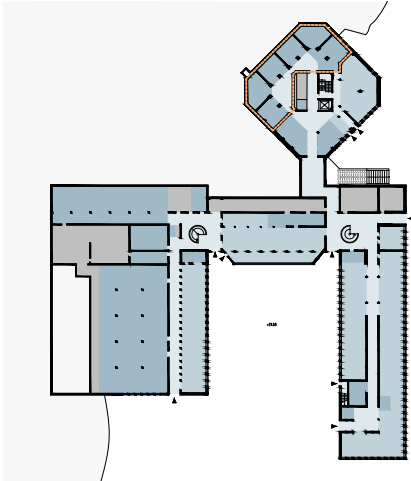
PLAN 1

PLAN 2

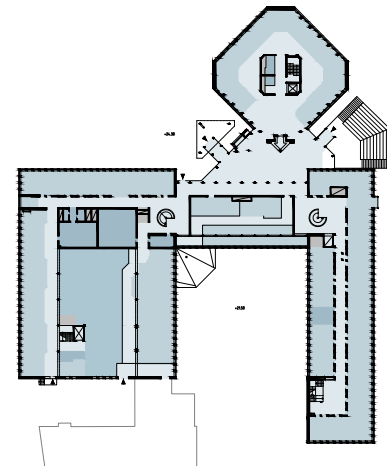
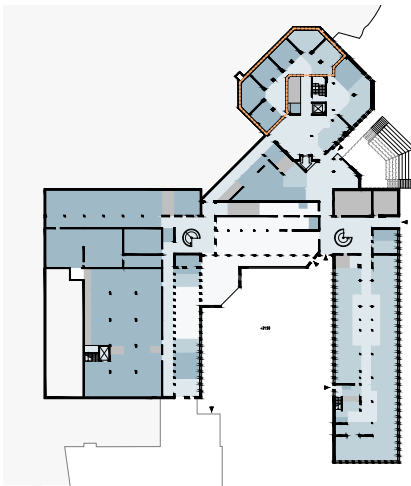
1967

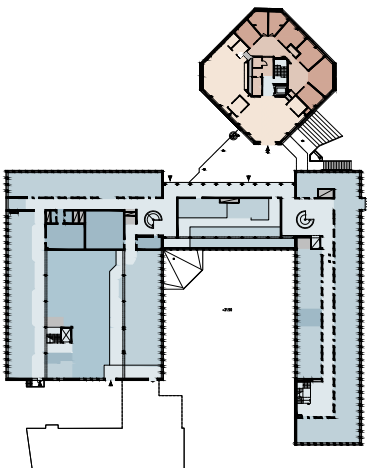
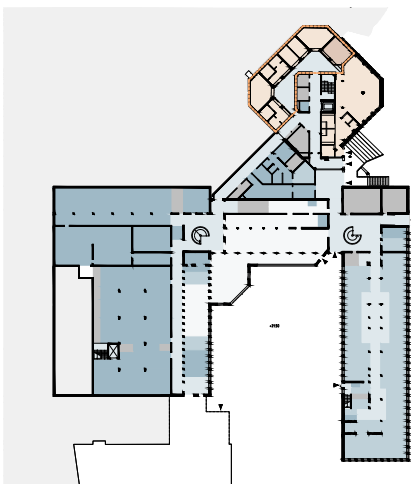
1983

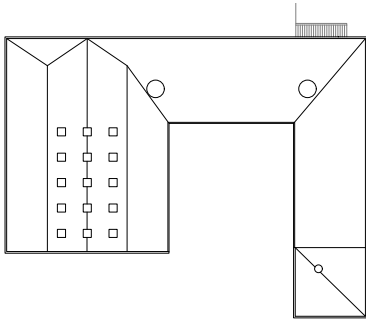
2025

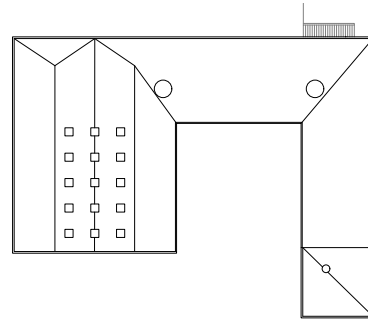
FÖRSLAG

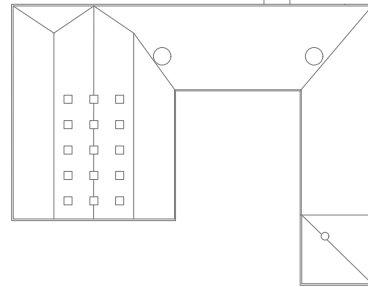
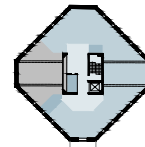
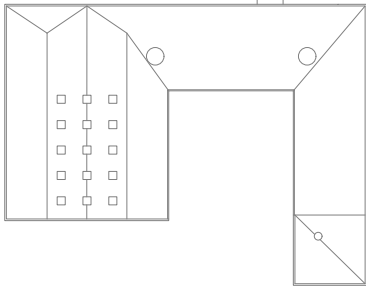
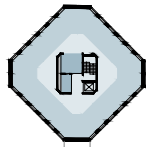
PLAN 4

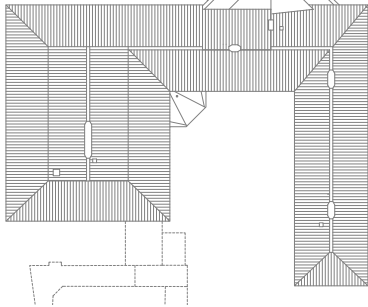
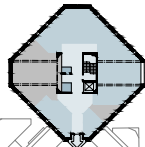
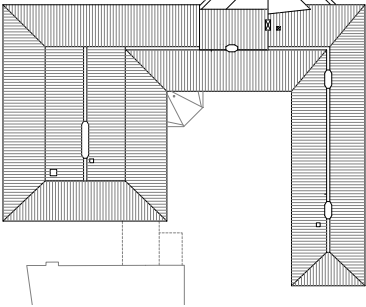
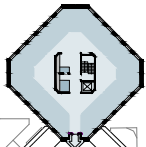
PLAN 7

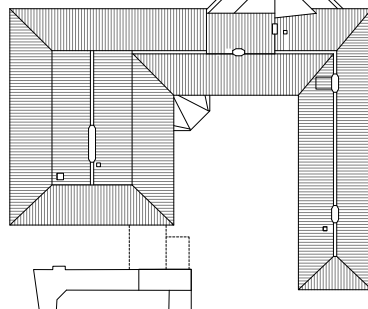
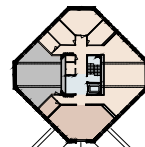
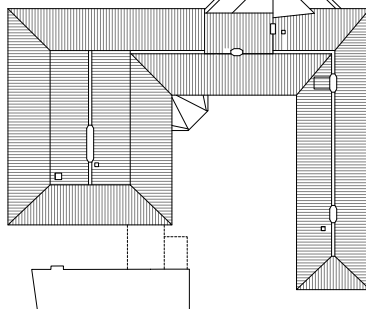
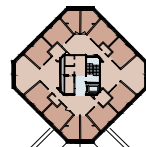
1967

1983

2025

FÖRSLAG

Dagsljus

Ett av de befintliga kontorsrummen med generösa fönster och ett glasparti som låter ljuset nå ännu djupare in i byggnaden

Dagsljus är ett centralt värdebegrepp inom arkitektur och omfattar både kvantitativa och kvalitativa aspekter. Tillgång till dagsljus i bostäder och lokaler regleras i gällande regelverk och kan mätas genom dagsljusfaktor samt beräknas med olika modeller. Utöver de mätbara kraven är dagsljusets gestaltning i rummet en bärande del av arkitekturen och en viktig bärare av rumsliga och upplevelsemässiga värden.

I ett inledande skede har byggnadens dagsljusförutsättningar analyserats genom diagramstudier som visar hur byggnadens ursprungliga utformning samt förändringar, påverkar dagsljusets tillgänglighet i olika delar av huset.

Förändringar över tid

De om- och tillbyggnader som genomförts har haft störst påverkan på dagsljusförhållandena i Förvaltningshuset från 1967.

Plan 2

De massiva tegelväggar som ursprungligen avskilde kontoren från korridoren i Förvaltningshusets östra

flygel har rivits och ersatts med glaspartier. Detta har förbättrat dagsljusinsläppet och gjort att dagsljuset idag når längre in i byggnaden än tidigare. Den tillkomna volymen i söder, tillsammans med markutfyllnaden i mötet med den befintliga byggnaden, har samtidigt inneburit att vissa befintliga fönster i söder har satts igen.

Plan 3

I samband med påbyggnaden av Förvaltningshuset har takfönstren i det stora rummet i den västra flygeln tagits bort. Detta har lett till att stora delar av byggnadens västra del idag har begränsad tillgång till dagsljus. De utrymmen i Tornet som ursprungligen fungerade som godsmottagning och miljörum och saknade fönster har senare byggts om till kontor med fönster mot parkeringen i nordväst, vilket har förbättrat dagsljusförhållandena i denna del.

Mot gården, på kortsidan av plan 3, har nya kontorsrum tillkommit mellan 1983 och 2025. Detta har lett till att kommunikationsytor förlagts bakom dessa rum, vilket medför sämre dagsljusförhållanden

i de inre delarna.

De taklanterniner som ursprungligen fanns ovanför trapporna i 1967 års byggnad har tagits bort i samband med påbyggnaden, vilket framför allt har gjort trapprummen på plan 3 mörkare.

I Förvaltningshuset västra volym har delar av korridorsystemet successivt förskjutits inåt i byggnadens djup. Detta är en följd av att kontor har omvandlats till öppna arbetsplatser med mötesrum placerade innanför. Därmed har korridorerna hamnat i delar av byggnaden som tidigare hade tillgång till takfönster, vilket idag saknas.

Plan 4

Den befintliga påbyggnaden samt det nya fläktrummet saknar takfönster. Detta resulterar i stora, djupa och mörka rum i den västra delen av Förvaltningshuset, på liknande sätt som på plan 3.

Samlad bedömning

Analysen visar att byggnaderna, med undantag för de djupa inre delarna av 1967 års byggnad, generellt har goda förutsättningar för en förändrad användning till bostäder. De mörka och djupa delarna i den västra byggnadskroppen, liksom sutterrängförlagda lokaler utan dagsljus, bedöms däremot som olämpliga för bostadsändamål men väl lämpade för

bostadskomplement.

Tornet från 1983 – Förslag

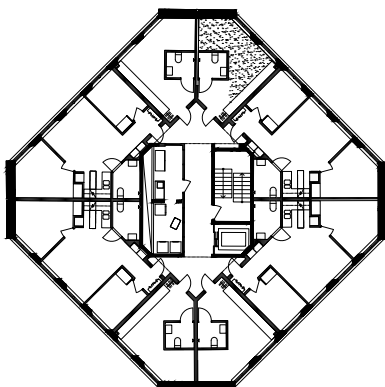
Förslaget fokuserar på Tornet, där befintliga goda dagsljusförutsättningar tas till vara för bostäder. Utformningen bygger på att minimera större ingrepp och i stället använda byggnadens befintliga struktur.

Lägenheterna ges mycket god tillgång till dagsljus. En förenklad dagsljusberäkning visar att vistelseytorna uppfyller BBR:s krav på dagsljusfaktor $\geq 1,0$. Kontorsrum ersätts av bostäder med rumsdjup anpassade för goda ljusförhållanden. I delade bostäder används befintliga glaspartier för att släppa dagsljus längre in i byggnaden.

Tornets fönsterstorlekar, den låga omgivande bebyggelsen och byggnadens vridning i förhållande till väderstrecken innebär att alla lägenheter får tillgång till direkt solljus vid olika tider på dygnet och året.

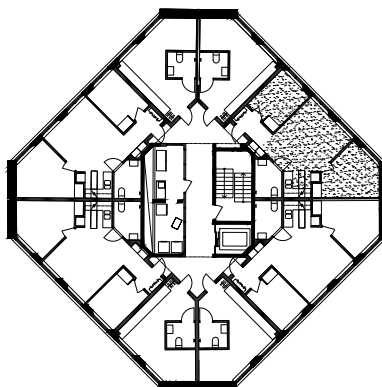
Sutterrängförlagda och fönsterlösa ytor omvandlas till kompletterande funktioner som inte är beroende av dagsljus, exempelvis omklädningsrum, fritidsbank och bastu.

1 RoK

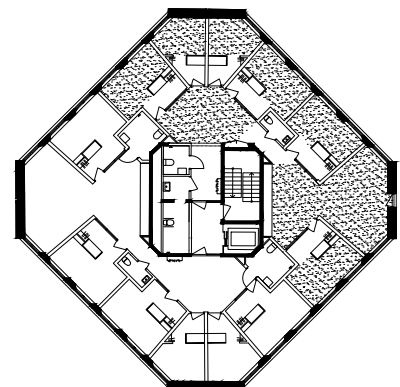
Fönsterarea: 2,9 m²
Vistelseyta: 12,7 m²
= 22.8%

3 RoK Mini

Fönsterarea: 5,8 m²
Vistelseyta: 36,7 m²
= 15.8%

Delad 6 pers

Fönsterarea: 19,1 m²
Vistelseyta: 112,3 m²
= 17.0%

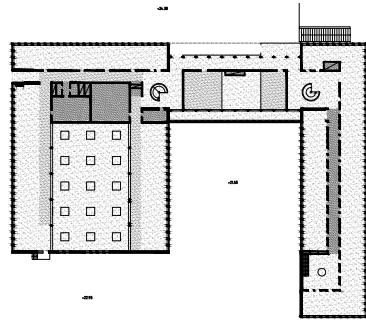
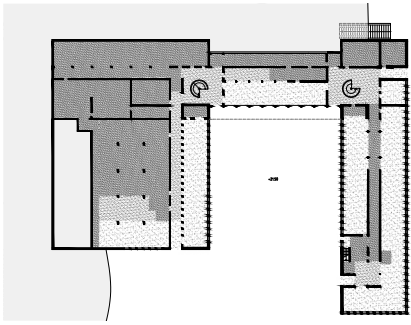
Förenklad beräkning (enligt SS 91 42 01) på dagsljusfaktorn i de olika lägenhetstyperna i förslaget. Alla lägenheter uppnår en fönsterarea på mer än 10% av vistelseytornas golvarea vilket ger en dagsljusfaktor på minst 1.0.

 Vistelseyta Skala 1:500.

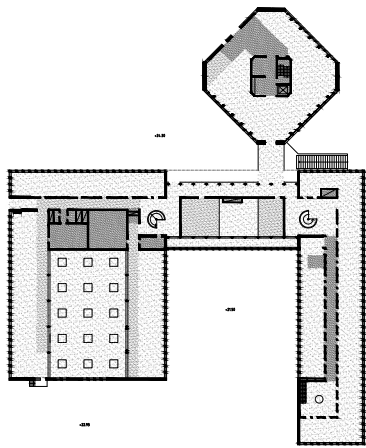
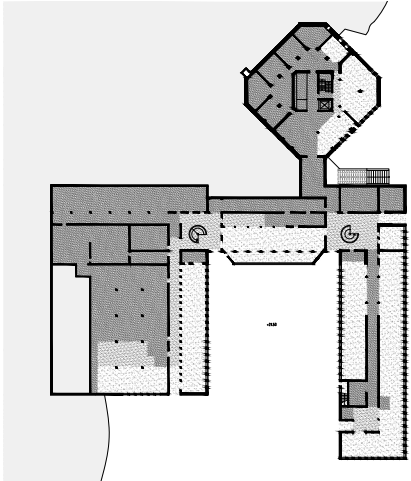
PLAN 1

PLAN 2

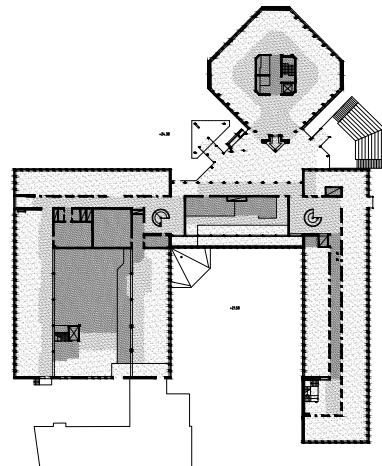
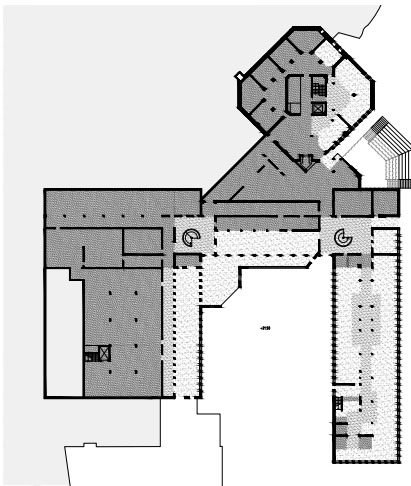
1967

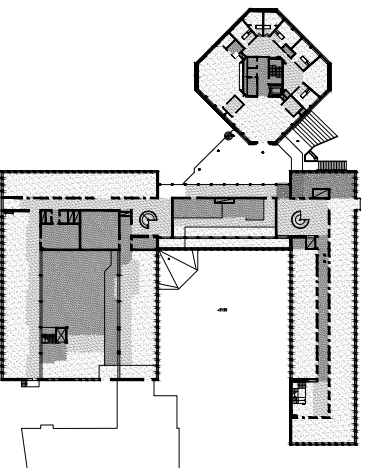
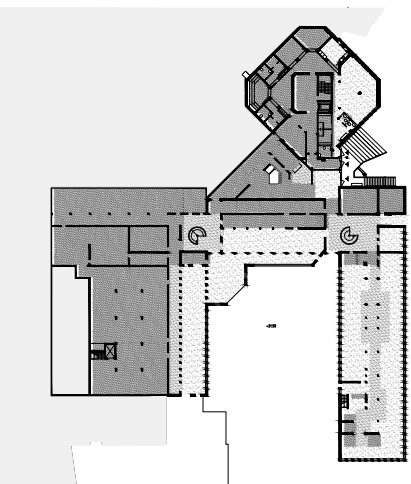
1983

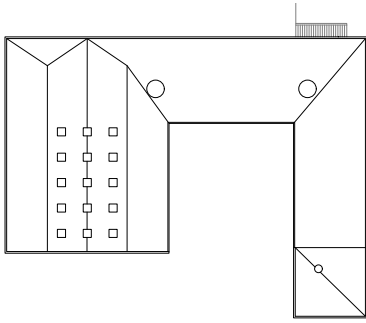
2025

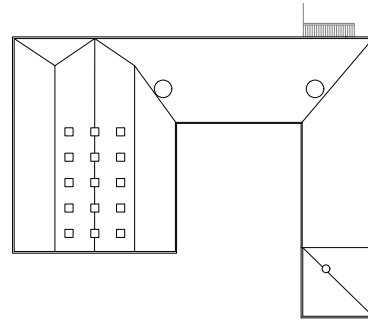
FÖRSLAG

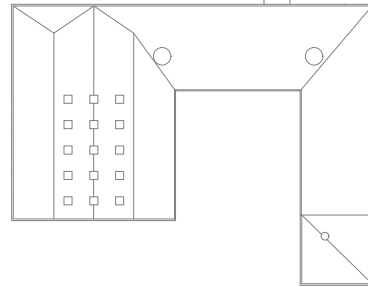
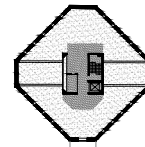
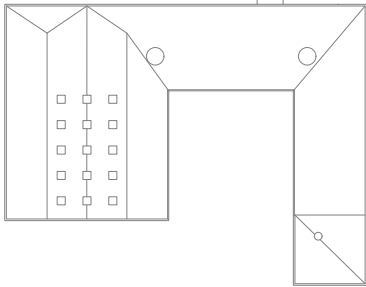
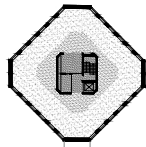
PLAN 4

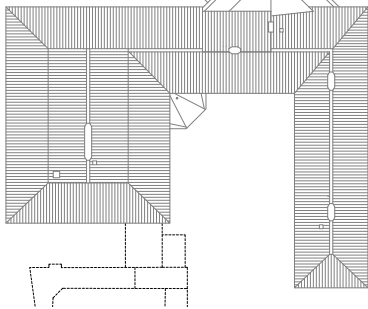
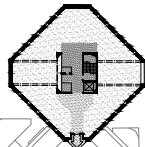
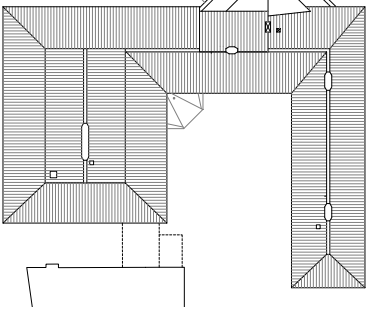
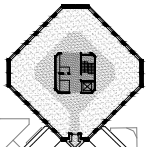
PLAN 7

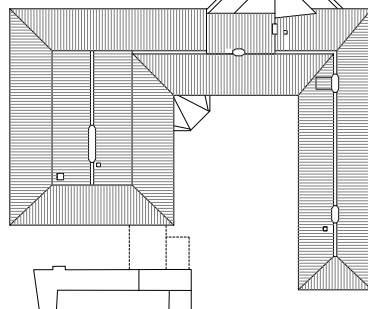
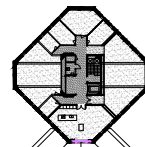
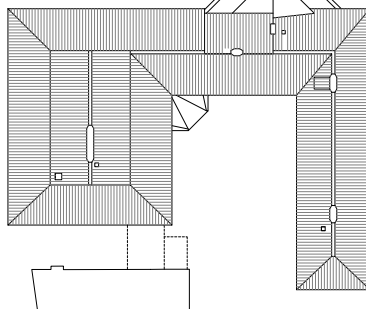
1967

1983

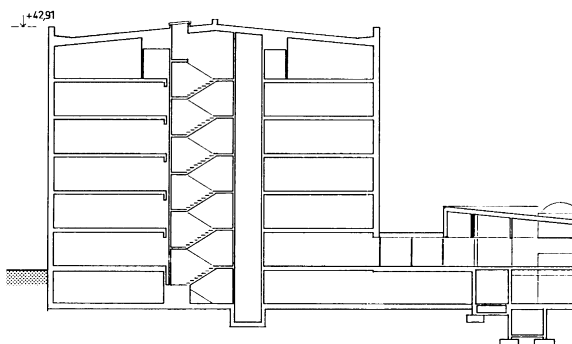

2025

FÖRSLAG

Konstruktion

Sektion genom tornbyggnaden i norr från 1983.

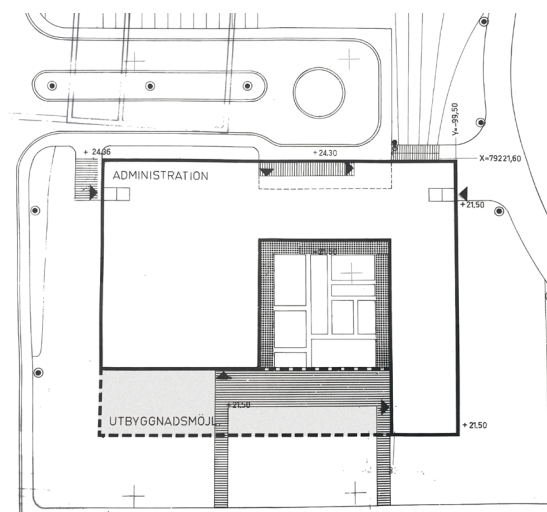
Byggnadernas tekniska lösningar är resultat av dess tids kravställningar såsom byggnormer, men också av dess tids yrkeskunnighet och tillgängliga byggnadsmetoder. Kunskap om aspekter som lokal branschutveckling och tillgång till material och lösningar är avgörande för att förstå hur husen blev till och varför man valde en särskild byggnadsmetod.

Analys

Analysen baseras på bygglovshandlingar samt tillgängliga relationshandlingar för konstruktion och utgör en bedömning av byggnadernas livslängd och beständighet utifrån inbyggd och planerad kvalitet. Vidare görs en övergripande bedömning av genomförbarheten för framtida ombyggnationer.

För att sätta de tekniska kravställningarna i ett tidsperspektiv har gällande normkrav jämförts över byggnadernas historia. Ursprungsbyggnaden projekterades enligt BABS 67, ett relativt översiktligt regelverk om cirka 110 sidor som täckte dåtidens konstruktionskrav. Detta skiljer sig markant från dagens Eurokoder, som sammantaget omfattar omkring 6 000 sidor.

SBN 1980 bedöms i vissa avseenden ha närmast sig dagens kravbild, även om nuvarande regelverk är betydligt mer detaljerade och komplexa.

Situationsplan från 1967 med en markering i syd för den då tänkta framtida utbyggnaden. Utbyggnaden i denna form uteblev och ersattes av tornet i norr eftersom markförhållandena där var mer gynnsamma.

1983 Tornet

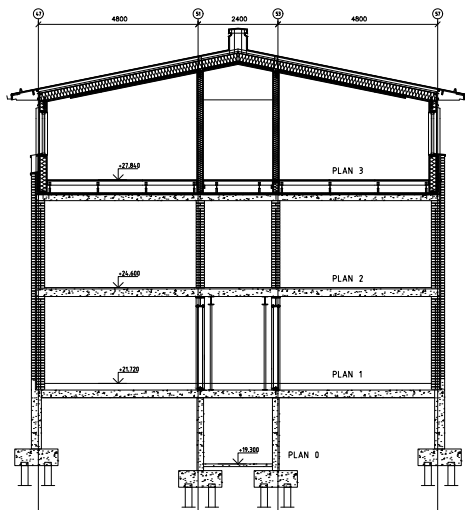
Byggnaden är grundlagd på spetsburna betongpålar. Byggnadens placering i förhållande till den befintliga byggnaden bedömdes vid uppförandet vara mest gynnsam ur grundläggningssynpunkt.

Stommen består av platsgjuten betong i både väggar och bjälklag, vilket är ett något ovanligt val för en byggnad med enkel struktur och hög grad av repetition mellan våningsplanen, där en prefabricerad stomme annars hade varit förväntad. På plan 3 har fasaderna mot söder ett avvikande utförande med en öppnare pelarstomme, sannolikt för att möjliggöra en mer uppglasad fasad.

Byggnaden har en relativt generös lastkapacitet med en generell nyttig last om 300 kg/m² samt 500 kg/m² för kärndelar. Klimatskalet håller en god teknisk standard med U-värden om cirka 0,2 W/m²K för väggar och 0,15 W/m²K för yttertak.

Beständighet och livslängd

Byggnaden bedöms generellt vara i gott skick utan synliga skador på bärande konstruktionsdelar. Betongpålarna bedöms vara den konstruktionsdel med kortast kvarvarande livslängd, vilken uppskattas till cirka 60 år. Enligt gällande norm vid uppförandet skulle byggnader dimensioneras för en teknisk

Sektion genom ursprungsbyggnaden med den senare påbyggnaden (plan 3). Skala 1:200

Dekonstruktionskravsomgålldeår1967dåAdministrationsbyggnaden restes rymdes på 110 sidor i BABS 67.

Dagens krav som ställs i Eurocodes är betydligt fler och omfattar istället ca 6000 sidor.

livslängd om minst 50 år vid normalt underhåll, medan betongpålar generellt bedöms ha en livslängd på upp till 100 år under normala förhållanden. Mindre konstruktionsingrepp har utförts i samband med kompletterande kopplingar till Förvaltningshuset..

Ombyggnad

Byggnaden bedöms vara relativt enkel att konvertera till bostäder. Den har en rationell struktur med få stomdelar att förhålla sig till, vilket ger goda förutsättningar att uppfylla krav på brand, akustik och bärförmåga. Lastkapaciteten är tillräcklig för omvandling och stommen bedöms även kunna uppfylla dagens mer långtgående krav.

1967 Förvaltningshuset

Den ursprungliga byggnaden bedöms i huvudsak vara grundlagd på betongpålar, även om fullständigt underlag saknas. Den senare tillkomna lågbyggnaden - länken - mellan huskropparna är grundlagd på stålplålar.

Stommen i de nedre planen består av platsgjuten betong i kombination med ingjutna stålbeams. På plan 2 utgörs stommen av murade väggar i kombination med platsgjutna bjälklag. Påbyggnadsvåningen, plan

3, är uppförd med lättbyggnadsteknik.

Beständighet och livslängd

Byggnaden har genomgått ett flertal om- och tillbyggnader samt en påbyggnad. De bärande konstruktionsdelarna bedöms generellt vara i gott skick. Betongpålarna bedöms ha en kvarvarande livslängd om cirka 40 år. Vid uppförandet enligt BABS 67 ställdes inga explicita krav på teknisk livslängd för bärande konstruktionsdelar.

Ombyggnad

Byggnaden präglas av flera olika stomlösningar till följd av om- och tillbyggnader genomförda vid olika tidpunkter. Kombinationen av tunga stommar och lättbyggnadsteknik samt ett flertal tidigare stomingrepp innebär att byggnaden bedöms vara mer komplex att bygga om. Omfattande kompletteringar avseende brandskydd, akustik, klimatskal, robusthet och övriga normkrav bedöms krävas vid en omvandling.

Förslag:

Ombyggnadsförslagets huvudfokus ligger på omvandlingen av Tornet från 1983 och omfattar tre huvudsakliga konstruktiva åtgärder:

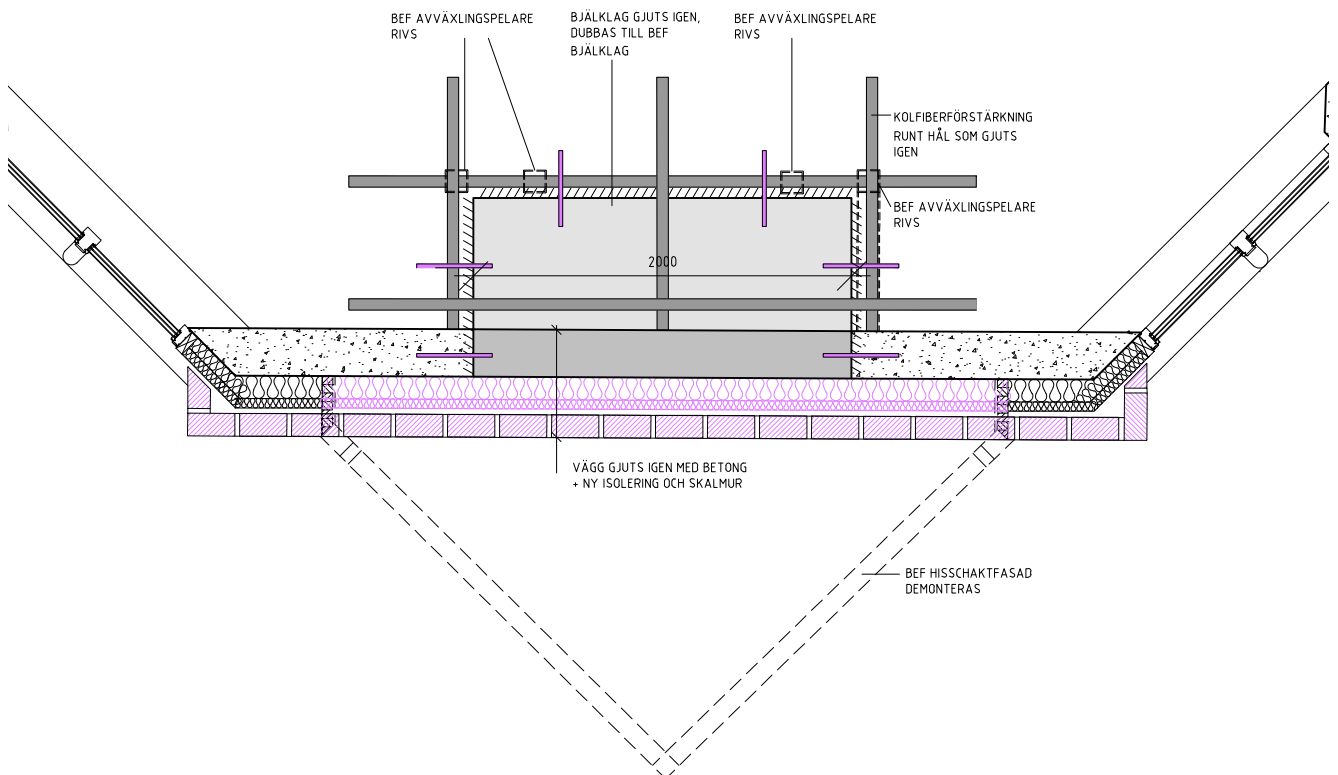
- Återställning efter tillbyggd hiss vid södra gaveln.
- Ombyggnad av länkbyggnaden.
- Påbyggnad i två plan.

Återställning efter hiss

Vid tidigare ombyggnad har delar av yttervägg och bjälklag rivits för att möjliggöra ett hisschakt.

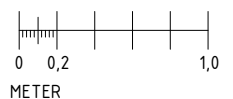
Bjälklagen har i detta läge burits av stålpelare kring schaktet. Vid återställning till ursprungligt utförande föreslås att håltagning i yttervägg gjuts igen med betong som förankras genom dubbing i befintliga konstruktioner.

Bjälklag gjuts igen och armering återställs genom kolfiberförstärkning på bjälklagets undersida. Därefter rivs befintliga stålpelare för hisschaktet.

Återställande av hisschakt vid gavel

SKALA 1:40

Ombyggnad av länkbyggnad

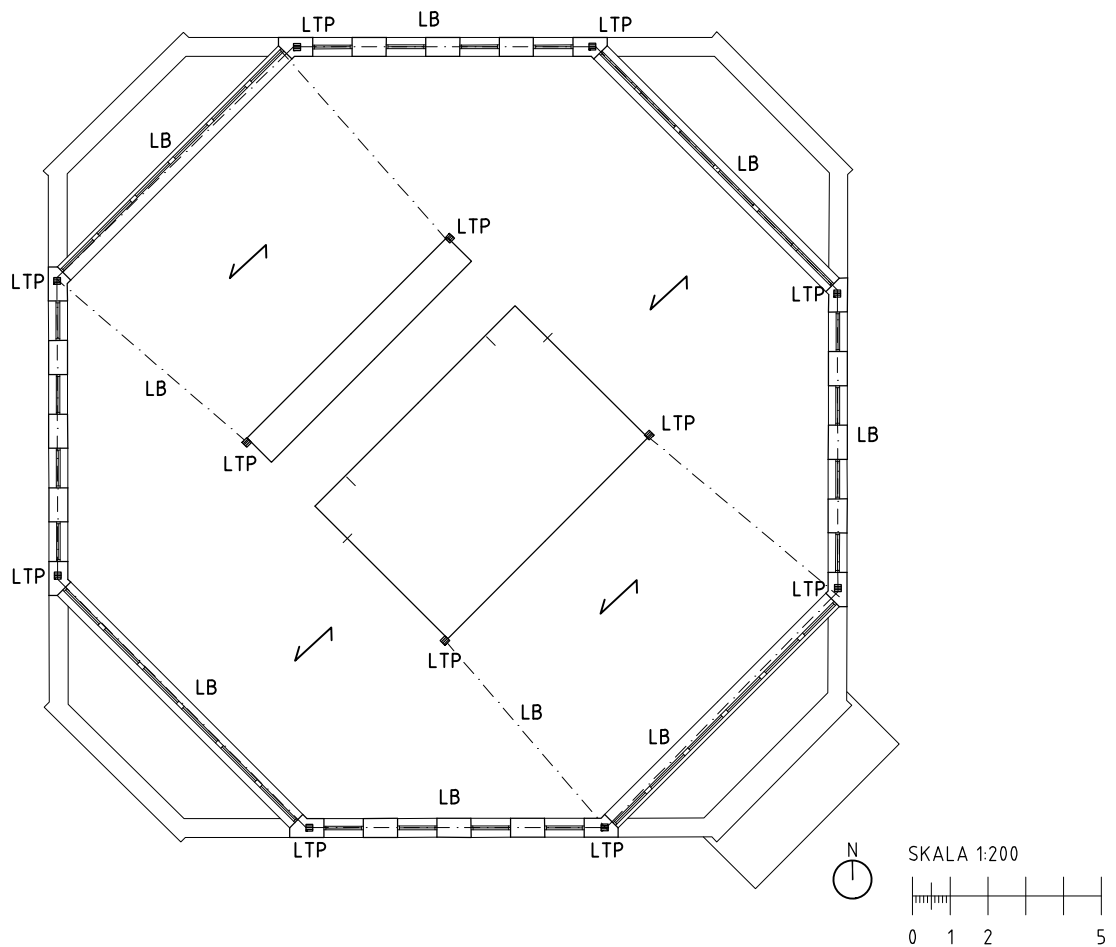
Vid rivning av länkbyggnadens fasader behöver delar av bjälklaget över källarplanet kompletteras med isolering. Denna komplettering utförs på bjälklagets ovansida.

Lösningen föreslås utföras med PIR-kompakttak med fall, i tjocklekar om cirka 60–120 mm, samt en överbyggnad av cirka 50 mm fiberbetong. Detta möjliggör en begränsad höjduppbyggnad och minimerar nivåskillnader mot angränsande byggnader.

Påbyggnad på Tornet

Tornet har en robust platsgjuten betongstomme grundlagd på betongpålar. Den befintliga lastkapaciteten uppgår till cirka 300 kg/m² generellt och 500 kg/m² i kärndelar. Den vertikala stommen bedöms ha tillräcklig restkapacitet för att möjliggöra en påbyggnad.

Grundläggning och pålning bedöms vara dimensionerade för befintliga laster. Vid konvertering till bostäder kan bjälklagslasten reduceras till cirka 200 kg/m², vilket skapar kapacitet för en påbyggnad i två plan utförd med lättbyggnadsteknik. Påbyggnadens fasader kan utföras med tegelskal enligt föreslagen gestaltning.

Skiss för påbyggnadsstomme, pelar-balk stomme i limträ

Illustration på ombyggnadsförslaget för Tornet med det nuvarande huset speglat i sjön.

Gestaltningförslaget

Invändig gestaltning

Gestaltningen utgår i huvudsak från byggnadens befintliga struktur, men med en tydligare och mer rationell kommunikation organiserad kring den ursprungliga planen med en central kommunikationsnod med hiss och trappa. Fläktrum på plan 7 behålls, liksom det generösa vertikala schaktet. Detta skapar förutsättningar för en effektiv planlösning där kommunikationsytorna minimeras och lägenheternas disponibla ytor optimeras.

Det utvecklade lokalprogrammet för byggnaden redovisas genom alternativa planlösningar för bostäder i Tornet. Parallellt med att olika boendeformer, lägenhetsstorlekar och typologier studeras, bearbetas den rumsliga utformningen med utgångspunkt i befintliga rörelsemönster och invändiga kvaliteter. Förslagen jämförs genom parallella ritningar där både befintliga golvytor och nya rumsindelningar illustreras.

Tre huvudsakliga planlösningsalternativ har utretts för bostäder i Tornet:

- A. Ett alternativ med minimal ombyggnad, som resulterar i delningsbostäder för sex personer.
- B. Ett alternativ med mindre, självständiga lägenheter som svarar mot det identifierade bostadsbehovet.
- C. Ett alternativ med blandade boendeformer, där enpersonslägenheter kombineras med delningslägenheter för fyra personer.

En kombination av dessa planlösningar inom Tornet bedöms kunna erbjuda en bredd av bostadsformer som på ett flexibelt sätt möter det behov som beskrivits under avsnittet Användare och användning.

Utöver bostäder är ambitionen att byggnaden ska fungera som en samlingspunkt för forskare inom Umeå campus. Därför föreslås huset även inrymma flera utåtriktade och bostadsgemensamma funktioner som kan bidra till både campus- och stadslivet, samtidigt som de skapar möjligheter till möten och utbyte mellan boende och besökare.

De föreslagna funktionerna har studerats med syfte att stärka det sociala samspelet, både mellan de boende i forskarhuset och i en bredare

kontext. Programmet omfattar bland annat lokaler för seminarieverksamhet och möten mellan forskare från olika institutioner på campus, samt en multifunktionell sal på plan 7. Denna beskrivs som ett laboratorium för utbyte mellan forskning och näringsliv och kan även användas som disputationssal. I byggnadens nedre planer föreslås publika funktioner såsom co-working-lokal och café, samt ett mindre gym som ytterligare vidgar kontakten mellan de boende och övriga campus.

Därutöver föreslås gemensamhetsytor i form av studierum i anslutning till programmet på plan 7 samt på plan 01, där även fritidsbank, bastu och ett uthyrningsbart gästrum placeras.

Vardagsfunktioner såsom tvättstuga och mindre studierum fördelas i byggnaden för att fungera som informella mötesplatser nära bostäderna och skapa goda förutsättningar för ett levande och hållbart grannskap.

De nedre planen redovisas i relation till närmiljön, där omvandlingen av den yttre miljön illustreras i samspel med introduktionen av nya funktioner. På plan 01 omgestaltas mellanrummet för att hysa utvändiga vistelseytor för de boende.

Den befintliga, dominerande gradängen minskas i omfattning och dras tillbaka, samtidigt som nya gröna ytor tillskapas inom förgårdsmarken.

På plan 02 skapas ett entrérum under den tidigare länkbyggnadens tak. Markbeläggningen kompletteras i kontinuitet med befintlig markgestaltning, och ytor för både vistelse och cykelparkering ordnas under skärmtaket.

På plan 07 etableras ett gemensamt kök som komplement till de effektiva köken i de mindre lägenheterna. Köket fungerar som stöd för mindre samlingar inom byggnaden samt för gemensamma tillfällen, exempelvis firanden i samband med disputationer och högtider.

Utvändig gestaltning

Påbyggnad
Vi föreslår att Tornet byggs på med två våningar. Ambitionen är att förlänga den ursprungliga volymen

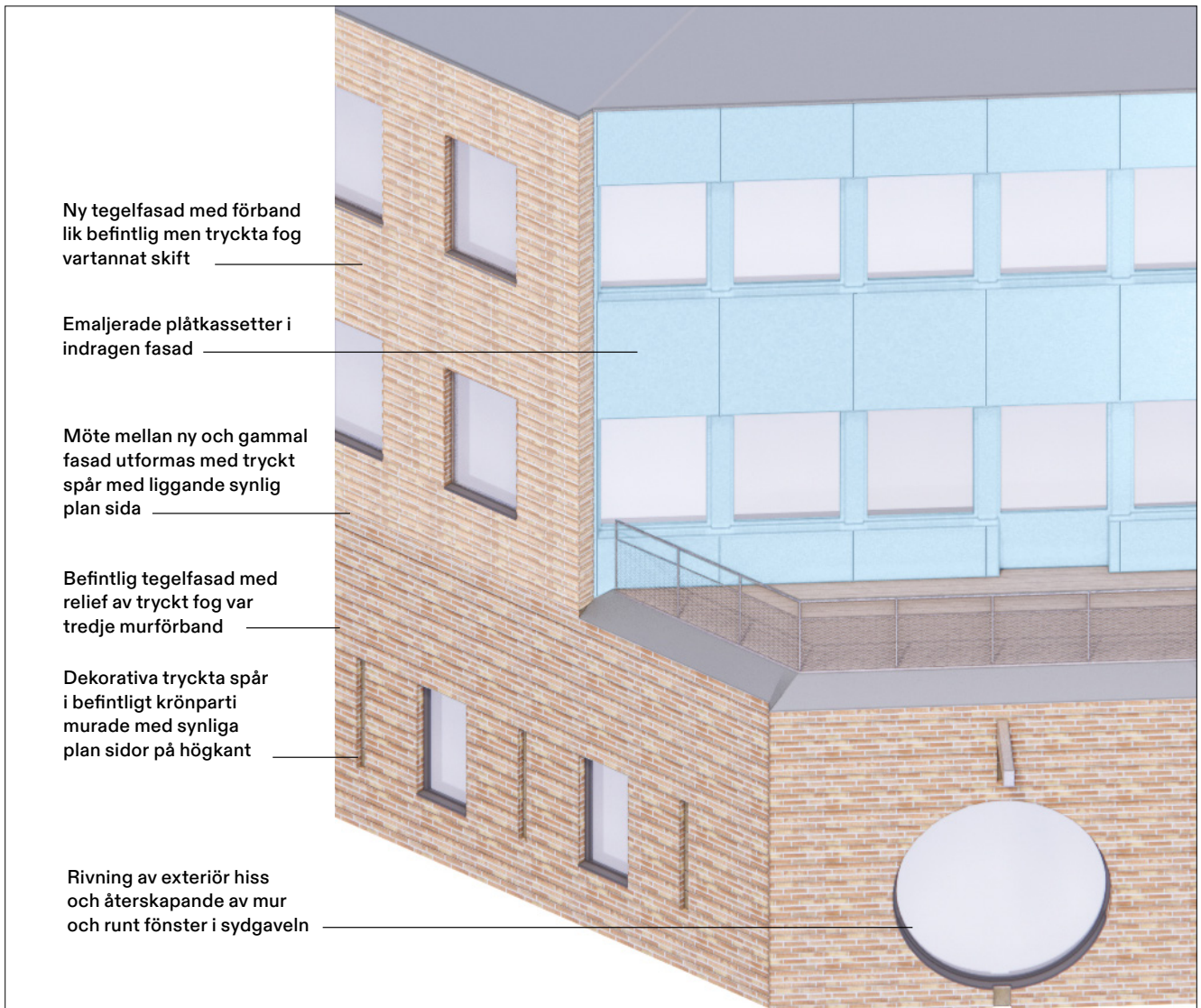

Illustration av föreslaget möte mellan befintlig struktur och påbyggnad

Befintlig murad fasad och fönsterband med ljusa cyanblå kassetter av emaljerad stålplåt

Befintlig fasaddetalj i Tornets sockel- Sandade gula tegelstenar med kapade hörn.

genom att tillföra en krona i ny gestalt. Den nya arkitekturen tar sin utgångspunkt i den befintliga och skapar en lågmäld dialog mellan nytt och gammalt genom medvetna materialval och varsam detaljering.

I likhet med ursprungsvolymen utformas påbyggnaden som en sammanhållen, symmetrisk och ortogonal byggnadskropp. De sammanfallande fasaderna gestaltas i tegel med öppningar enligt principen ”hål i mur”, i linje med det uttryck som redan finns i den befintliga byggnadens krönparti. Den nya volymen är indragen vid gavlarna, vilka kläs med emaljerade plåtkassetter. Detta framhäver de ursprungliga gavlarnas tyngre karaktär samtidigt som det lämnar utrymme för det befintliga takmotivet mot öster. Indragningen möjliggör även terrasser för de boende.

De indragna, plåtklädda gavlarna tillför ett nytt, symmetriskt placerat motiv som korresponderar med ursprungsvolymens proportioner och uttryck. Teglet i påbyggnadens fasader föreslås, i likhet med befintlig byggnad, vara av svenskt format framtaget av gul lera. I dialog med olika tegeltillverkare har det konstaterats att en exakt motsvarighet till befintligt tegel kan vara svår att uppnå. Däremot finns tegel i samma format och med motsvarande grundkulör tillgängligt. Den nya delen avses särskiljas från den befintliga på ett nyanserat sätt, varför påbyggnaden utförs i tegel med samma format men med en annan ytkaraktär.

Det nya teglet föreslås vara ett sträng pressat fasadtegel med struktur i samma grundkulör, men utan sandning, som muras med reliefverkan. Förbandet följer befintlig fasads halvstensförskjutna mönster. Den tryckta fog som i ursprungsfasaden förekommer var tredje skift förtätas i påbyggnaden till vartannat skift, vilket ger krönpartiet ett tätare raster och ett distinkt avslut.

Ombyggnadsförslag

Vi föreslår en ombyggnad av länkbyggnaden samt en återställning efter den tillbyggda hissen vid den södra gaveln.

Länkbyggnadens befintliga glasfasader demonteras i sin helhet. Det fristående skärmtaket mot gatan avlägsnas, liksom de två vindfången i respektive

riktning – mot gata och mot campusparken. Därigenom skapas ett öppet rum och en tydlig passage mellan byggnaderna, under det befintliga taket som ges rollen som portal och entréplats mellan Förvaltningshuset och Tornet med dess nya bostadsfunktion. Länkbyggnadens undertak demonteras och konstruktionens undersida bekläs med en vädertålig utvändig skiva. Kantanslutningar omarbetas och utförs med nya, genomarbetade plåtdetaljer.

Det bjälklag som tidigare utgjort inomhusyta tilläggs-isoleras enligt beskrivning i konstruktionsavsnittet och förses därefter med ny markbeläggning.

Den idag framträdande gradängen mot parken demonteras, restaureras och återmonteras i ett väsentligt minskat omfång. Delar av de demonterade glaspartierna återanvänds direkt som klimatskal för den befintliga inomhusbron på plan 02. Även ett av de befintliga vindfångspartierna återmonteras i den nya entréhallen till Tornet.

Den tillbyggda hissen vid den södra gaveln demonteras, varpå gavelfasaden åter friläggs och återskapas i sin helhet genom ommurning. Det runda fönstermotiv som tidigare präglade denna fasadriktning återintroduceras, nu med en något större öppning. Murningen av den återskapade gaveln utförs med nytt tegel, i likhet med påbyggnaden. Teglet särskiljer sig från de befintliga fasaderna genom sin slätare yta, men utförs med förband och tryckta fogar i enlighet med den ursprungliga murningens karaktär.

Delar av den glasade fasaden från hisschaktet återanvänds direkt som glaspartier för avskärmning av Förvaltningshusets norra fasad mot det nya öppna rummet under tak i den ombyggda länken.

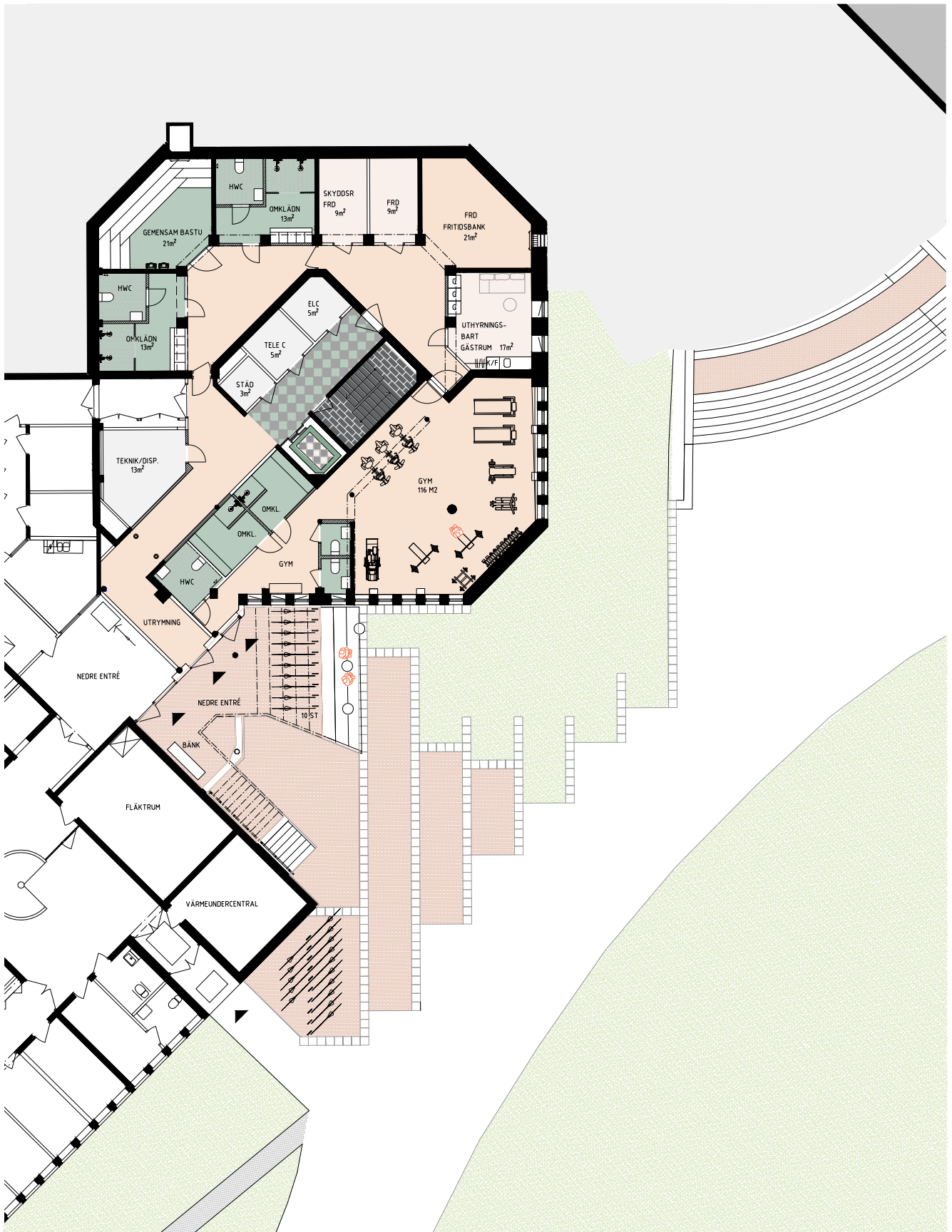
På följande sidor presenteras: en samling planer som redovisar rum och typologi (s. 98–105), en serie fasader och planer som illustrerar omvandlingen med före- och efterbilder (s. 106–117), samt en grafisk inventering i tabellform över byggdelar som demonteras och återanvänds i förslaget respektive sparas för återbruk i andra projekt med utgångspunkt programval-lägenhetsfördelning redovisade i avsnitt: Användare-användning (s. 118–119).

RE:purpose - Förvaltningshuset Umeå Universitet
Rum och typologi

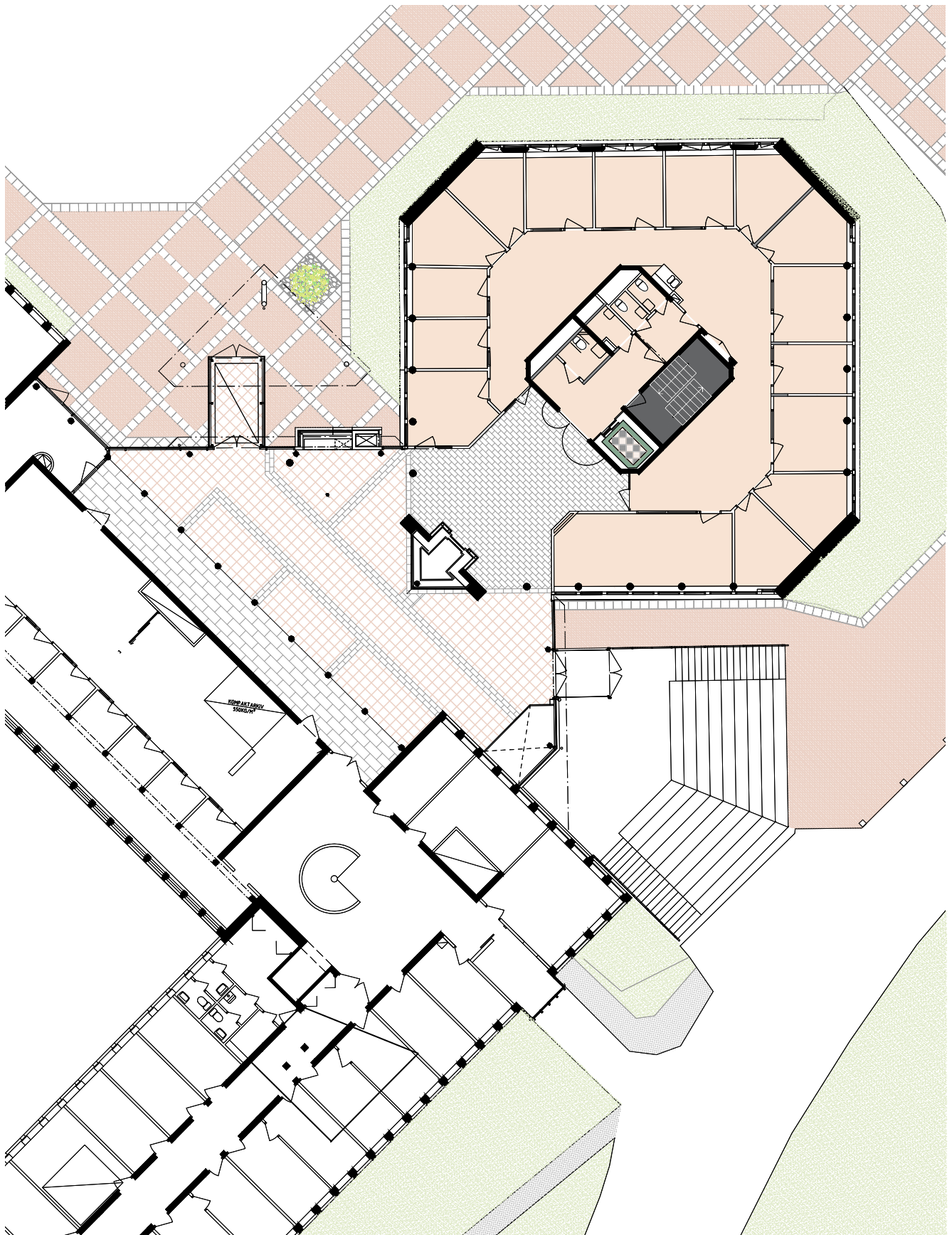
Befintligt Plan 1, Nedre entréplan

RE:purpose - Förvaltningshuset Umeå Universitet
Rum och typologi

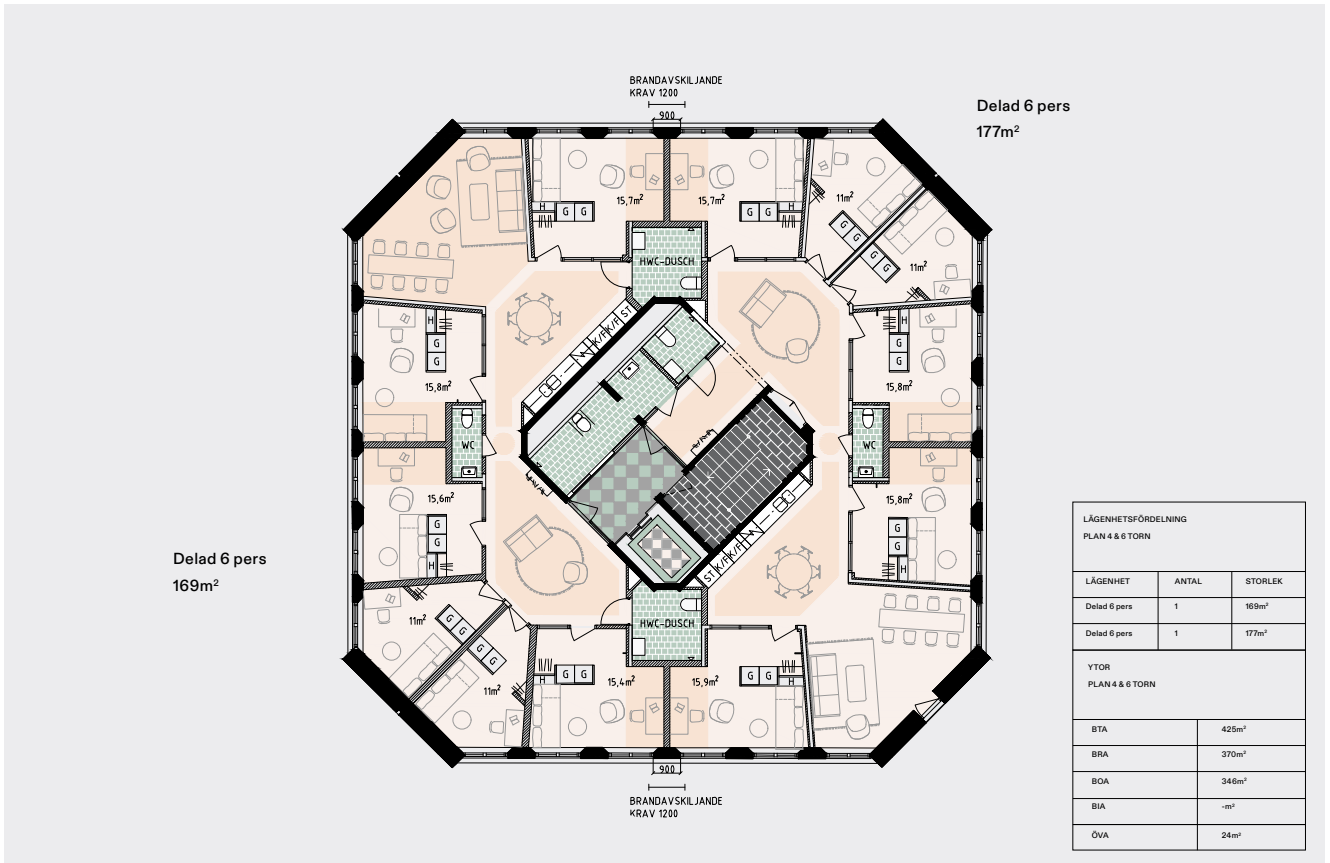
Förslag Plan 1, Nedre entréplan

RE:purpose - Förvaltningshuset Umeå Universitet
Rum och typologi

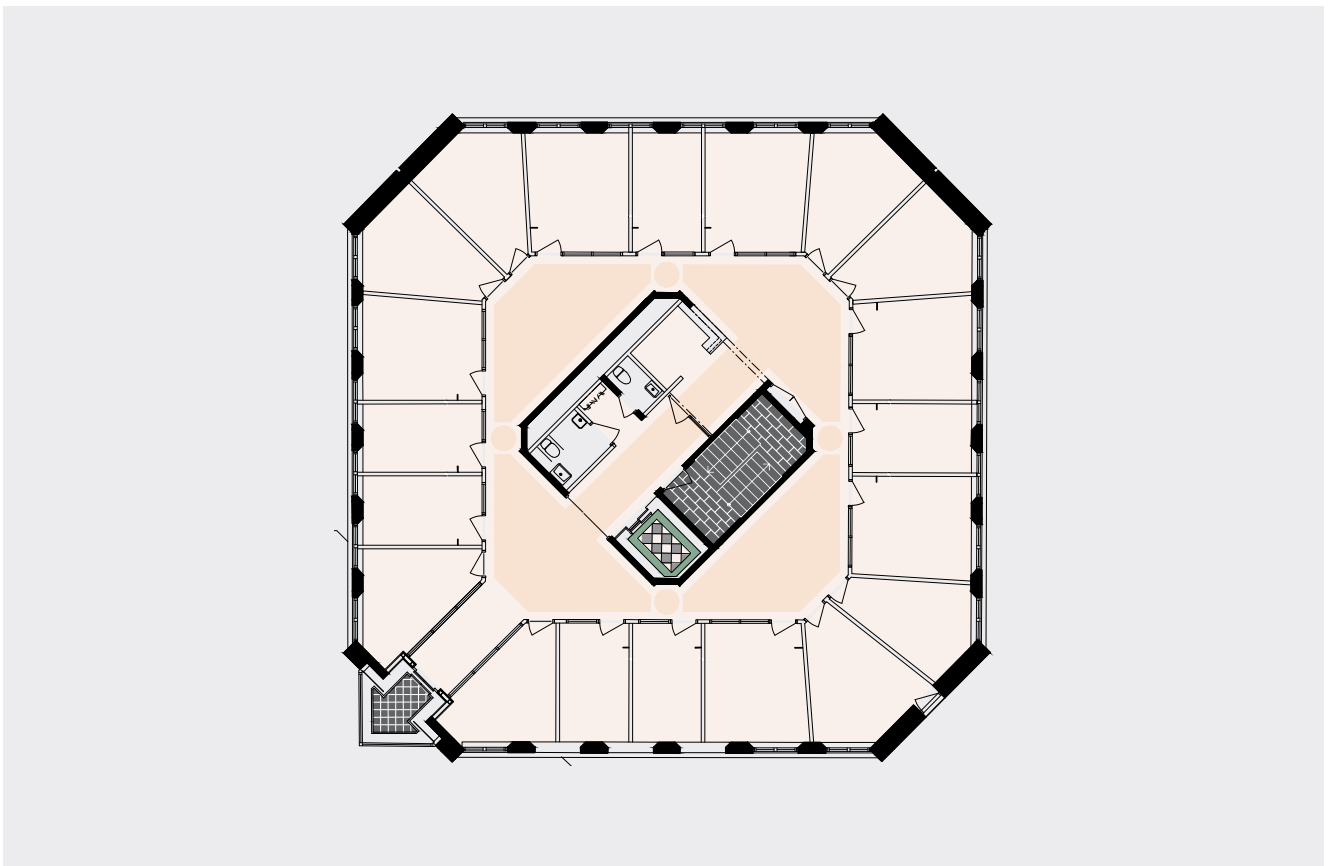

Befintligt Plan 2, Övre entréplan

RE:purpose - Förvaltningshuset Umeå Universitet
 Rum och typologi

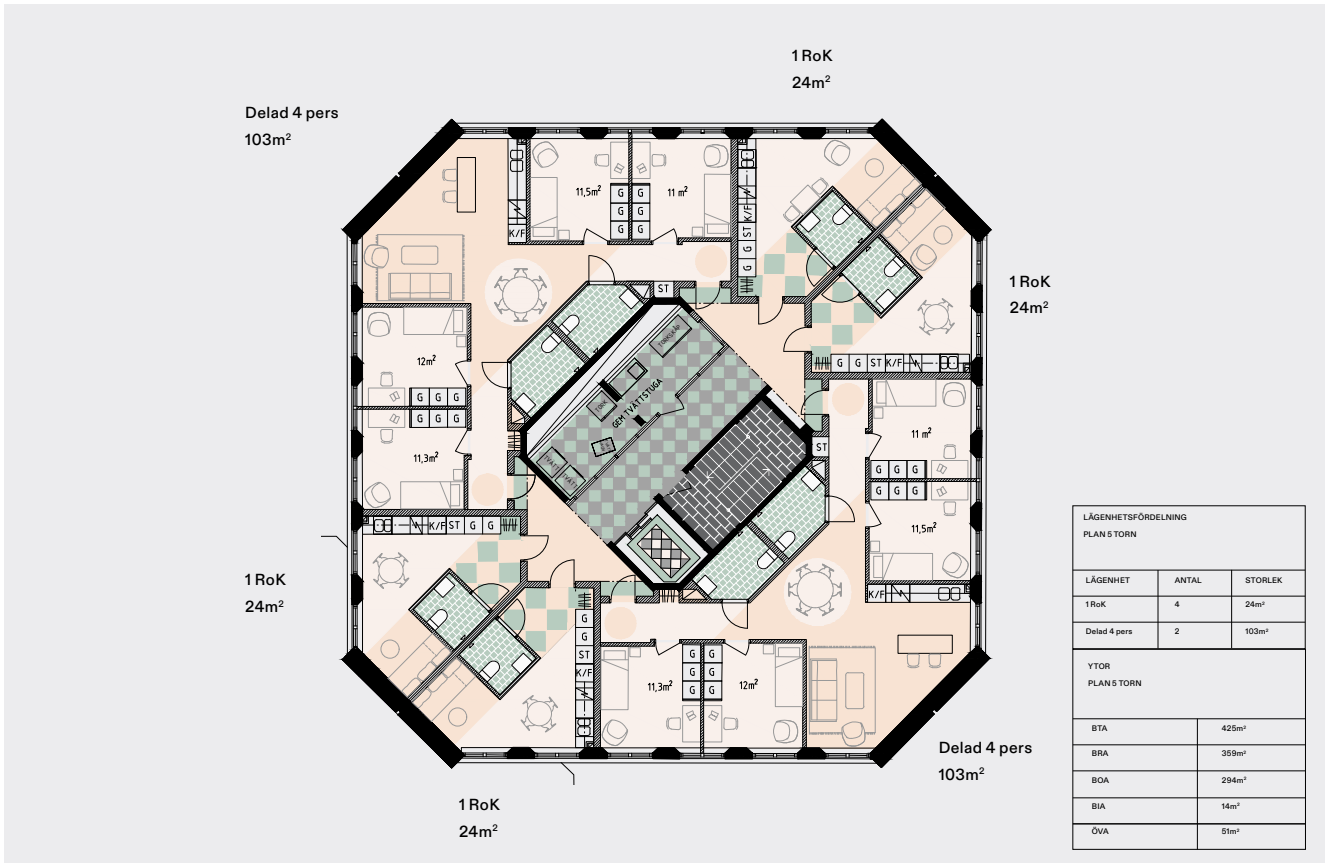

Förslag Plan 4,6 - Alt A. Minimiobyggnad, delade bostäder

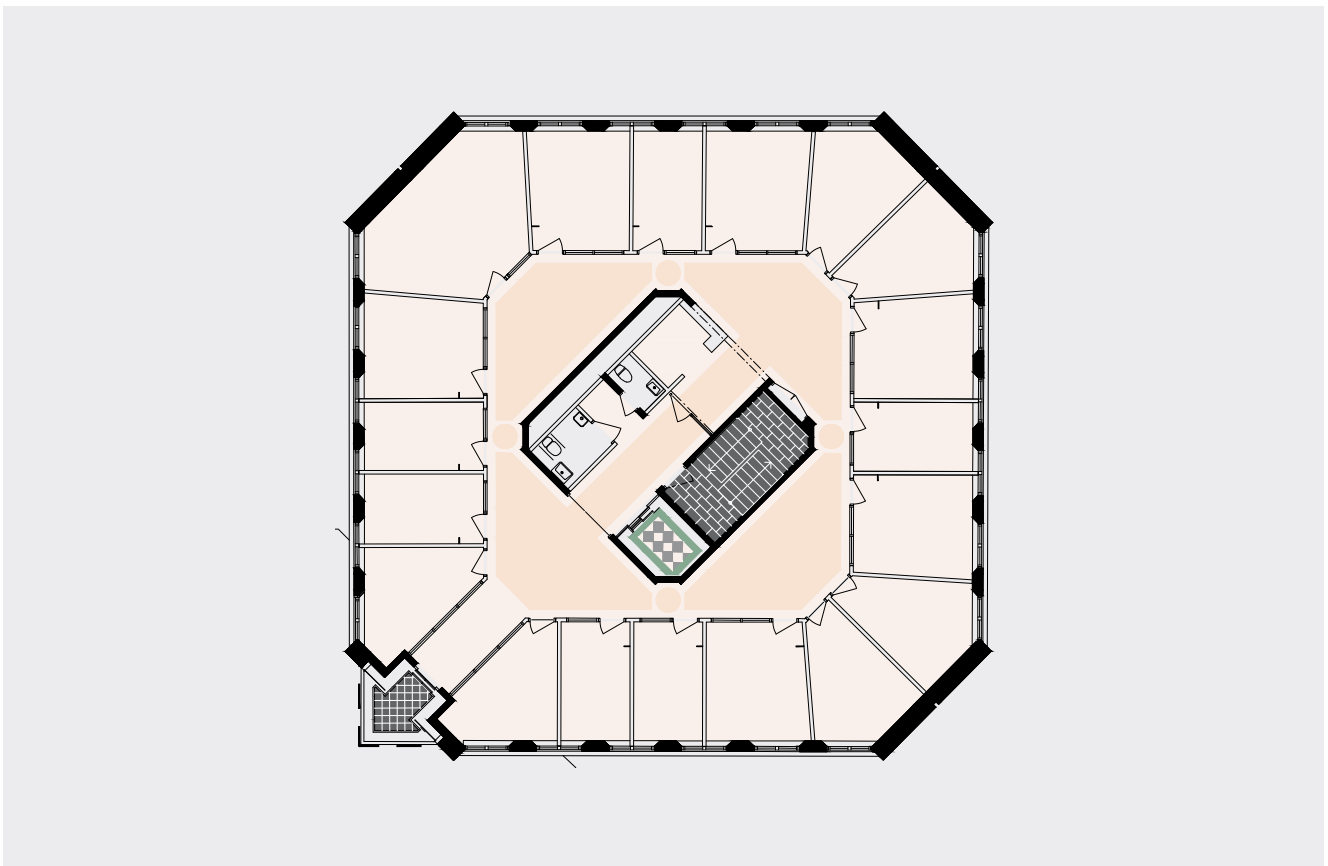

Befintligt Plan 4,6

RE:purpose - Förvaltningshuset Umeå Universitet
 Rum och typologi

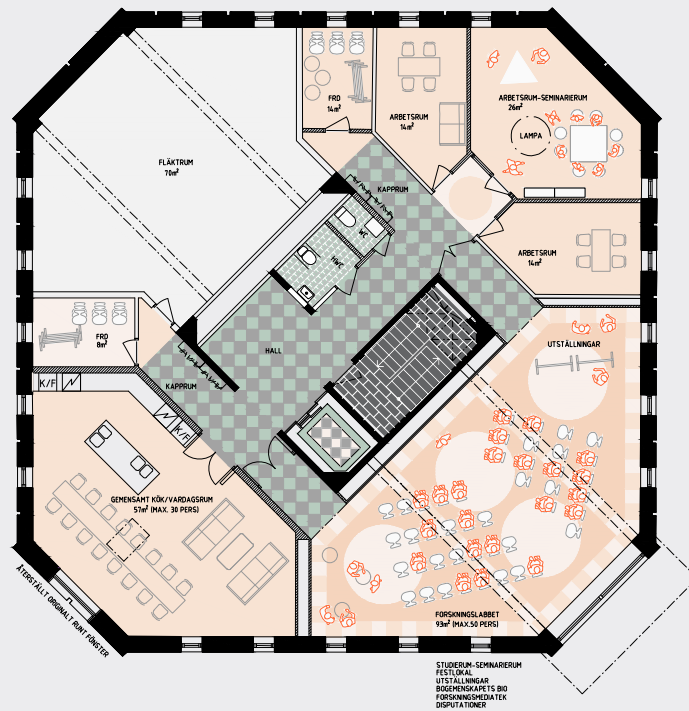

Alternativt förslag Plan 4-6 - Alt. C Blandade bostadsformer

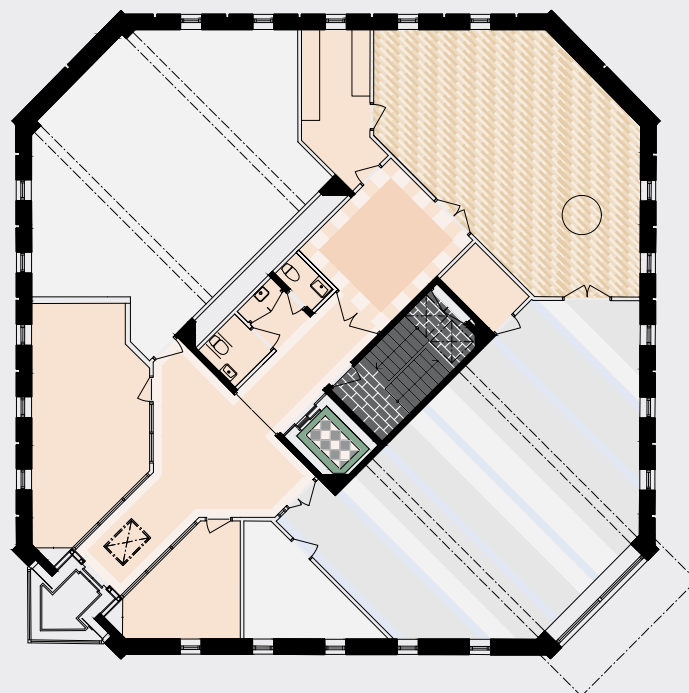

Befintligt Plan 5

RE:purpose - Förvaltningshuset Umeå Universitet
 Rum och typologi

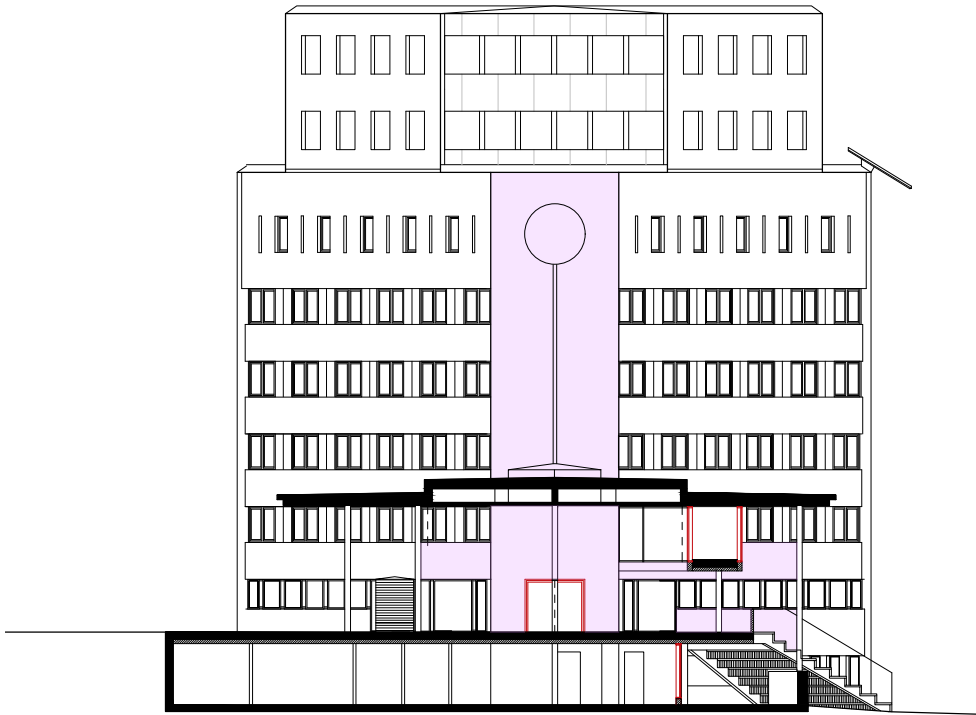

Förslag Plan 7

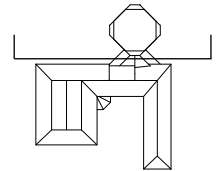

Befintligt Plan 7

RE:purpose - Förvaltningshuset Umeå Universitet
Omvandlingsritningar

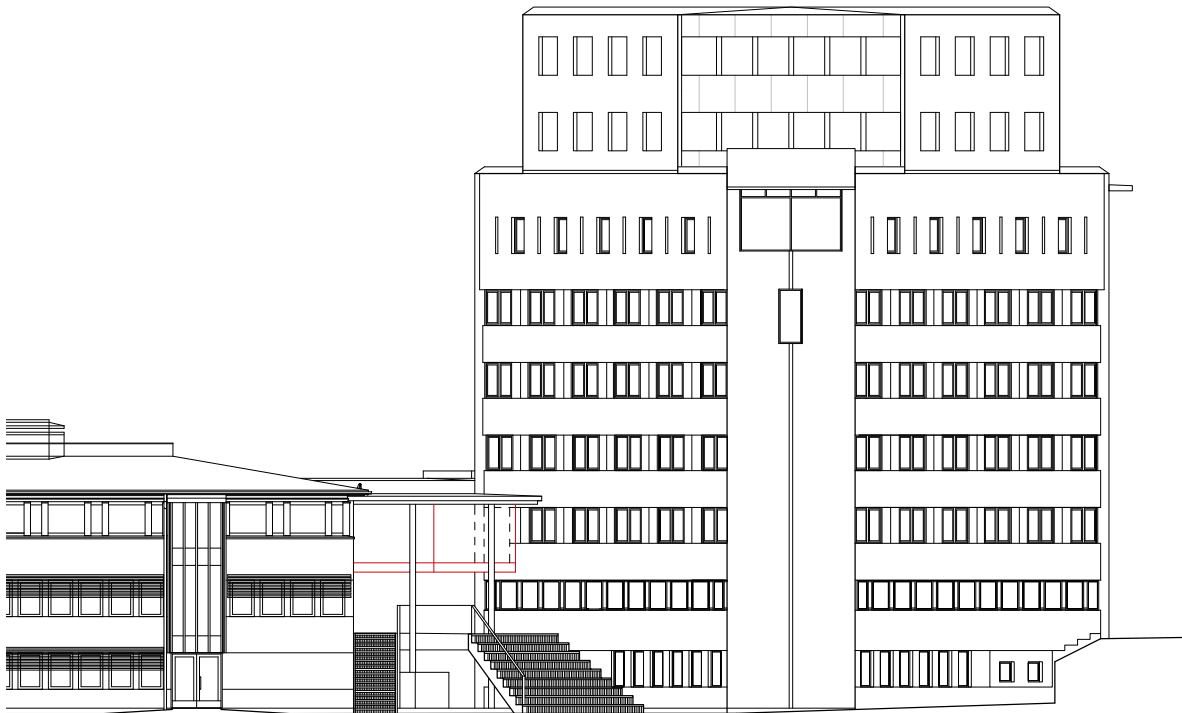
Fasad mot söder - Förslag länken

Fasad mot söder - Befintlig länk

- Återanvänds inom projektet
- Demonteras
- Återskapas

RE:purpose - Förvaltningshuset Umeå Universitet
Omvandlingsritningar

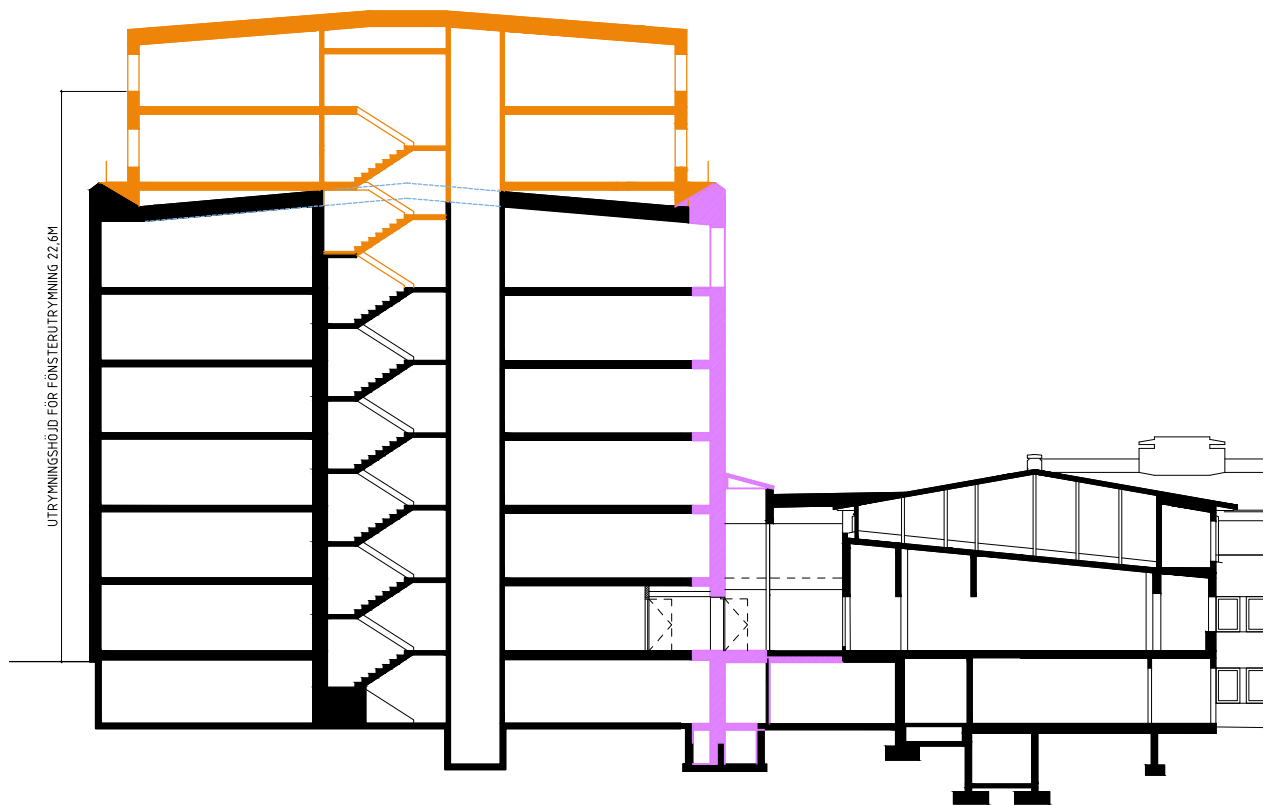
Fasad mot öster- Förslag

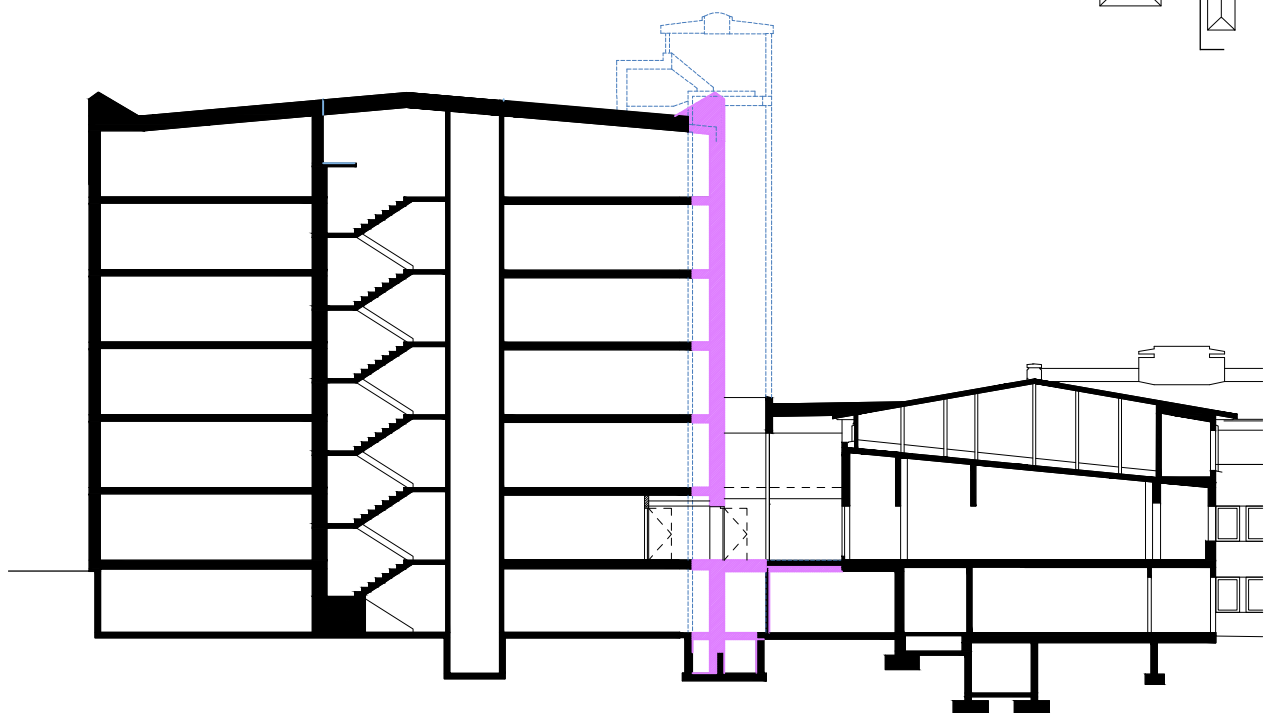
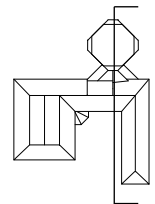
Fasad mot öster - Befintligt

- Återanvänds inom projektet
- Demonteras
- Återskapas

RE:purpose - Förvaltningshuset Umeå Universitet
Omvandlingsritningar

Sektion A - Förslag

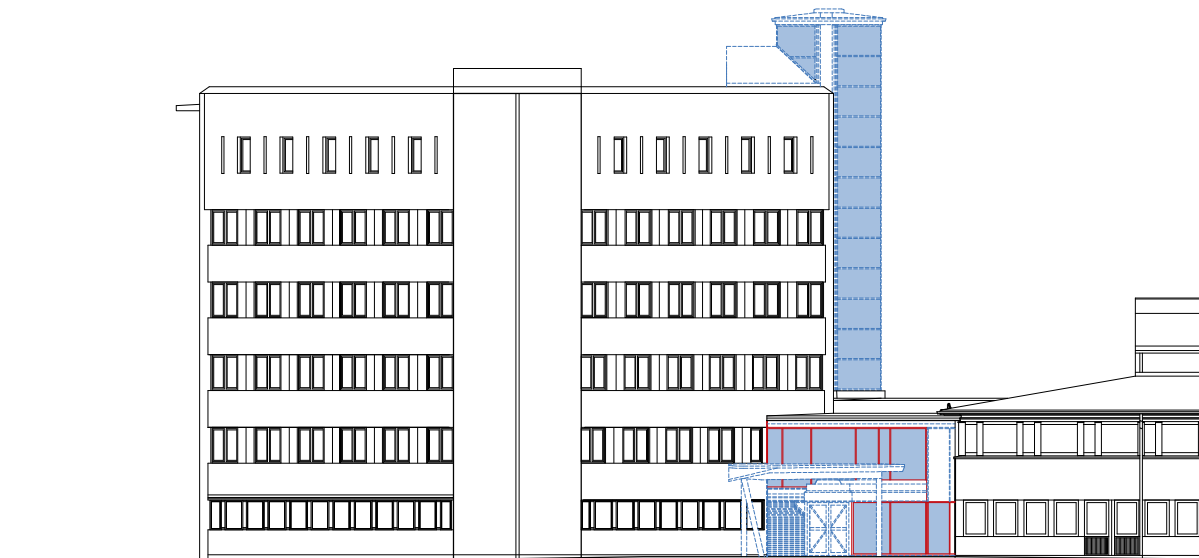
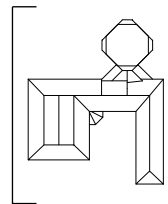
Sektion A - Befintligt

- Återanvänds inom projektet
- Demonteras
- Återskaps
- Påbyggnad i sektion

RE:purpose - Förvaltningshuset Umeå Universitet
Omvandlingsritningar

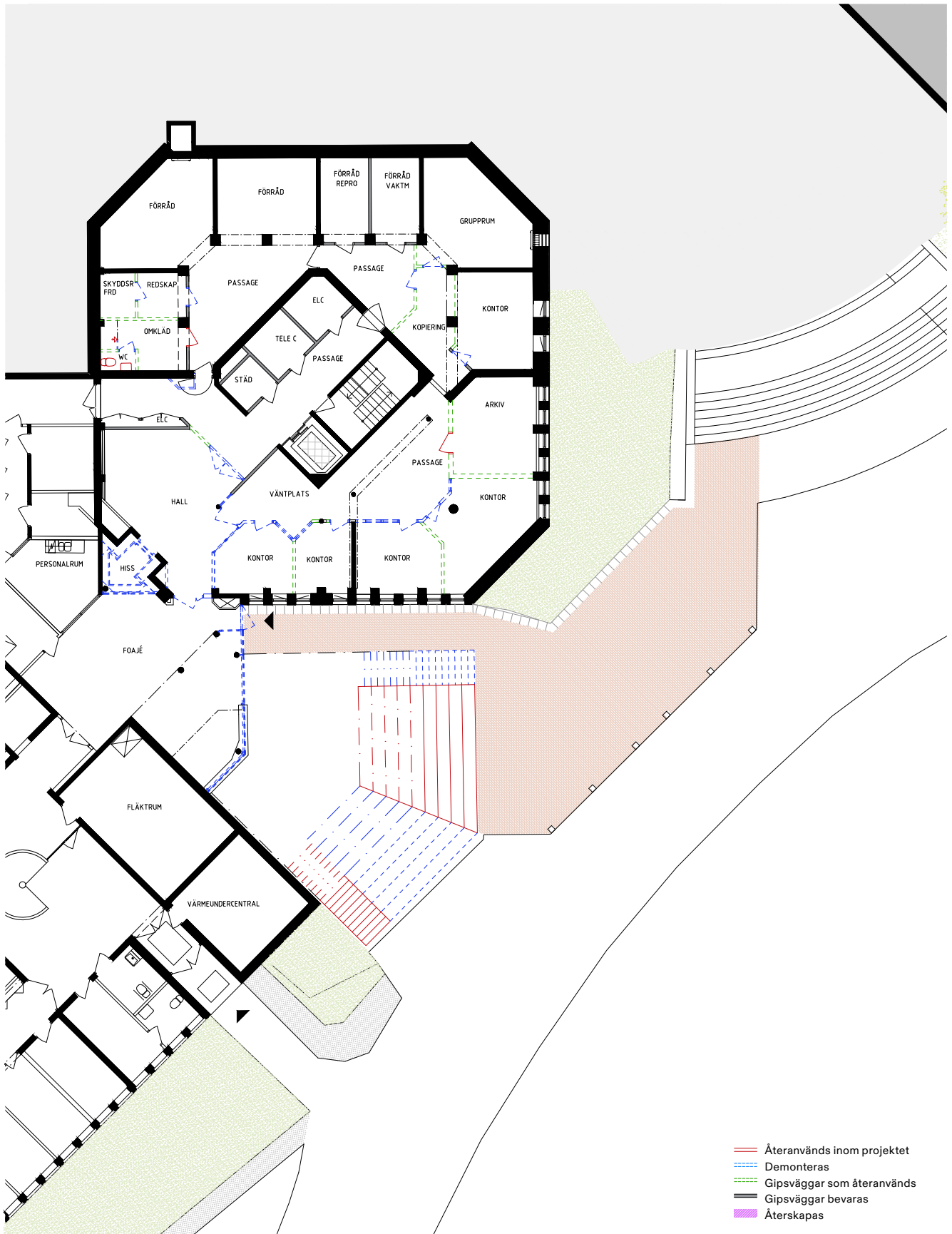
Fasad mot väster- Förslag

Fasad mot väster - Befintligt

- Återanvänds inom projektet
- Demonteras
- Återskapas

RE:purpose - Förvaltningshuset Umeå Universitet
 Omvandlingsritningar

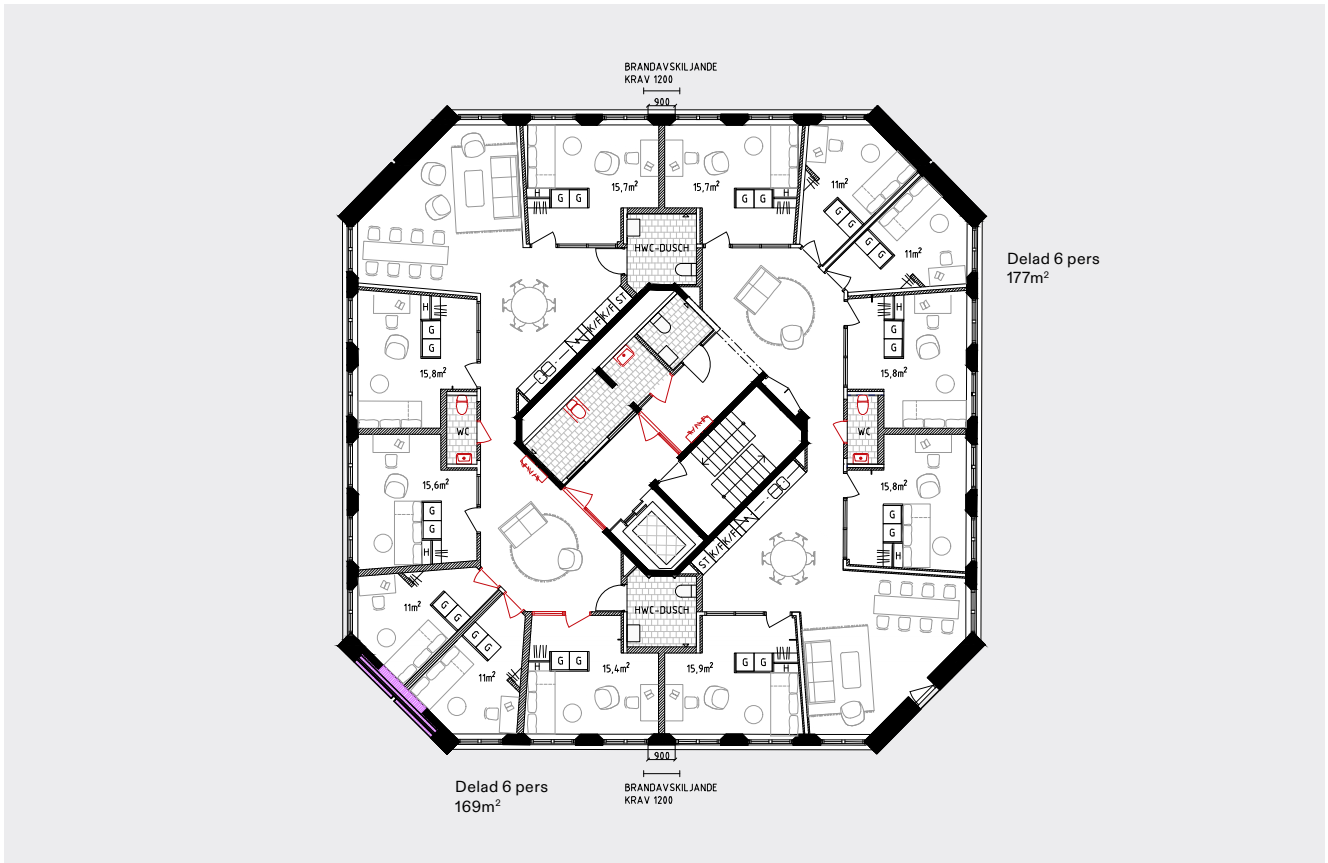
Befintligt plan 1 - nedre entréplan

RE:purpose - Förvaltningshuset Umeå Universitet
Omvandlingsritningar

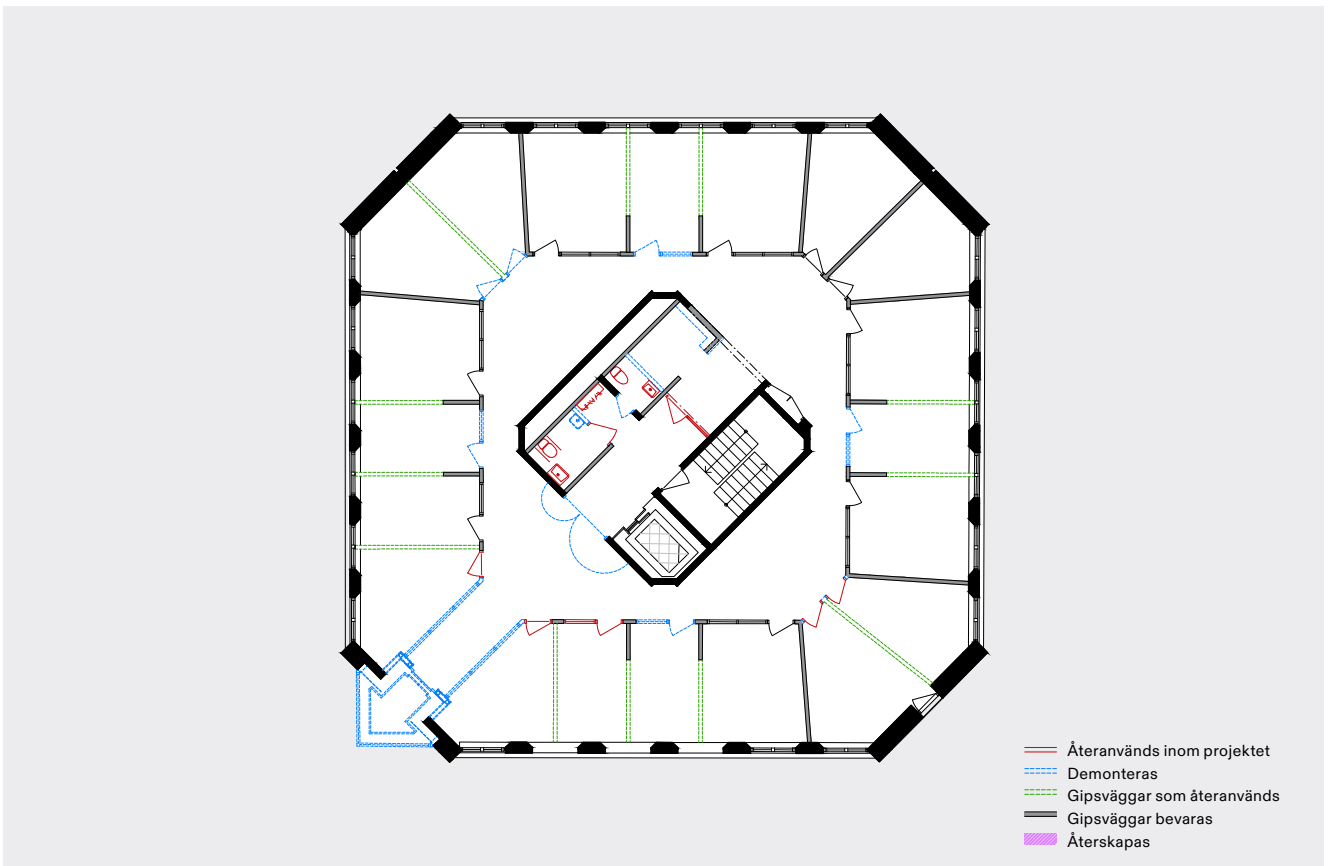

Förlag plan 1 - nedre entréplan

RE:purpose - Förvaltningshuset Umeå Universitet
Omvandlingsritningar

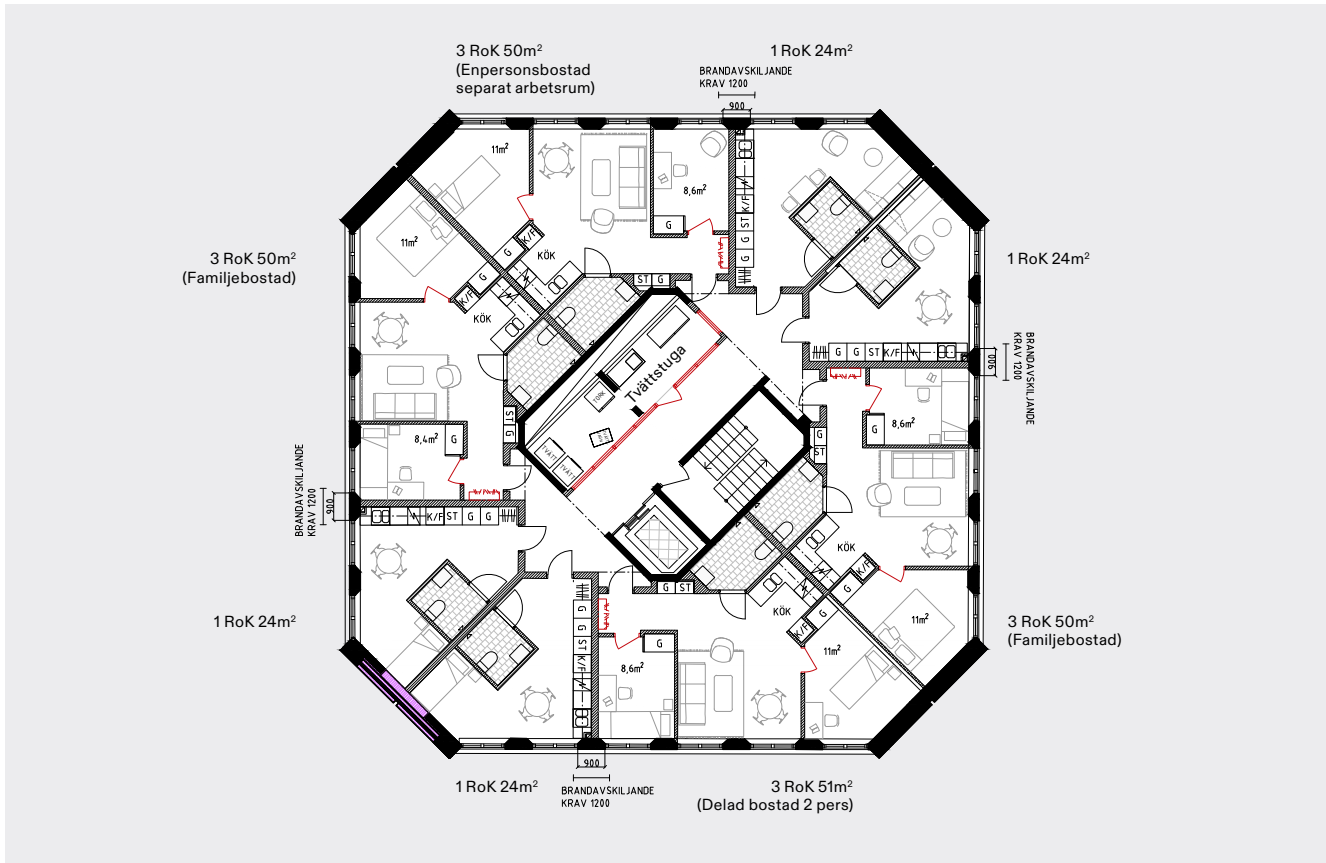

Förslag Plan 4,6 - Alt. A Minimiombyggnad, delade bostäder

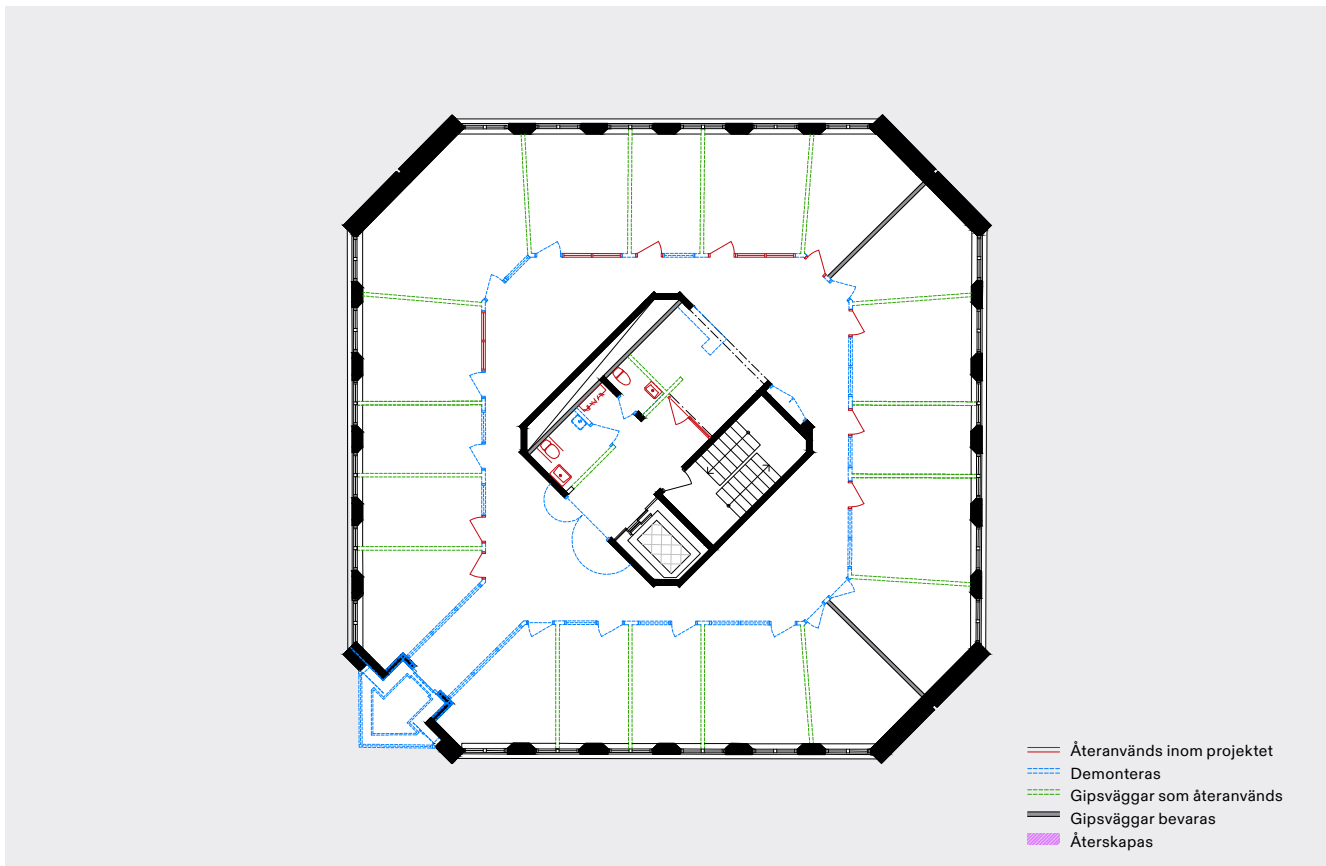

Befintligt Plan 4,6

RE:purpose - Förvaltningshuset Umeå Universitet
Omvandlingsritningar

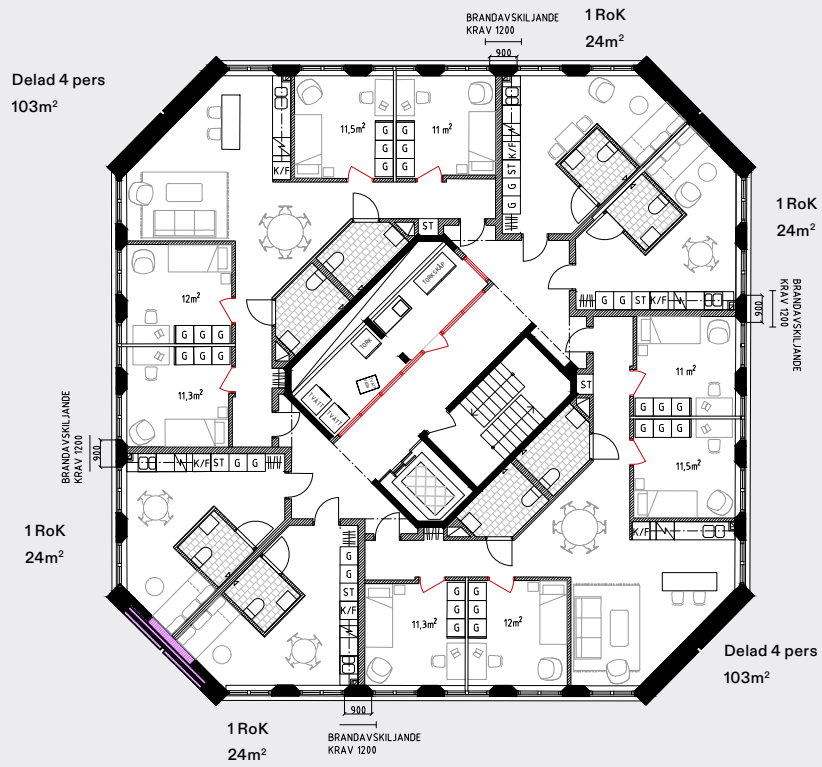

Förslag Plan 5 - Alt. B Mindre lägenheter

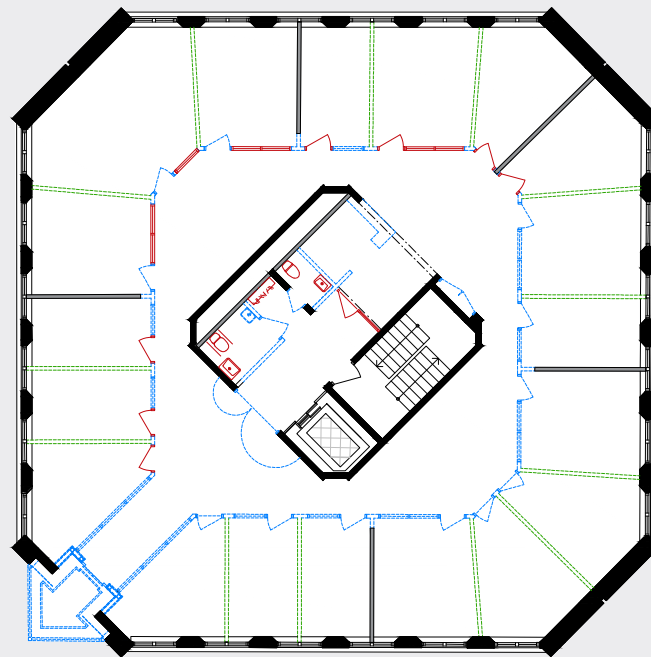

Befintligt Plan 5

RE:purpose - Förvaltningshuset Umeå Universitet
Omvandlingsritningar

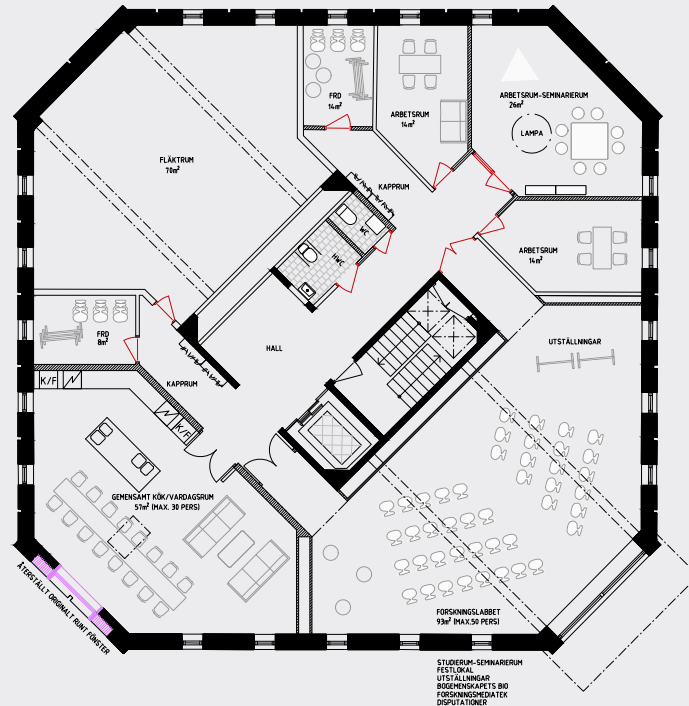

Alternativt förslag Plan 4-6 - Alt. C Blandade bostadsformer

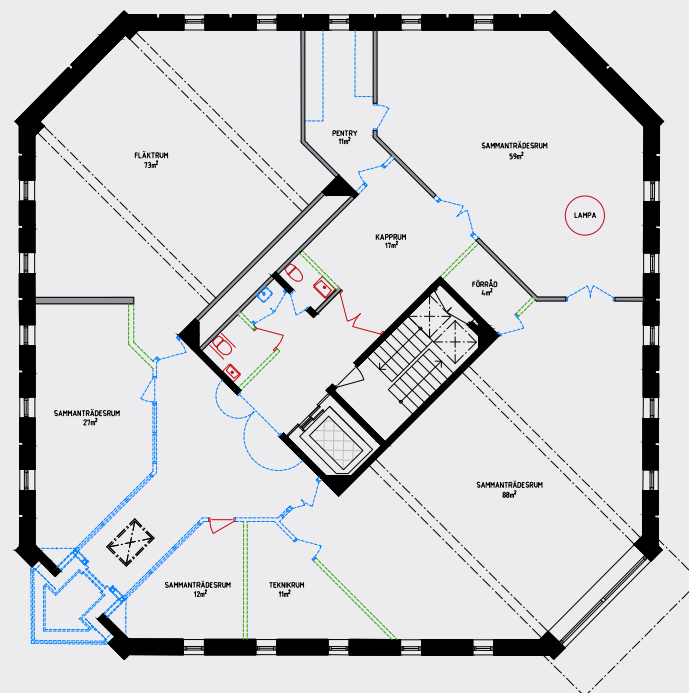

Befintligt Plan 5

RE:purpose - Förvaltningshuset Umeå Universitet
Omvandlingsritningar

Förslag Plan 7

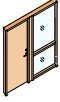
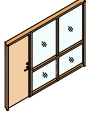

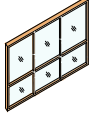

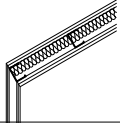

- Återanvänds inom projektet
- Demonteras
- Gipsväggar som återanvänds
- Gipsväggar bevaras
- Återskapas

Befintligt Plan 7

Resursbank

Sammanställning av återanvända invändiga byggnadsdelar inom förslaget räknat utifrån redovisning av programdiagram i avsnitt "Användare, användning" s. 56-59. Restantal föreslås återbrukas i annat projekt. Utvändiga byggnadsdelar som återanvänds i projektet är spårbara i ritningskollektion: Omvandlingsritningar s. 106-117. I övrigt föreslås demonterade utvändiga byggdelar för återbruk i annat projekt.

		ANTAL	ÅTERANVÄNDS I PROJEKTET
	TRÄGLASPARTI MED DÖRR	35 st	11 st
	TRÄGLASPARTI MED DÖRR	11 st	7 st
	GLASAD TRÄDÖRR	25 st	13 st
	TRÄDÖRR	25 st	16 st
	TRÄGLASPARTI	8 st	- st
	METALLGLASPARTI MED DÖRR	7 st	6 st
	WC-DÖRR	8 st	8 st
	RWC-DÖRR	6 st	5 st
	VINDFÅNG	2 st	2 st
	UTVÄNDIGA GLASPARTIER	enligt fasadritningar sid 106-109	enligt fasadritningar sid 106-109
	TRÄGLASPARTI	4 st	-
	PARDÖRR	3 st	-
	WC- STOL	8 st	6 st
	RWC-STOL	6 st	6 st
	TVÄTTSTÄLL	8 st	6 st
	RWC- TVÄTTSTÄLL	6 st	6 st
	UTSLAGSVASK	2 st	-
	KAPPHYLLA	4 st	4 st
	GIPSVÄGG	LÖPMETER x HÖJD 284x2.5m	LÖPMETER x HÖJD 284x2.5m
	UNDERTAK, PLOCKTAK A-KANT PLATTORNA ÅTERBRUKAS	KVADRATMETER 562m ²	ÅTERBRUKAS I ANNAT PROJEKT

Källor

Ritningar:

Enligt respektive förklaringstext.

Skriftliga källor:

BFS 2011:6, Boverkets byggregler föreskrifter och allmänna råd) i Boverkets författningssamling.

Boverket, Övergripande om Boverkets nya byggregler, <https://www.boverket.se/sv/byggande/regler-for-byggande/om-boverkets-nya-byggregler/>

Brunnström, Lasse. Universitetsarkitektur i Umeå, Institutionen för konstvetenskap, Univ., Umeå, 1990.

Byggnadsstyrelsen. Umeå universitet: förslag till utbyggnadsplan. Stockholm, 1962.

Byggnadsstyrelsen. Byggnadsstyrelsen: byggnadsverk och verksamhet. Byggnadsstyrelsen, Stockholm, 1983.

Caldenby, Claes (red.). Arkitektur i förändring. A4, ELLT, Coordinator 1954-1991", Stockholm 2000.

Génétay, Cissela & Lindberg, Ulf. Plattform Kulturhistorisk värdering och urval, grundläggande förhållningssätt för arbete med att definiera, värdera, prioritera och utveckla kulturarvet. Riksantikvarieämbetet, Stockholm, 2014.

Holmqvist Sten, Katrin. Campus Sundsvall: att bygga symbolvärden, Avhandling, Umeå universitet, Umeå, 2008.

Ilstedt, Sara (red.), CoKitchen – Framtidens hållbara delningsdostad för studenter, Kungliga Tekniska Högskolan 2023.

Malmgren, Susanne et. al., Riktlinjer för student- och forskarbostäder, Akademiska Hus, 2019.

NJA 2020 s. 786, Högsta domstolens dom i Nytt juridiskt arkiv.

Prop. 2024/25:169, Ett nytt regelverk för bygglov.

Prop. 2013/14:126, En enklare planprocess.

Prop. 2009/10:170, En enklare plan- och bygglag.

Prop. 1985/86:1, Med förslag till en ny plan- och bygglag.

Riksantikvarieämbetet (RAÄ). Räkna med kulturarvet. RAÄ, Stockholm, 2017.

Sigge, Erik. Architecture's red tape: government building construction in Sweden, 1963-1973: the

example of the National Board of Public Building. Avhandling, Kungliga Tekniska högskolan. Stockholm, 2017.

SFS 1947:390, Byggnadsstadga.

SFS 1987:19, Plan och bygglag, inklusive ändringar t o m upphävande genom SFS 2010:900.

SFS 2010:900, Plan och bygglag, inklusive ändringar t o m SFS 2025:974.

Swedlund, Robert & Ehrensvärd, Ulla (red.). Att förse Riket med beständige och prydliga byggnader: Byggnadsstyrelsen och dess föregångare. Stockholm, 1969.

Tarschys, Rebecka. "ELLT och A4 arkitektkontor i Stockholm". Arkitektur, nr. 10, 1968.

Teng, Linda et. al., Framtidens delade boende – en rapport om hållbarhet i livsstil och boende, Akademiska Hus, 2020

Thorngren, Bertil. "Ur brukarnas synvinkel. Umeå: Positiv erfarenhet/kommentar till universitetsbyggnaderna". Arkitektur, nr. 6, 1976.

Lundström, Lennart. "Kårhus och matsalar vid Umeå universitet". Arkitektur, nr. 10, 1971.

Åkerlind, Hans. "Umeå. Universitetsområdet". Arkitektur, nr. 5, 1980.

Umeå kommun. "Översiktsplan Umeå kommun. Fördjupning för Universitetsstaden med miljökonsekvensbeskrivning MKB.

Umeå kommun. "Förslag till stadsplan för lasarettensområdet jämte delar av Öbacka och Ålidbacken i Umeå stad", Antagen 1958, aktnummer P173-1958.

Umeå kommun, "Förslag till stadsplaneutvidgning söderut, Berghemsområdet. Umeå", Antagen 1959, aktnummer P169-1959.

Wester, Misse (red.) et. al., Imagining a future campus H+Forest: Co-designing knowledge for a sustainable future, 2024.

Ödman, Ella & Orrskog, Lars. Kommunal planering i Umeå 1950-1970. Rapport Byggforskningsrådet R18:1977.

Foto

Fotografier är tagna av team Framtidsminne om inte annat anges.

Om ArkDes

ArkDes är ett museum och en del av myndigheten Moderna Museet. ArkDes verkar i hela landet för att främja och utveckla arkitekturens och designens roll i samhället. Samlingen omfattar cirka fyra miljoner föremål, och på museet på Skeppsholmen i Stockholm kan du ta del av utställningar, föreläsningar och workshops. ArkDes har i uppdrag att bedriva praktiska forskning och stödjer kommuner i arbetet med att skapa levande och attraktiva städer.

